

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**POSLOVNA KRIZA I INSOLVENTNOST
KOMPANIJA**

Mentor:

prof. dr. sc. Dejan Kružić

Student:

Filip Novak, 2151570

Split, kolovoz, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Predmet istraživanja	2
1.3 Istraživačke hipoteze	3
1.4. Ciljevi istraživanja.....	3
1.4. Struktura diplomskog rada	4
2. POSLOVNE KRIZE	6
2.1. Pojam i značenje kriza	6
2.2. Zakonodavni okvir za kompanije u krizi na području Republike Hrvatske.....	15
3. NOVČANO POSLOVANJE POSLOVNIH SUBJEKATA	22
3.1. Pojam i iskazivanje novčanog poslovanja	22
3.2. Uloga definiranja boniteta u ocjeni poslovanja poslovnog subjekta	26
3.3. Financijski pokazatelji poslovanja.....	29
3.4. Kretanje insolventnosti u Republici Hrvatskoj	32
4. DOHODAK I POTROŠNJA GRAĐANA	39
4.1. Pojam i vrste dohotka.....	40
4.2. Usluge sa odgođenim plaćanjem	42
4.3. Insolventnost građana u Republici Hrvatskoj	43
5. EMPIRIJSKA ANALIZA UTJECAJA KRIZNOG RAZDOBLJA NA INSOLVENTNOST POSLOVNIH SUBJEKATA I GRAĐANA	46
5.1. Metode istraživanja podataka	46
5.2. Doprinos istraživanja	46
5.3. Obilježja promatranih nizova podataka	46
5.4. Testiranje hipoteza	50
5.5. Kritički osvrt	64
6. ZAKLJUČAK	66
LITERATURA	67
POPIS TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA	70
PRILOZI	73
SAŽETAK	77
SUMMARY	77

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

U svijetu sve veće tržišne konkurencije, špekulativnih investicija i ponekad upitne racionalnosti samih investitora, postoji realna opasnost od određenih negativnih pojava u cjelokupnom gospodarstvu. Takve negativne pojave imaju određene učinke na gospodarske subjekte, ali u konačnici i na egzistenciju i svakodnevni život građana. Dakle, takva stanja mogu, ali i ne moraju, imati razorne učinke na okolinu.

Kao što je poznato, kompanije posluju u cilju stvaranja profita, a za ostvarenje cilja neminovna je njihova prisutnost na tržištu. Negativne pojave u gospodarstvu imaju stoga izravan utjecaj na poslovanje kompanija. One su obično male u odnosu na takve probleme, stoga im uglavnom preostaje da brane svoju poziciju, osiguravaju solventnost u poslovanju i praktički čekaju prolazak gospodarske „oluje“ i dolazak boljih vremena.

Kompanije koje racionalno posluju i poslovanjem predviđaju stanja na koja ne mogu utjecati, imaju velike mogućnosti za preživljavanje.

No s druge strane, za očekivati je i da postoje kompanije koje u vremenima negativnih gospodarskih utjecaja postaju žrtve poslovnog okruženja, ne uspijevaju zadržati jednake tržišne udjele, postaju insolventne i završavaju u stečaju i gašenju.

Slijedom toga, postavlja se pitanje kakav je odnos i utjecaj nastale krize s jedne strane, i broja insolventnih kompanija na području Republike Hrvatske s druge strane.

Nastavno na poslovanje kompanija, treba uzeti u obzir i ostale interesne skupine u ovom slučaju. To su prije svega zaposlenici, odnosno građani. Oni dobivaju kompenzaciju za svoj rad i slijedom toga zadovoljavaju svoje životne potrebe. Istraživajući njihova ukupna primanja, mogu se dobiti određeni odgovori o o radnim kompenzacijama, ali i zaključci o promjenama kvalitete života u odnosu na promjene u samim kompenzacijama.

Često postajemo svjedoci sudbina u kojima građani nisu u mogućnosti podmiriti osnovne životne potrebe, završavaju u blokadi i posljedično gube vlastitu imovinu. Drugim riječima, građani upadaju u problem insolventnosti, stoga se čini važnim istražiti uzroke koji do takvih situacija dovode. Oni mogu počivati na više različitih izvora, no u ovom radu insolventnost građana će se stavljati u odnos sa samim turbulencijama u poslovanju kompanija koje

građanima isplaćuju plaće, odnosno nastojati će se povezati sa posljedicama kriznog razdoblja.

1.2. Predmet istraživanja

U fokusu ovog rada tri su pojma: poslovna kriza, kompanije i građani. Zajednički ih mogu povezivati problemi insolventnosti te će se u nastavku istražiti utjecaj insolventnosti i efekti toga utjecaja na kompanije i građane.

Kao što je poznato, osnivanje poslovnog subjekta praćeno je upisima u registar na neodređeno vrijeme. Dakle, pretpostavlja se da će subjekt trajno uredno poslovati i na vrijeme podmirivati svoje obveze prema državnim tijelima, dobavljačima, bankama i ostalim vjerovnicima. Za obavljanje urednog poslovanja potrebno je ostvariti pozitivni novčani tok koji omogućuje podmirenje dospjelih obveza poduzeća.

Međutim, u cilju fokusiranja na povećanje prodaje, upravljačke strukture često vode plan likvidnosti kompanija, dok procijenjene viškove preusmjeravaju na druge aktivnosti, a najčešće je riječ o investicijskim aktivnostima. Preoptimistična procjena novčanog toka u vremenima krize za posljedicu ima nedostatna novčana sredstva za podmirenje dospjelih obveza, što nadalje rezultira kašnjenjem, odnosno probijanjem rokova za podmirenje tih obveza, a onda nerijetko dolazi i do blokada računa aktivacijama instrumenata osiguranja naplate.

Subjekt koji nije u mogućnosti podmirivati dospjele obveze je privremeno ili trajno insolventan subjekt. U situacijama trajne insolventnosti subjekata, nad istima se provodi stečajni postupak gdje se iz imovine i prava subjekta namiruju obveze prema državi, bankama, dobavljačima i zaposlenicima, te se u cilju očuvanja može provesti i stečajna nagodba sa vjerovnicima, po novom Zakonu o stečaju (2015.) - predstečajni postupak.¹

Prioriteti namirenja obveza definirani su Stečajnim zakonom i odlukama stečajnog upravitelja koji je po otvaranju stečajnog postupka osoba ovlaštena za zastupanje subjekta.

Slijedom navedenog, može se uočiti da se u trenutku otvaranja stečajnog postupka kao vjerovnici pojavljuju i zaposlenici po pitanju svojih plaća, ali i ostalih prava poput otpremnina i slično.

¹ Sajter, D. (2008): Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja stečaja, Ekonomski fakultet Osijek, dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/377526.Sajter_Disertacija.pdf

Iako živimo u svijetu u kojem je tehnološki napredak u posljednjim desetljećima izrazito vidljiv, realne plaće i kupovna moć zaposlenika su u tehnološki najnapredijim zemljama ostale gotovo jednake². Iz navedenog se naslućuje kako su potraživanja zaposlenika prema kompanijama, nad kojima je otvoren stečajni postupak, najčešće upravo ona koja zadovoljavaju egzistencijalne potrebe takvih zaposlenika, stoga njihova potraživanja iz socijalne perspektive imaju i još veći značaj.

Vodeći se, dakle, kompleksnošću utjecaja krize na društvo u cjelini, u ovom radu će se pomoću znanstvenih metoda testirati odnosi tih kriza kroz problem insolventnosti koji pogađa hrvatske kompanije, ali posljedično i građane.

1.3 Istraživačke hipoteze

Na temelju gore navedenog, postavljaju se dvije hipoteze koje će se znanstvenim metodama definirati u nastavku:

H₁ - U uvjetima krize insolventnost kompanija raste

Hipotezom se pretpostavlja da u uvjetima krize broj insolventnih kompanija raste. Razlog očekivanog rasta je jačina utjecaja gospodarske krize, gdje se smanjuju manevarske mogućnosti direktno i indirektno povezanih kompanija, dolazi do problema u naplati međusobnih potraživanja što dovodi do lanca dugovanja, a posljedično i stanja insolventnosti

H₂ - Insolventnost kompanija utječe i na insolventnost građana

Hipotezom se pretpostavlja da zbog porasta insolventnosti kompanija raste i osobna insolventnost građana koji zbog uskraćenja kompenzacija za rad i drugih prava nisu u mogućnosti podmiriti vlastite financijske obveze.

1.4. Ciljevi istraživanja

U ovom radu usporediti će se dobiveni rezultati sa teorijskim saznanjima i zaključcima dosadašnjih istraživanja koji su testirali kretanje insolventnosti subjekata u uvjetima krize.

² <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/10/09/for-most-workers-real-wages-have-barely-budged-for-decades/>

Nastojat će se dati odgovor na određena pitanja koja su u nastavku definirana, ali i danim odgovorima i zaključnim stavovima doprinjeti daljnjim istraživanjima unutar ovoga područja. Nakon definiranja problema i predmeta istraživanja, te postavljanja hipoteza, pristupa se prikupljanju postojećih teorijskih i praktičnih saznanja. Konačni cilj istraživanja je prikupiti adekvatna znanja i podatke za testiranje postavljenih hipoteza koja se odnose na krizu, insolventnost kompanija i insolventnost građana.

Cilj istraživanja je dati odgovore na sljedeća pitanja:

- Što je poslovna kriza?
- Kakvi su trendovi kretanja insolventnosti poslovnih subjekata u vremenu poslovne krize?
- Koji su potrošački motivi građana i kako ih prezentiraju na tržištu?
- Utječe li kriza na ukupnu razinu insolventnosti kompanija unutar gospodarstva?
- Utječe li kriza posredno preko insolventnosti kompanija na insolventnost građana?

Kako bi se dao odgovor na postavljene ciljeve istraživanja ovog diplomskog rada, prvenstveno će se pristupiti javno objavljenim podacima iz javnih registara iz kojih će se preuzeti i međusobno usporediti podatci o kretanju BDP-a i insolventnosti poslovnih subjekata, zatim će se testirati insolventnost građana te izraženost gospodarske krize.

1.4. Struktura diplomskog rada

Struktura diplomskoga rada definirana je kroz dolje navedenih 5 poglavlja.

U prvom poglavlju iznesene su uvodne odrednice rada: definiran je i opisan problem istraživanja, nakon toga objašnjen je predmet istraživanja, odnosno razrađeni su interesi ključnih subjekata, a zatim su definirani i ciljevi istraživanja. U ovom poglavlju navedena je i struktura rada samog rada podjeljena u pet poglavlja.

U okviru drugog dijela diplomskoga rada biti će definiran pojam i značenje krize, uzroci nastanka krize te njena negativna djelovanja na kompanije u cjelini. Nadalje, jasno će se pokazati kompleksni pojam krize, različita gledišta na nju, kao i različiti generatori i mogućnost utjecaja na krizu od strane kompanija kao poslovnih subjekata. Zatim će se definirati kriza i njeno djelovanje na području Republike Hrvatske.

Dati će se određeni prostor zakonodavnom okviru za kompanije u krizama, gdje postoji predstečajni i stečajni postupak kojim se nastoje situacije insolventnih poslovnih subjekata najbezbolije riješiti kako bi one u konačnici nastavile sa poslovanjem. Iako se radi o jako kompleksnom zakonu, za cjelovitost rada važno ga je ukratko obraditi kako bi se ostvario određeni uvid u mogućnosti koje kompanije u kizi imaju.

U trećem dijelu rada definirati će se novčano poslovanje poslovnih subjekata, praksa planiranja likvidnosti kompanija. Detaljnije će se obraditi pojmovi poput boniteta i njegovog značaja, zatim će se obraditi najznačajniji dinancijski pokazatelji za izračun možebitne insolventnosti. U konačnici ovoga poglavlja prikazati će se insolventnost kompanija u Republici Hrvatskoj krajem svake od promatranih godina.

U četvrtom dijelu rada će biti definirani pojmovi dohotka i potrošnje građana. Definirati će se motivi građana da troše, njihova financijska pismenost i vještine ipravljanja vlastitim financijama. Ovaj dio biti će povezan sa teorijskim postavkama iz trećeg dijela. Imajući na umu kako problem insolventnosti građana uglavnom proizlazi iz nabavke proizvoda sa odgođenim plaćanjima, tome će se posvetiti određena pozornost. U ovom dijelu rada će se u konačnici pojasniti utjecaj dohotka na potrošnju.

U petom dijelu će se testiranjem postavljenih hipoteza donijeti stavovi o utjecaju krize na poslovne subjekte i građane. Prva hipoteza analizirati će kretanja bruto domaćeg proizvoda sa kretanjima broja blokiranih poslovnih subjekata. U ovom dijelu će se koristiti podatci dobiveni od strane Financijske agencije. U drugoj hipotezi metodom ankete dokazivati će se utjecaj insolventnosti kompanija na insolventnost građana. Jasno će se prikazati odnosi među tim subjektima te će takvi odnosi biti interpretirani od strane autora.

U konačnici rada, navesti će se zaključni stavovi autora na hrvatskom i engleskom jeziku. Tu će se definirati da li su postavljene hipoteze prihvaćene ili odbačene te će se teorijski razraditi konačno dobiveni rezultati. Pri kraju će se navesti popis korištene literature, potpis tablica, slika i grafikona, prilog sa korištenom anketom te kratki sažetak ovoga rada.

2. POSLOVNE KRIZE

2.1. Pojam i značenje kriza

Definirajući pojam poslovnih kriza nužno je započeti od širih područja koja ih najčešće uzrokuju, a nazivaju se gospodarskim krizama. Posljednja velika svjetska gospodarska kriza započela je 2007. godine krizom tržišta nekretnina u SAD-u te se postepeno proširila na cijeli svijet. Već 2008. godine došlo je do jedne vrste međubankarske paralize kada je bankrotirao Lehman Brothers, gdje je poslije utvrđeno da su izvršni direktori i revizori konzultantske kuće Ernst&Young fiktivnim poslovanjem oštetili tu investicijsku banku za 50 milijardi dolara. Iako je to najveći pojedinačni bankrot u povijesti SAD-a, nitko za njega nije kazнено odgovarao zbog nedostatka dokaza. Zanimljivo je navesti i podatak da je samo godinu dana prije bankrota Lehman Brothers stavljen na prvo mjesto ugledne Forbesove liste kompanija sa najcjenjenijim dionicama.³ Nedugo potom, također u 2008. godini, globalna gospodarska kriza zahvatila je i Republiku Hrvatsku.⁴ Posljedično tome, gospodarska kriza imala je određeni utjecaj na poslovanje kompanija i njihovu borbu za osiguravanjem sloventnosti poslovanja.

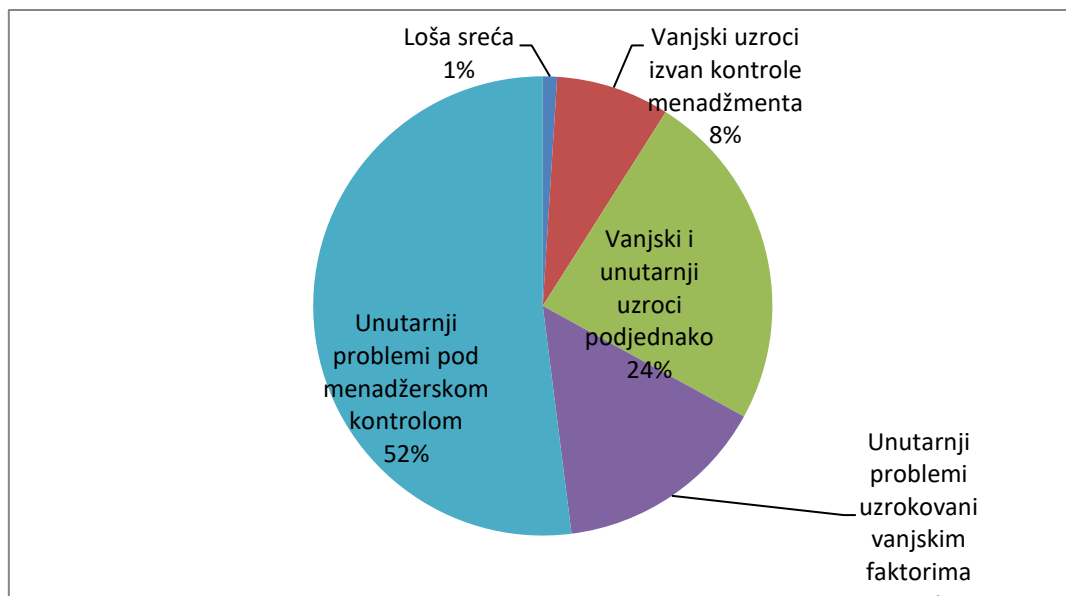
Naime, poznato je da kompanije nerijetko prolaze kroz razdoblja neplaniranih i neželjenih događaja čiji je ishod nepredvidiv. Kada prema takvim događajima kompanija ima ograničenu manevarsku mogućnost, a oni ujedno štete njenim ciljevima, dolazi do situacije koju nazivamo poslovnom krizom. Žarišta uzroka poslovne krize mogu proizlaziti iz vanjskih ili unutarnjih čimbenika. Vanjski su oni na koje kompanija svojom veličinom i značajem najčešće ne može utjecati, kao što su gospodarske krize. One su dio konjukturnih ciklusa.⁵

S druge strane, na unutarnje čimbenike kompanija može utjecati i njima upravljati, stoga je sama odgovorna za posljedice koje iz tog odnosa proizlaze. Prema istraživanjima, upravo unutarnji čimbenici u najvećem su dijelu generatori poslovnih kriza, što je detaljnije prikazano na sljedećem grafikonu:

³ <http://www.accounting-degree.org/scandals/>

⁴ <http://hrcak.srce.hr/98006>

⁵ Osmanagić-Bedenik, N. (2007): Kriza kao šansa: Kroz poslovnu krizu do poslovnog uspjeha, 2. dopunjeno izdanje, Zagreb, str. 29

Grafikon 1: Razlozi nazadovanja kompanija

Izvor: Obrada autora prema: Sučević, D., (2016): Krizni menadžment, Visoko učilište Effectus, Zagreb, str. 15

Iz navedenog jasno je uočljivo kako unutarnji problemi koji su pod izravnom kontrolom menadžera čine najveći dio kriznog žarišta.⁶

Kao primarni unutarnji čimbenici uspjeha kompanije izdvajaju se: stvaranje i očuvanje dovoljnih potencijala uspjeha, postizanje minimalne dobiti te očuvanje platežne sposobnosti u svakom trenutku.⁷

Iz navedenog je jasno kako u razdoblju poslovne krize kompanije, ne samo da nisu dobro upravljale svojim primarnim ciljevima u predhodnom razdoblju, već imaju otežanu mogućnost ostvarenja tih primarnih ciljeva za vrijeme trajanja krize. Nadalje, definirajući unutarnje čimbenike koji dovode do nastanka krize, izdvajaju se tri ključna pojma unutar kojih možemo detektirati njeno žarište. To su:

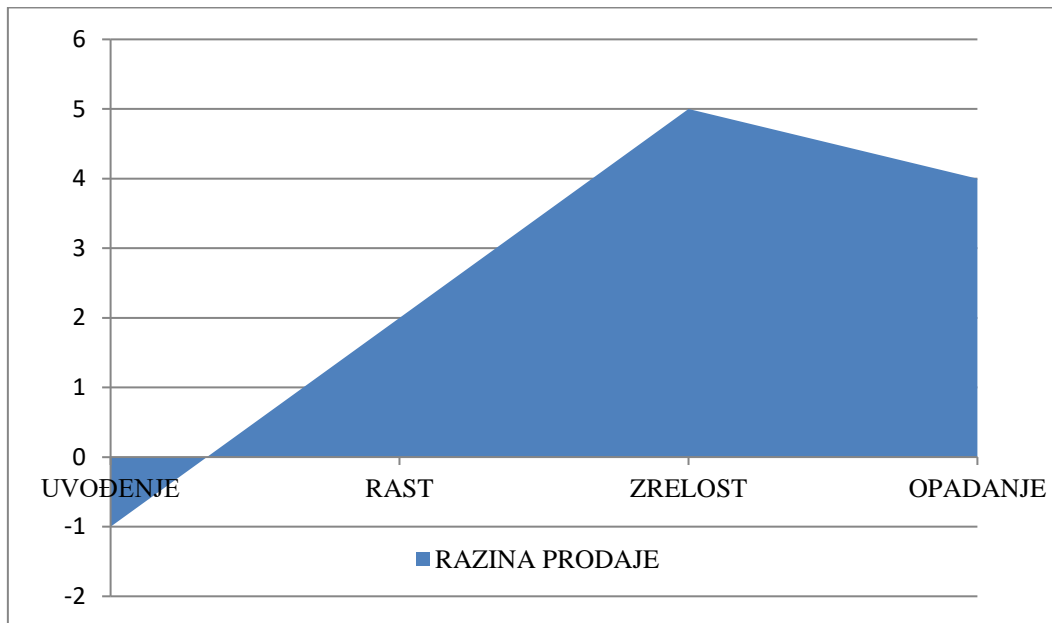
- Strateška kriza,
- Kriza uspjeha,
- Kriza likvidnosti.

Strateška kriza proizlazi iz nedovoljno dobro definiranih ili postignutih dugoročnih planova. Karakterizira je neadekvatno popraćen razvoj proizvoda, troma tržišna ekspanzija, loša diferencijacija, ali i neadekvatna pozicija proizvoda u odnosu na njegov životni ciklus, što

⁶ Sučević, D., (2016) Krizni menadžment, Zagreb, str. 15

⁷ Osmanagić-Bedenik, N. (2007): Kriza kao šansa: Kroz poslovnu krizu do poslovnog uspjeha, 2. dopunjeno izdanje, Zagreb, str. 12

dovodi do opadanja prihoda od prodaje čime se u konačnici ne zadovoljava gore navedeni uvjet postizanja minimalne dobiti.

Grafikon 2: Životni ciklus proizvoda

Izvor: Obrada autora prema HBR, raspoloživo na: <https://hbr.org/1965/11/exploit-the-product-life-cycle>

Kriza uspjeha odnosi se na neostvarenje minimalne dobiti. Ostvarena dobit uvjet je za isplatu dividende vlasnicima, ili se kao zadržana dobit usmjerava prema financiranju budućih investicija, a s druge strane njeno nespostizanje predstavlja gubitak za kompaniju, nove troškove financiranja, a posljedično i otvaranje pitanja solventnosti.

Kriza likvidnosti javlja se u trenucima nezadovoljavajućeg upravljanja novčanim tokovima, pogrešnog djelovanja ili nemogućnosti upravljačke strukture kompanije da sanira kratkoročne obveze, što u konačnici može rezultirati insolventnosti kao i u gore navedenim slučajevima.⁸

U odvijanju budućih događaja unutar kompanije ključna je uloga kriznog menadžera. Da bi se ona definirala, nužno je zahvatiti šire značenje same kompanije kao organizacije. Dakle, organizacija je djelatnost oblikovanja, stoga se u tom smislu može govoriti o organiziranju, dizajniranju ili projektiranju organizacije. U tom se kontekstu organizacija javlja kao jedna od funkcija menadžmenta. Naime, jedan od ključnih zadataka menadžmenta je uspostavljanje kvalitetne organizacije kako bi se u kompaniji izvršile određene aktivnosti od kojih ovisi ostvarenje postavljenih ciljeva. Iako je definicija menadžmenta mnogo, jedna od

⁸ Bergauer, A.(2003), Führen aus der Unternehmenskrise, Berlin, str. 4

najprihvaćenijih je ona po kojoj je menadžment proces rada s drugima i pomoću drugih na ostvarenju organizacijskih ciljeva u promjenjivoj okolini uz efektivnu i efikasnu upotrebu ograničenih resursa.⁹ Iz toga proizlazi zaključak kako kompanija koja se nalazi u kriznom razdoblju svoga poslovanja nalaže specifičan način upravljanja koji nazivamo kriznim menadžmentom. Na čelu kriznog menadžmenta je krizni menadžer. Krizni menadžer je osoba koja svojim setom znanja i vještina nastoji nasukani brod spasiti od potonuća.¹⁰ Prema tome, može se prihvatiti da menadžer u razdoblju prije nastanka krize dobija naziv „krizni“ u trenutku kada ta kriza u kompaniji nastane, no vjerojatnije je ipak da će krizni menadžer biti osoba izabrana:

- od strane vlasnika ili Nadzornog odbora kao novi upravitelj u kriznoj situaciji,
- od države po novom zakonu o postupku izvanredne uprave (2017)¹¹.
- po zakonskoj proceduri nakon pokretanja predstečaja ili stečaja.

Tablica 1: Vrste kriznih menadžera prema načinu izbora

Menadžer izabran od strane Nadzornog odbora
Menadžer izabran od strane Vlade Republike Hrvatske
Menadžer kao povjerenik ili stečajni upravitelj

Izvor: Obrada autora

U svakom slučaju dojam je kako u razdoblju krize nova osoba mora preuzeti vođenje kompanije kako bi se to vrijeme lakše prebrodilo svježim idejama i novim načinima upravljanja i definiranja strategije. Važnu ulogu također igra i hijerarhijska struktura kompanije. Naime, nije dobro da su uloge predsjednika uprave i izvršnog direktora povjerene istoj osobi, jer se na taj način ne ostvaruje učinkoviti nadzor nad djelovanjem direktora.¹² Dakle, zadatak menadžera u krizi je stroži nadzor nad djelovanjem zaposlenika te definiranje strategije kojom nastoji usmjeriti daljnje poslovanje kompanije. Ukoliko se unutar zatečenog stanja ne iznalaze rješenja kojima će se povećati budući prihodi od prodaje, nužno je primijeniti neke od izlaznih strategija kriznog menadžmenta. Izlazne strategije u osnovi dijelimo na ofenzivne i defenzivne strategije.

⁹ Buble, M.(2009), Menadžment, Split, str. 4-5

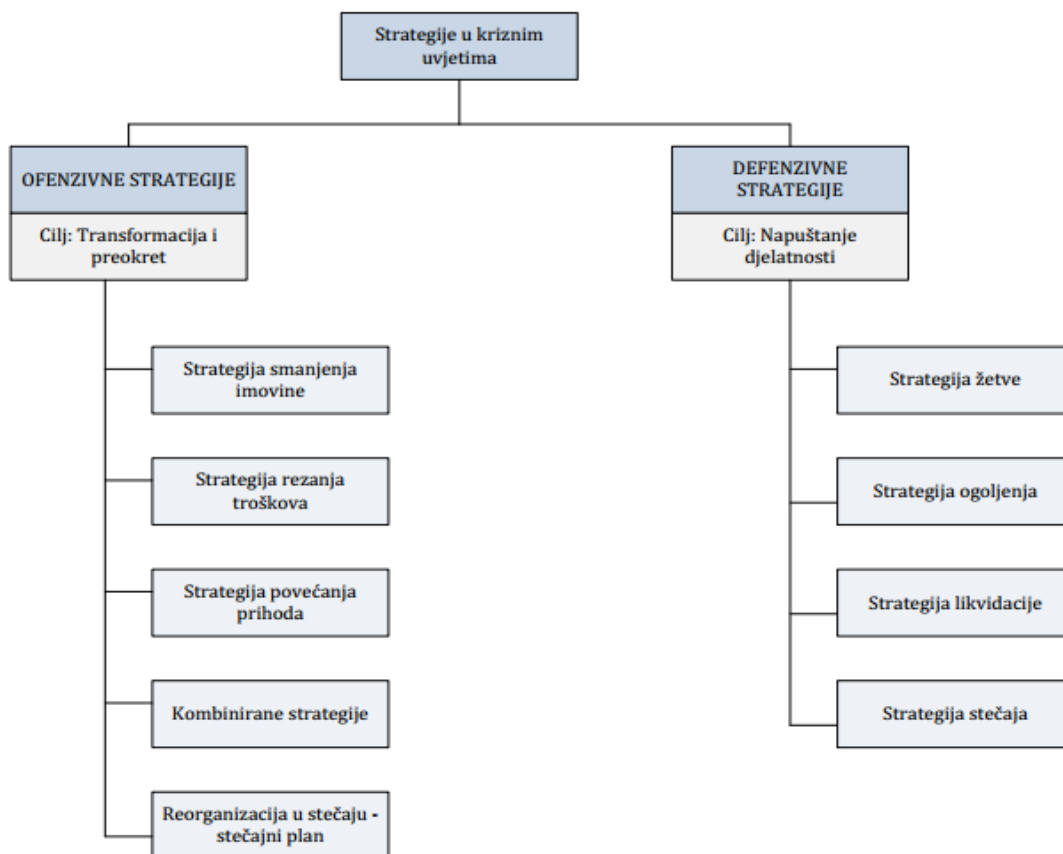
¹⁰ Schimke, E., Töpfer A. (1985), Krisenmanagement und Sanierungsstrategien, Augsburg, str. 100

¹¹ http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_04_32_707.html

¹² Slatter, S., Lovett, D., (2011) Kako svaku tvrtku izvući iz krize, Zagreb, str. 34

Ofenzivne strategije za cilj imaju transformaciju kompanije i preokret u poslovanju putem podizanja konkurentske sposobnosti. Kao takve strategije navode se:

Strategija smanjenja imovine koja je glavna strategija kompanije u krizi kada ne može osigurati slobodan novčani tok. U tom slučaju kompanije prodaju imovinu koja im nije potrebna za obavljanje osnovne djelatnosti, a svježu gotovinu koju na toj prodaji ostvare prosljeđuju prema temeljnim djelatnostima kako bi podržale njihovo poslovanje, generirale rast i vlastiti opstanak. S druge strane, razlog prodaje može ležati u napuštanju onih djelatnosti koje generiraju gubitke i fokusiranje na najpotentnije grane unutar kompanije. Značajan je pojam *sale and lease back* aranžmana kojim su se uostalom koristile i najveće kompanije na području Republike Hrvatske¹³. Cilj takvog aranžmana je prodaja imovine kompanije ključne za njeno poslovanje, a zatim se ta imovina uzima u najam od novog vlasnika. Na taj način kompanija ostvaruje priljev svježeg novca, kratkoročno „prodiše“ i u stanju je ostvariti situaciju potpunog preokreta.

Slika 1: Strategije kompanija u kriznim uvjetima

Izvor: Tipurić, D., Kružić, D., Lovrinčević, M.: Strategije u kriznim uvjetima, u: Tipurić, D., Strateški menadžment - predavanja Kružić D. (2017)

¹³ <https://www.wallstreet-online.de/nachricht/6476018-w-p-carey-provides-67-million-sale-leaseback-financing-to-agrokor-through-retail-portfolio-acquisition>

Strategija rezanja troškova za cilj ima maksimizirati rezultate poslovanja na način da se zadrže jednaki prihodi od prodaje uz niže troškove. Rezanje troškova ostvaruje se smanjenjem marketinških aktivnosti, troškova istraživanja i razvoja, smanjenjem plaća radnoj zajednici, otpuštanjem, traženjem povoljnijih dobavljača i slično. Kada je poduzeće na granici rentabilnosti onda se najčešće koristi upravo ova strategija.

Strategija povećanja prihoda orjentirana je na prihode kompanije, stoga su u ovom slučaju svi naponi usmjereni povećanju obujma prodaje. U tom slučaju pristupa se poboljšanju postojećih i uvođenju novih proizvoda, akcijskim prodajama po jednakim cijenama, dodatne usluge za kupce i slično. Cilj strategije je snažno povećanje prihoda u kratkom roku i koristi se kada je kompanija ispod točke rentabilnosti.

Kombinirane strategije koriste se u kriznim situacijama kada je potrebna brza reakcija menadžmenta, a kombiniraju se strategije smanjenja imovine, smanjenja troškova te strategije povećanja prihoda. Zbog visokog stupnja dospelosti obveza, kompanije pristupaju ovoj strategiji jer nemaju vremena čekati utjecaj svake strategije ponaosob, stoga nastoje na ovaj način ostvariti željene efekte i na prihodovnoj i troškovnoj strani gotovo istovremeno. Koja će se strategija unutar ove dominantno koristiti, ovisi o položaju kompanije u odnosu na točku rentabilnosti, što prikazuje slika 2.

Strategija reorganizacije u stečajju, odnosno *stečajni plan*, provodi se u cilju potpune reorganizacije poslovanja dužnika, nastoji ga se restrukturirati i sanirati da bi nakon provođenja stečajnog postupka imao zdrave temelje za nastavak poslovanja.¹⁴ U ovim slučajevima često dolazi do promjena u samom opisu radnih mjesta zaposlenika, što dovodi do otpora zaposlenika prema prihvaćanju novih uvjeta rada. Iako se otpor može manifestirati na različite načine, smatra se da je menadžmentu najlakše postupati s otporima koji su otvoreni i trenutačni.¹⁵ Takvo razmišljanje može biti točno, no istraživanja pokazuju kako je ukupni stil rukovođenja važan zaposlenicima, stoga su spremni slijediti one vođe koji su sposobni stručnjaci jakog autoriteta, spremni na suradnju i kao takvi mogu bez konflikata pobuditi motivaciju zaposlenih da pristanu na organizacijske promjene.¹⁶

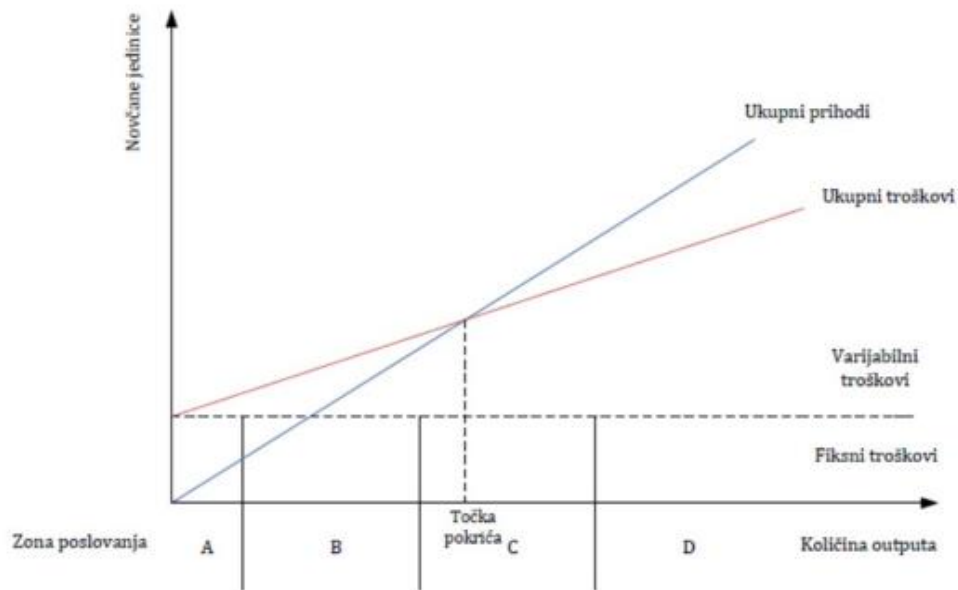
S druge strane, defenzivnim kriznim strategijama cilj je izlazak kompanije sa tržišta, odnosno njena priprema za što bezbolnije napuštanje djelatnosti. Takve odluke se izvršavaju u trenucima kada se utvrdi da kompanija u postojećem obliku nema izglednu budućnost te se

¹⁴ Tipurić, D., Kružić, D., Lovrinčević, M.: Strategije u kriznim uvjetima, u: Tipurić, D., Strateški menadžment - predavanja Kružić D. (2017)

¹⁵ Robbins, S.P., (1992) Bitni elementi organizacijskog ponašanja, Zagreb, str. 279

¹⁶ Jokić, B., (1994) Poduzeće u promjeni, Zagreb, str. 61

određenim strategijama nastoji nju preorjentirati na drugu industriju, prodati ju ili je provesti kroz proces stečaja i likvidacije.

Zona poslovanja	Strategija
A	Smanjenje imovine
B	Povećanje prihoda
C	Rezanje troškova
D	Normalno operativno poslovanje

Slika 2: Izbor kombinirane strategije

Izvor: Tipurić, D., Kružić, D., Lovrinčević, M.: Strategije u kriznim uvjetima, u: Tipurić, D., Strateški menadžment - predavanja Kružić D. (2017)

Pokazatelj menadžmentu za odluku o napuštanju djelatnosti može biti pitanje. „Da sad nismo u tom poslu, bismo li htjeli u njega ući?“ Ukoliko odgovor nije pozitivan, tada bi ozbiljno trebalo razmisliti o napuštanju djelatnosti. Konačni cilj defanzivne strategije je prikupljanje gotovine u što kraćem roku u svrhu namirenja vjerovnika. Strategije su sljedeće:

Strategija žetve strategija je kojom se kompanija odlučuje na postepeno povlačenje te u tom vremenu ubire plodove poslovanja na način da provodi kontinuirane dezinvesticije kako bi ojačala vlastiti novčani tok. U stvarnosti menadžment djeluje tako da reže troškove vlastitog poslovanja, čime opadaju ne samo troškovi već i prihodi (zbog npr. smanjenja izdataka za marketing, popratne usluge i slično), no zbog inertne sile *goodwill* većina kupaca i dalje ostaje prisutna te udio prihoda opada po nižoj stopi od udjela rezanih troškova. Na taj način

kompanija maksimizira novčani tijek. U konačnici, žetva u pravilu završava prodajom ili likvidacijom kompanije.

Strategija ogoljenja koristi se kod prodaje dijela ili cijele kompanije kada ne postoji konkurentska prednost, misija i vizija se značajno mijenjaju, ili postoje specifični financijski motivi vlasnika. Ti motivi vlasnika mogu biti povezani uz ostatak poslovanja kompanije, stoga se on može odlučiti na prodaju njenog dijela kako bi prikupio novac za osnaživanje temeljne djelatnosti. Prodajom kompanije smanjuje se njena veličina te ona postaje fleksibilnija. Usporedno tome, provode se organizacijske promjene s ciljem preoblikovanja organizacijske strukture kako bi se kompanija pravilno strateški repositionirala u novoj veličini.

Strategija likvidacije provodi se u situaciji kada prodaja kompanije postiže manju cijenu od one koja bi se postigla prodajom njene imovine pojedinačno. Jednako tako, kada njenu imovinu nije moguće uopće prodati kompanija pristupa likvidaciji. Konačni cilj ovakve strategije je minimiziranje štete prema svim *stakeholderima* u dugom roku.¹⁷

U korporativnom upravljanju postoji pojam *likvidacijska vrijednost*, koji nužno ne mora značiti preostatak vrijednosti nakon gašenja kompanije, već može označavati i vrijednost kompanije u trenutku kada ju se u vrlo kratkom roku nastoji prodati kako bi se njena imovina unovčila i time se ostvario interes vjerovnika. Likvidacijska vrijednost se računa jednostavno na način da se imovina umanji za obveze.¹⁸ Likvidacija i stečaj su najmanje poželjne defenzivne strategije i koriste se samo u slučajevima kada ostale strategije nemaju šanse za uspjeh. Likvidacijom se kompanija briše iz trgovačkog registra i na taj način formalno prestaje postojati. Važno je napomenuti kako, da bi likvidacija bila provedena, imovina kompanije mora biti veća od njenih obveza da bi se u trenutku likvidacije svi vjerovnici namirili. Preostali iznos imovine vraća se vlasnicima.

Strategija stečaja izlazna je strategija koja je, uz likvidaciju kompanije, najmanje poželjna. Stečajni postupak je izvanparnični postupak koji se provodi radi skupnog namirenja vjerovnika stečajnog dužnika, na način da se njegova imovina unovčava te se novostvorena gotovina raspoređuje prema vjerovnicima.¹⁹ U nastavku se posebna pozornost posvećuje ovoj strategiji, odnosno zakonodavnom okviru koji uređuje odnose između interesnih skupina u situaciji stečaja i predstečaja.

¹⁷ Tipurić, D., Kružić, D., Lovrinčević, M., (2012) Strategije u kriznim uvjetima, u: Tipurić, D., Strateški menadžment, knjiga u tisku, Zagreb

¹⁸ Lasić, V. i suradnici, (2010) Osnove procjene ekonomske vrijednosti, Zagreb, str. 266

¹⁹ Tipurić, D., Kružić, D., Lovrinčević, M., (2012) Strategije u kriznim uvjetima, u: Tipurić, D., Strateški menadžment, knjiga u tisku, Zagreb

Budući da u kriznim situacijama kompanije imaju određene obveze prema svojim vjerovnicima, Republika Hrvatska je odnos dužnika i vjerovnika uredila posebnim zakonom gdje posredničku ulogu ima Financijska agencija (Fina). Radi se o državnoj tvrtki sa vodećom ulogom na području pružanja financijskih i elektroničkih usluga.²⁰ Fina ima široku lepezu usluga prema poslovnim subjektima i građanima, no u ovom kontekstu važna je njena uloga u provođenju ovrhe na novčanim sredstvima dužnika.

Naime, prema Zakonu o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima²¹, Fina je ovlaštena provoditi ovrhe na novčanim sredstvima poslovnih subjekata i građana, po svim njihovim računima i oročenim novčanim sredstvima u svim bankama, prema osobnom identifikacijskom broju ovršenika, bez njegove suglasnosti. Takvom uredbom zakonodavac želi urediti odnose između dužnika i vjerovnika, povećati učinkovitost naplate potraživanja i zaštititi poziciju vjerovnika. Za ovakve usluge Fina određuje naknade koje su objavljene na javno dostupnom cjeniku.²²

Postupak provođenja ovrhe Fina pokreće na temelju zaprimljene osnove za plaćanje. Osnova za plaćanje može biti ovršna odluka domaćeg suda ili upravnog tijela, ovršna nagodba između stranaka u postupku, obračun poslodavca o neisplati dospelog dijela plaće, naknade plaće ili otpremnine, rješenje o ovrsi, rješenje o osiguranju, zadužnica, nalog Ministarstva financija za naplatu po aktiviranom državnom jamstvu ili nalog za pljenidbu na temelju pravomoćne presude. Kod aktiviranja zadužnice, uz nju se prilaže i zahtjev u kojem vjerovnik zahtjeva naplatu svoje tražbine od dužnika ili/i jamca platca kao i iznos duga koji se naplaćuje.

Primljene osnove za plaćanje Fina upisuje u Očevidnik redoslijeda osnova za plaćanje, u čije podatke imaju uvid nadležna tijela, ovrhovoditelji i ovršenici. Zatim Fina daje naloge bankama za izvršavanje osnova za plaćanje na novčanim sredstvima po svim računima i oročenim novčanim sredstvima ovršenika u svim bankama. Ako osnova za plaćanje nije izvršena u cijelosti, Fina daje nalog bankama da blokiraju sve ovršenikove račune i zabrane raspolaganje oročenim novčanim sredstvima te u Jedinствени registar računa stavlja oznaku blokade ovršenikovih računa i oznaku zabrane raspolaganja oročenim novčanim sredstvima.²³

²⁰ <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=896>

²¹ <https://www.zakon.hr/z/346/Zakon-o-provedbi-ovrhe-na-nov%C4%8Danim-sredstvima>

²² <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1488>

²³ <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1488>

2.2. Zakonodavni okvir za kompanije u krizi na području Republike Hrvatske

Kompanije u krizi pod snažnim su pritiskom dospjelih obveza koje ne mogu pravovremeno servisirati, posljedično su blokirane od strane Fina-e, a takvo stanje kompaniju vodi prema stečaju. U takvoj situaciji kompanija odgovara prema Stečajnom zakonu (2015). Iz tog zakona moguće je raščlaniti dva pojma:

- predstečajni postupak,
- stečajni postupak²⁴.

Predstečajni postupak provodi se radi utvrđivanja pravnoga položaja dužnika i njegova odnosa prema vjerovnicima i održavanja njegove djelatnosti. Može se provoditi nad pravnom osobom ili nad imovinom dužnika pojedinca. Zakon predviđa da se predstečajni postupak ne može provesti nad:

- Republikom Hrvatskom i fondovima koji se financiraju iz njena proračuna,
- Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje,
- Hrvatskim zavodom za mirovinsko osiguranje,
- jedinicama lokalne i regionalne samouprave.²⁵

Nadalje, ukoliko je zakonom isključena mogućnost provedbe predstečajnog postupka nad pravnom osobom, onda za njene obveze odgovaraju solidarno njeni dužnici odnosno članovi. Ova odredba se ne odnosi na trgovačka društva kapitala. Također je važno napomenuti kako se predstečajni postupak ne može provesti nad financijskim i kreditnim institucijama, društvima za upravljanje investicijskim fondovima, kreditnim unijama, leasing društvima i društvima za osiguranje i reosiguranje, te institucijama za platni promet i elektronički novac. Da bi predstečajni postupak bio otvoren, sud mora utvrditi postojanje predstečajnog razloga – prijeteće nesposobnosti za plaćanje. Ona postoji ukoliko sud stekne uvjerenje kako po dospijeću dužnik neće moći ispuniti svoje novčane obveze. Sud u praksi utvrđuje postojanje prijeteće nesposobnosti za plaćanje ukoliko kompanija zadovoljava barem jednu od navedenih tvrdnji:

- dužnik u Očevidniku redosljeda osnova za plaćanje kod Financijske agencije ima jednu ili više evidentiranih neizvršenih osnova za plaćanje koje je trebalo, na temelju

²⁴ <https://www.zakon.hr/z/160/Ste%C4%8Dajni-zakon>

²⁵ <http://www.mingo.hr/public/Vksp15.pdf>

valjanih osnova za plaćanje, bez daljnog pristanka dužnika naplatiti s bilo kojeg od njegovih računa,

- dulje od 30 dana kasni s isplatom plaće zaposlenicima,
- u roku od 30 dana ne uplati doprinose i poreze prema plaći, od dana kada je radniku bio dužan plaću isplatiti.

Postojanje prijetee nesposobnosti za plaćanje moguće je utvrditi kod kompanija svih veličina, no budući da postoje kompanije koje svojom veličinom i značajem mogu utjecati na gospodarstvo u cjelini, tj. turbulencije u takvim kompanijama mogu izazvati gospodarske krize unutar države, Republika Hrvatska je donijela poseban zakon (2017.)²⁶ kojim definira pojam kompanija od sistemskog značaja. Radi se o dioničkim društvima koja samostalno ili kumulativno sa povezanim društvima imaju više od 5000 zaposlenika i čije bilančne obveze samostalno ili kumulativno prelaze iznos od 7.500.000.000,00 kuna. Takve kompanije su, nakon podnošenja zahtjeva za aktiviranje ovog zakona, zaštićene od „napada“ vjerovnika u sljedećih godinu dana. Drugim riječima, vjerovnici ne mogu blokirati kompaniju svojim zadužnicama i drugim instrumentima naplate vlastitih potraživanja, a za to vrijeme Vlada Republike Hrvatske imenuje povjerenika koji preuzima vođenje kompanije i nastoji srediti njene obveze do trenutka prestanka svog mandata, odnosno djeluje u cilju da val aktiviranja instrumenata plaćanja nakon svog odlaska ima što bezbolniji utjecaj na opstanak kompanije.

Postojanje prijetee nesposobnosti za plaćanje koja je gore spomenuta, dokazuje se potvrdom od strane Financijske agencije²⁷ ili obračunom neisplaćene plaće koji je sastavljen u skladu sa propisima. Ukoliko je utvrđeno postojanje razloga za predstečajni postupak, određuje se nadležnost suda na području sjedišta dužnika kojemu vjerovnici u propisanom obrascu dostavljaju podneske. Važno je istaknuti kako, za vrijeme trajanja predstečajnog postupka, nije dopušteno pokretanje stečajnog postupka.

Zatim se detaljno popisuje imovina i obveze dužnika, a sud, između ostalog, definira ulogu povjerenika. Pretpostavke za imenovanje povjerenika su iste kao i pretpostavke za imenovanje stečajnog upravitelja. Povjerenik je dužan:

- ispitati poslovanje dužnika,
- ispitati popis imovine i obveza dužnika,
- ispitati vjerodostojnost prijavljenih tražbina,

²⁶ <https://www.zakon.hr/z/905/Zakon-o-postupku-izvanredne-uprave-u-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima-od-sistemskog-zna%C4%8Daja-za-Republiku-Hrvatsku>

²⁷ <http://www.fina.hr/Default.aspx>

- osporiti tražbine ako postoji sumnja u njihovo postojanje,
- nadzirati poslovanje dužnika,
- podnijeti prijavu sudu ako dužnik ne vrši nužna plaćanja za redovito poslovanje,
- nadzirati pravodobnost i potpunost u namirenju troškova predstečajnog postupka, kao i obavljanja drugih poslova u skladu sa Stečajnim zakonom.

Nadalje, podnositelj prijedloga za otvaranje predstečajnog postupka dužan je uz taj prijedlog dostaviti i:

- financijske izvještaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu,
- opis pregovora s vjerovnicima,
- dokaz o ukupnoj aktivi, dokaz o ukupnom prihodu za prethodnu godinu, dokaz o broju zaposlenih,
- plan restrukturiranja.

Kod plana restrukturiranja naglasak je na financijskom restrukturiranju gdje se provode određene radnje u cilju ostvarivanja likvidnosti i solventnosti dužnika. Ako plan restrukturiranja ne obuhvaća sve tražbine, dužnik je dužan sudu dostaviti izmjenjeni plan restrukturiranja koji uključuje i ta do tada neuključena potraživanja vjerovnika. Zatim slijedi ročište na kojim dužnik prezentira plan, povjerenik se o njemu očituje, a nakon toga vjerovnici glasovanjem odlučuju o prihvaćanju plana restrukturiranja. Glasovi vjerovnika koji ne glasuju po propisanoj proceduri vode se kao glasovi protiv plana restrukturiranja.

Plan restrukturiranja je prihvaćen ako je za njega glasovala većina vjerovnika i ako u svakoj skupini zbroj tražbina vjerovnika koji su glasovali za plan dvostruko prelazi broj glasova onih koji su glasovali protiv plana. Ako je plan restrukturiranja prihvaćen, ostvaruju se pretpostavke za potvrdu predstečajnog sporazuma. Ukoliko ne postoji osporavanje koje je zakonom propisano, sud će rješenjem potvrditi tzv. Predstečajni sporazum.

Predstečajni postupak mora završiti u roku od 120 dana od dana podnošenja prijedloga. Ukoliko postoji valjana osnova, sud može produžiti postupak za dodatnih 90 dana. Također, sud će rješenjem obustaviti predstečajni postupak ako utvrdi sljedeće:

- ako utvrdi da ne postoji predstečajni razlog,
- ako je iznos utvrđenih tražbina za 10% veći od iznosa obveze prema vjerovnicima,
- ako je iznos osporenih tražbina veći od 25% od broja ukupnih tražbina,

- ako je iznos tražbina radnika za 10% manji od iznosa tražbina radnika koje je utvrdio sud na temelju prigovora radnika,
- ako dužnik u tijeku postupka vrši plaćanja izvan utvrđenih nužnih plaćanja,
- ako dužnik u tijeku predstečajnog postupka više od 30 dana kasni s isplatom plaće koja radniku pripada sukladno ugovoru o radu.²⁸

Stečajni postupak može se otvoriti ako sud utvrdi postojanje stečajnog razloga, a stečajni razlozi su nesposobnost za plaćanje i prezaduženost.²⁹ Važno je napomenuti kako se stečajni postupak ne može primjeniti na iste subjekte koji su navedeni kod predstečajnog postupka.

Nesposobnost za plaćanje postoji ako:

- dužnik ne može trajnije ispunjavati svoje dospjele novčane obveze,
- u Očevidniku redoslijeda osnova za plaćanje kod Financijske agencije ima jednu ili više evidentiranih neizvršenih osnova za plaćanje u razdoblju duljem od 60 dana koje je trebalo, na temelju valjanih osnova za plaćanje, bez daljnjeg pristanka dužnika naplatiti s bilo kojeg od njegovih računa,
- nije isplatio tri uzastopne plaće koje radniku pripadaju temeljem ugovora o radu.

Nadalje, zakonodavac je odredio da se:

- posljednje dvije točke iz gore navedenog ne primjenjuju se ako dužnik tijekom prethodnog postupka namiri sve tražbine koje je prema valjanim osnovama za plaćanje trebalo naplatiti sa svih njegovih računa ili ako dođe do pristupanja dugu. Dužnik ovo plaćanje dokazuje javnom ili javno ovjerenom isplavom, ili pak potvrdom Financijske agencije,
- potvrde iz Očevidnika može izdavati isključivo Financijska agencija,
- postojanje okolnosti o neisplaćenim plaćama dokazuje se obračunom neisplaćenih plaća koji je sastavljen u skladu sa propisima.

Prezaduženost postoji ako je imovina dužnika pravne osobe manja od postojećih obveza. Iznimno, postupak stečaja ne otvara se ako se osnovano može pretpostaviti da će dužnik pravna osoba nastavljanjem poslovanja uredno ispunjavati svoje obveze po dospijeću. Isto

²⁸ Kružić, D.(2016), Krizni menadžment – Predstečajni postupak, nastavni materijali, dostupno na: <http://www.efst.unist.hr/>

²⁹ <https://www.zakon.hr/z/160/Ste%C4%8Dajni-zakon>

tako, stečajni razlog ne postoji ako za obveze društva osoba solidarno odgovara član društva fizička osoba nad čijom imovinom nije pokrenut ili otvoren stečajni postupak.

U slučaju postojanja stečajnog razloga, kreće se u detaljni popis imovine i obveze dužnika (za čiju neistinitost dužnik odgovara kao za davanje lažnog iskaza pred sudom), a zatim slijedi daljnje postupanje po zadanoj proceduri. Stečajni postupak se, naime, razlikuje po tome što ga ne provode samo sudska, već i izvansudska tijela. Sudsko tijelo je stečajni sud, dok u izvansudska tijela spadaju:

- stečajni upravitelj,
- odbor vjerovnika,
- skupština vjerovnika.³⁰

Uloga suda u stečajnom postupku je da:

- odlučuje o pokretanju prethodnog postupka radi utvrđivanja stečajnog razloga,
- odlučuje o otvaranju stečajnog postupka,
- imenuje, kontrolira rad, daje upute i razrješava stečajnog upravitelja,
- nadzire rad odbora vjerovnika,
- određuje započete poslove koje treba završiti tijekom postupka,
- određuje nagradu stečajnom upravitelju,
- odobrava isplatu vjerovnika,
- donosi odluke o zaključenju i obustavi stečajnog postupka,
- odlučuje i o svim drugim pitanjima stečajnog postupka koja nisu pripisana djelovanju ostalih tijela.³¹

U skladu sa temom ovog rada, ključna pozornost pridaje se ulozi suda da imenuje i ovlasti stečajnog upravitelja koji će voditi kompaniju u sljedećem razdoblju. Napravljena je lista stečajnih upravitelja, gdje je na listi A popis stečajnih upravitelja sa određenim iskustvom, a na listi B stečajni upravitelji bez iskustva koji zahtjevaju obuku.³² Sud to imenovanje vrši po propisanoj proceduri, no može se istaknuti kako je uloga skupštine vjerovnika u ovom slučaju jača, jer oni mogu predložiti drugog stečajnog upravitelja umjesto onog kojeg je prvotno

³⁰ <https://www.zakon.hr/z/160/Ste%C4%8Dajni-zakon>

³¹ Kružić, D.(2016), Krizni menadžment – Stečajni postupak, nastavni materijali, dostupno na: <http://www.efst.unist.hr/>

³² Baran, N. i suradnici, (2015) Novi stečajni zakon, Zagreb, str. 167

imenovao sud, a sud taj prijedlog ne može odbiti. Izabrani stečajni upravitelj dužan je postupati savjesno i uredno, a dužnosti su mu:

- dovesti u red očevidnik knjigovodstevnih podataka do dana otvaranja stečajnog postupka,
- sastaviti predračun troškova predstečajnog postupka i dostaviti ga na odobrenje odboru vjerovnika,
- odrediti povjerenstvo za popis imovine,
- sastaviti početno stanje popisa imovine dužnika,
- brinuti se o poslovima dužnika u maniri dobrog gospodara,
- brinuti se o ostvarenju tražbine dužnika,
- savjesno voditi poslovanje dužnika,
- dostaviti Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje isprave koje se odnose na radnopravni status osiguranika,
- unovčiti, odnosno naplatiti stvari i prava dužnika koja ulaze u stečajnu masu,
- pripremiti isplatu vjerovnika i nakon odobrenja izvršiti tu isplatu,
- dostaviti odboru vjerovnika završni račun,
- izvršiti naknadne isplate vjerovnika,
- nakon zaključenja stečajnog postupka zastupati stečajnu masu u skladu sa zakonom.

Tokom postupka, stečajni upravitelj je dužan podnositi izvješća na propisanom obrascu, i to najmanje jednom u tri mjeseca. Ta izvješća se objavljuju na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova bez odgode. Rad stečajnog upravitelja nadzire sud, odbor vjerovnika i skupština vjerovnika. Sud ga razrješava na zahtjev odbora vjerovnika ili skupštine vjerovnika ako ne obavlja uspješno svoju dužnost ili istekom godine i pol dana od dana održavanja izvještajnog ročišta ako nije unovčio imovinu koja ulazi u stečajnu masu tako da se može pristupiti njenoj diobi. Također je stečajni upravitelj dužan nadoknaditi štetu ako ju je napravio izravnom svojom krivnjom ili je nadzirao rad nekoga tko ju je napravio. Stečajni upravitelj ima pravo na naknadu za svoj rad, što mu u konačnici i predstavlja motiv za radom i uspjehom.³³

Nadalje, odbor vjerovnika može biti osnovan prije prvog ročišta vjerovnika ili na skupštini vjerovnika. U odboru vjerovnika moraju biti zastupljeni vjerovnici s najvišim tražbinama i stečajni vjerovnici s malim tražbinama. Također u odboru vjerovnika treba biti i predstavnik

³³ Sučević, D., (2016) Krizni menadžment, Zagreb, str. 70

prijašnjih dužnikovih radnika, osim ako kao stečajni vjerovnici sudjeluju s beznačajnim tražbinama. Zadaci i odgovornosti članova odbora vjerovnika:

- nadzirati rad stečajnog upravitelja i pomagati mu u vođenju poslova, pregledavati poslovne knjige i ostalu dokumentaciju, nalagati provjeru prometa i iznosa gotovine,
- razmatrati izvješća stečajnog upravitelja,
- podnositi sudu prigovor na rad stečajnog upravitelja,
- davati odobrenje na predračun troškova stečajnog postupka,
- davati mišljenje sudu o unovčenju imovine dužnika i eventualnom nastavku započetih poslova te opravdanih manjkova utvrđenim popisom imovine kada sud to zatraži,
- davati obavijesti ostalim vjerovnicima o tijeku stečajnog postupka i stanju stečajne mase.

Skupštinu vjerovnika saziva i vodi sud, a na nojoj pravo sudjelovanja imaju svi stečajni vjerovnici, svi stečajni vjerovnici s pravom odvojenog namirenja, stečajni upravitelj i dužnik pojedinac. Smatrat će se da je na toj skupštini odluka donesena ako zbroj iznosa tražbina stečajnih vjerovnika koji su glasovali za neku odluku iznosi više od zbroja iznosa tražbina vjerovnika koji su glasovali protiv te odluke. Skupština vjerovnika ovlaštena je:

- osnovati odbor vjerovnika, izmijeniti njegov sastav ili ga ukinuti,
- imenovati novog stečajnog upravitelja,
- naložiti stečajnom upravitelju izradu stečajnog plana i tražiti ga dostavu izvještaja,
- donijeti sve odluke iz nadležnosti odbora vjerovnika,
- odlučivati o drugim pitanjima važnima za provedbu i završetak stečajnog postupka,
- izmijeniti svoje odluke na kasnijim ročištima.

Sud će, na zahtjev vjerovnika, ukinuti odluku skupštine vjerovnika ukoliko je protivna zajedničkom interesu stečajnih vjerovnika, što će objaviti na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova.³⁴

³⁴ Kružić, D.(2016), Krizni menadžment – Stečajni postupak, nastavni materijali, dostupno na: <http://www.efst.unist.hr/>

3. NOVČANO POSLOVANJE POSLOVNIH SUBJEKATA

3.1. Pojam i iskazivanje novčanog poslovanja

Za uspješno vođenje kompanije neophodna je adekvatna informacijska podloga. Iz takvih informacija Financijska agencija crpi podatke koje obrađuje i kao nove informacije prezentira zainteresiranim skupinama. Informacijska podloga svake kompanije neophodna je da bi zainteresirani subjekti provodili tehničke ili fundamentalne analize poslovanja kompanije. Dok je tehnička analiza usmjerena na uvjete na tržištu kapitala proučavajući promjene cijena, volumene trgovine i sl., fundamentalna analiza je, osim makroekonomske slike, usmjerena na analizu objavljenih financijskih izvještaja.³⁵ Iz toga proizlazi kako je osnovni zadatak računovodstva kompanije obrada podataka financijske prirode te prezentiranje informacija prema vani. Financijski izvještaji predstavljaju završnu fazu računovodstvenog procesiranja podataka i pojavljuju se kao nositelji računovodstvenih informacija. Cilj financijskog izvještavanja je informiranje zainteresiranih subjekata o financijskom položaju kompanije o uspješnosti njenog poslovanja. Te financijske izvještaje čine: bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjenama kapitala te bilješke uz financijske izvještaje.³⁶

Tablica 2: Temeljni financijski izvještaji

Bilanca
Račun dobiti i gubitka
Izvještaj o novčanim tokovima
Izvještaj o promjenama kapitala
Bilješke uz financijske izvještaje

Izvor: Obrada autora

Financijski izvještaji društava koja kotiraju na burzi javno su dostupni³⁷, kako vlasnicima tako i zainteresiranim skupinama, odnosno široj javnosti. Na taj način mogu se izvući podaci o njihovom poslovanju, odnosno potencijalnoj prijetećoj insolventnosti kompanija, čime se bavi ovaj rad. U nastavku je teorijski pablže objašnjen značaj svakog izvještaja ponaosob.

³⁵ Orsag, S., (2015), Poslovne financije, Zagreb, str. 50-51

³⁶ Žager, L., (2017), Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Zagreb, str. 91-92

³⁷ <http://zse.hr/default.aspx?id=121>

Bilanca je temeljni financijski izvještaj koji prikazuje imovinu obveze i kapital kompanije na određeni dan. Može se reći da ona prikazuje financijski položaj kompanije. Prema Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja³⁸ elementi koji su u izravnom odnosu sa mjerenjem financijskog položaja predstavljeni su sljedećim definicijama:

- a) Imovina – resurs koji je pod kontrolom kompanije, proizlazi iz prošlih događaja i generator je budućih novčanih koristi. Osnovna njena podjela je na kratkotrajnu i dugotrajnu imovinu. Kratkotrajna imovina je ona imovina za koju se očekuje da će se pretvoriti u novčani oblik u razdoblju kraćem od jedne godine, dok dugotrajna imovina u svom izvornom obliku ostaje duže vezana i očekuje se da će se pretvoriti u novac u razdoblju dužem od godine dana.
- b) Obveza – postojeći je dug kompanije proizišao iz prošlih aktivnosti, za čije se podmirenje u budućnosti očekuje smanjenje resursa koji čine ekonomske koristi kompanije. Također ih dijelimo na kratkoročne i dugoročne obveze.
- c) Kapital – odnosno glavnica, ostatak je imovine nakon odbitka svih obveza.³⁹

Da bi se analiza financijskog položaja uspješno provela, potrebno je pravilno upravljati sa osnovnim elementima bilance. Kod samog sastavljanja bilance kompanije se vode pravilima dvojnog knjigovodstva, gdje se bilančni elementi svrstavaju u područja aktive i pasive. Aktiva predstavlja imovinu, a pasiva kapital i obveze, što je prikazano u tablici 3.

Tablica 3: Struktura bilance

Aktiva	Pasiva
KRATKOTRAJNA IMOVINA	KRATKOROČNE OBVEZE
DUGOTRAJNA IMOVINA	DUGOROČNE OBVEZE
	KAPITAL I REZERVE

Izvor: Obrada autora

³⁸ <http://www.rif.hr/Uploads/MSFI%20NULTI.pdf>

³⁹ Žager, L., (2017), Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Zagreb, str. 93

Postoji više vrsta bilanci: Početna bilanca, pokusna, konsolidirana, zbrojna, diobena, fuzijska, planska, no za kompanije u krizi izrađuju se sanacijske, stečajne i likvidacijske bilance.

Sanacijska bilanca sastavlja se u svrhu ozdravljenja kompanije. Služi kao osnova utvrđivanja nastalih gubitaka u poslovanju i mjera za njihovo rješavanje. Ukoliko se dogodi da postupak sanacije ne uspije, pokreće se stečajni postupak. U tom slučaju se izrađuje stečajna bilanca koja prikazuje vrijednost imovine kompanije u postupku stečaja. Nadalje, prilikom likvidacije kompanije sastavlja se likvidacijska bilanca. Tada se utvrđuje tzv. likvidacijska masa iz koje se namiruju vjerovnici, odnosno podmiruju obveze, prvo kratkoročne, zatim dugoročne i na kraju, nakon što se podmire sve obveze, ono što ostane od likvidacijske mase pripada vlasniku. Kompanija tada prestaje pravno postojati.⁴⁰

Račun dobiti i gubitka prikazuje prihode i rashode te njihovu razliku (dobit ili gubitak) u određenom obračunskom razdoblju. Posebno je važan jer se na temelju njega ocjenjuje uspješnost poslovanja, odnosno otvarivanja postavljenih ciljeva. Kao što je uvedno spomenuto, temeljni cilj je profitabilnost poslovanja. Za razliku od bilance gdje se prikazuje financijski položaj kompanije u određenom trenutku, račun dobiti i gubitka usmjeren je na prikazivanje aktivnosti kompanije unutar tog vremena. Temeljni elementi računa dobiti i gubitka su prihodi i rashodi. Kada se prihodi i rashodi stave u međuodnos, kompanija ostvaruje dobit ili gubitak poslovanja. Eventualno ostvarena neto dobit raspoređuje se u rezerve kompanije, dividende ili u zadržanu dobit.⁴¹

Izveštaj o novčanim tokovima pokazuje izvore pribavljanja i način upotrebe novca. Novac je najlikvidnija imovina kompanije, koristi se za kupovinu sirovina, strojeva, podmirivanje obveza, za novac se prodaju proizvodi, usluge, dakle sve se vrti oko novca. Stoga je logično da vlasnike kompanija i ostale zainteresirane skupine zanima odakle novac dolazi i u koje se svrhe troši.

⁴⁰ Žager, L., (2017), Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Zagreb, str. 108

⁴¹ Žager, L., (2017), Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Zagreb, str. 110-111

Tablica 4: Neto dobit

	PRIHODI
-	RASHODI
=	BRUTO DOBIT
-	POREZ NA DOBIT
=	NETO DOBIT

Izvor: Obrada autora

Izveštaj o promjenama kapitala prikazuje promjene koje su se na kapitalu dogodile između dva obračunska razdoblja. Opće je poznato da se kapital sastoji od uloženog kapitala i zarađenog kapitala. Zasiurno najznačajnija i najpoželjnija promjena na kapitalu vezana je uz nastanak zarade. Pored toga, na smanjenje mogu značajno utjecati i dividende koje se izglasavaju vlasnicima, stoga se u izvještaju najčešće i prikazuju upravo one najčešće i najznačajnije promjene. Te promjene mogu se prikazati u skraćenom obliku, u tzv. Izvještaju o zadržanoj dobiti. Radi se o vrlo kratkom, ali istovremeno vrlo informativnom izvještaju, kojim se daju informacije o odnosu ostvarene zarade s jedne strane te dividendi i zadržane dobiti s druge strane. Vlasnici odlučuju u kojem omjeru će se zarada rasporediti. Zanimljivo je napomenuti da se dividenda može isplatiti i kada postoji gubitak godine, a sve zbog eventualne činjenice da postoji zadržana dobit na stavki kapitala ostvarena u prethodnim godinama.⁴²

Bilješke uz financijske izvještaje smatraju se, uz gore navedene kao temeljne, popratnim financijskim izvještajima. One dodatno pojašnjavaju strukturu, vrijednost i obilježja najvažnijih pozicija u temeljnim financijskim izvještajima. U bilješkama trebaju biti prikazane računovodstvene politike koje su bile korištene kod sastavljanja izvještaja, s posebnim osvrtom na način utvrđivanja vrijednosti pozicija, odnosno pravila procjene, moguća odstupanja od računovodstvenih standarda s razlozima odstupanja i kvantifikacijom njihova učinka. U bilješkama se može, primjerice, prikazati pregled obveza s rokom dospjeća dužim od pet godina, broj i nominalna vrijednost izdanih dionica, iznos potraživanja ili obveza iz sudskih sporova, informacije o zaposlenima i cijeli niz drugih korisnih informacija. Opće je

⁴² Žager, L., (2017), Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Zagreb, str. 131-132

pravilo kako u bilješkama moraju biti prikazane one informacije koje se direktno ne vide iz financijskih izvještaja, a nužne su za njihovo razumijevanje. Za ilustraciju što u bilješkama treba prikazati mogu se spomenuti neke smjernice od strane Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, a to su:

- osnovna mjerenja korištena za utvrđivanje bruto knjigovodstvene vrijednosti,
- korištene metode amortizacije,
- vijek upotrebe imovine ili korištene stope amortizacije,
- bruto knjigovodstvena vrijednost,
- povezivanje knjigovodstvene vrijednosti na početku i na kraju razdoblja i sl.⁴³

3.2. Uloga definiranja boniteta u ocjeni poslovanja poslovnog subjekta

U poslovanju kompanije važna ulogu igra njen bonitet. Bonitet je ocjena vjerojatnosti nastupanja insolventnosti kompanije u budućnosti. U nešto širem smislu to je ocjena likvidnosti i kreditne sposobnosti, a u najširem smislu radi se o sveobuhvatnoj ocjeni temeljenoj na analizi završnog računa i situacije u kompaniji.⁴⁴ Financijska agencija pruža informacije o bonitetu gospodarskih subjekata zainteresiranim skupinama putem pisanog zahtjeva uz određenu naknadu propisanu cjenikom. Potrebno i ispuniti obrazac (Slika 3) i predati ga poštom, e-mailom ili osobno u poslovnici financijske agencije.

Financijska agencija omogućuje tražitelju informacija sljedeće podatke:

BON-1 – informacije o bonitetu koje u ovom slučaju predstavljaju opće podatke o poduzetniku, podatke i pokazatelje o njegovom poslovanju u protekle dvije godine, kretanju broja zaposlenih i njihove prosječne plaće, stanju novčanih sredstava tijekom protekle godine, rang kompanije u razredu, odnosno u njenoj djelatnosti, objašnjenja navedenih pokazatelja. Kako bi kvartalni podaci o poslovanju bili uključeni u BON-1, poduzetnicima se preporuča da sastave i predaju u bilo koju poslovnici kvartalni izvještaj na obrascu TI-POD, a oni koji to ne naprave bonitetne informacije za njihove kompanije će se raditi bez tih podataka. Informacije iz BON-1 za prethodnu godinu Financijska agencija ažurira krajem svibnja, ili kvartalno za one koji su predavali kvartalne izvještaje.

⁴³ Žager, L., (2017), Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Zagreb, str. 133-134

⁴⁴ Bahtijarević-Šiber, F., Sikavica, P., (2001) Leksikon menedžmenta, Zagreb, str. 64

Kreditni rejting je informacija sa oznakom ocjene boniteta putem utvrđenih simbola rejtinga. Ocjena boniteta pruža informaciju o vjerojatnosti hoće li promatrani subjekt biti u mogućnosti plaćati obveze koje preuzima. Financijska agencija je razvila metodologiju i rejting model za izračun vjerojatnosti nastanka statusa neispunjavanja obveza, kao ključnog parametra rizika.⁴⁵ Sami pojam rizika je izrazito važan za kompaniju. Njegova identifikacija je kompleksna, kako u smislu određivanja, tako i u smislu njegovog definiranja, stoga ga se prvenstveno dijeli na unutarnji i vanjski rizik. Kada govorimo o unutarnjem riziku, odnosno riziku unutar kompanije, onda ga se najpreciznije može definirati kao opasnost od nastajanja gubitka ili štete.⁴⁶ Slika 4 pokazuje odakle sve prijete rizici jednom poslovnom subjektu.

Za svaki razred rizika definira se vjerojatnost nastanka statusa neispunjavanja obveza, a kategorija rejtinga su označene brojevima od 1 do 12.

BON-2 obrazac sadrži opće podatke o poslovnom subjektu, stanju sredstava na računu, ukupan iznos primitaka u korist računa u prethodnih 30 dana, prosječno stanje sredstava na računu u prethodnih 30 dana iznos odobrenog okvirnog kredita, iznos evidentiranih nepodmirenih obveza, broj dana neprekidne blokade računa u proteklih 6 mjeseci.

BON-1/IN – sadrži bonitetne informacije na hrvatskome jeziku koje se odnose na određenog poslovnog subjekta iz Slovenije.⁴⁷

Slika 4: Vrste rizika

Izvor: Drljača, M., Bešker, M.: Održivi uspjeh i upravljanje rizicima poslovanja, raspoloživo na:

https://bib.irb.hr/datoteka/520678.9._Odrivi_uspjeh_i_upravljanje_rizicima_poslovanja.pdf

⁴⁵ <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1278>

⁴⁶ https://bib.irb.hr/datoteka/520678.9._Odrivi_uspjeh_i_upravljanje_rizicima_poslovanja.pdf

⁴⁷ <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1278>

3.3. Financijski pokazatelji poslovanja

Iako Financijska agencija daje informacije o bonitetu na temelju brojnih jednostavnih i složenih financijskih pokazatelja, ipak su za ukupnu procjenu pojedinačno najvažniji upravo složeni pokazatelji, odnosno modeli. Složeni modeli kao kategorija zanimljivi su jer jednom informacijom – jednim brojem, opisuju ukupnu performansu kompanije.⁴⁸ Iako postoje brojni financijski pokazatelji poslovanja, za poslovanje kompanije koje procjenjuju mogućnost nastanka insolventnosti i bankrota, najvažnija su dva modela. Nazivaju se složeni modeli za procjenu poslovne uspješnosti, a radi se o Z-score i Business Excellence (BEX) modelu.

Z-score model nastao je radom profesora Edwarda Altmana 1968. godine te je izvorno zamišljen kao model za procjenu opasnosti od nastanka bankrota kompanije. Formula za izračun modela je:

$$\text{Z score} = 1,2 X1 + 1,4 X2 + 3,3 X3 + 0,6 X4 + 1,0 X5$$

Formula sadrži četiri simbola čiji je detaljni izračun prikazan unutar tablice u nastavku.

Simbol	Formula
X1	RADNI KAPITAL / AKTIVA
X2	ZADRŽANA DOBIT / AKTIVA
X3	EBIT / AKTIVA
X4	(BROJ DIONICA * TRŽIŠNA CIJENA DIONICE) / UKUPNE OBVEZE

Nakon izračuna pokazatelja pojedinačno, vrijednosti se uvrstavaju u temeljnu formulu i dobije se vrijednost Z-score modela. Takva vrijednost uspoređuje se Altmanovim okvirom za prognoze potencijalnog bankrota kompanije.⁴⁹

VRIJEDNOST	PROGNOZA ZA BUDUĆNOST
veći od 2,67	Kompanija ima dobru budućnost najmanje u kratkoročnom i srednjeročnom razdoblju
između 1,81 i 2,67	Treba pojačano raditi na poboljšanju poslovne izvrsnosti (neprotumačeno područje)
manji od 1,81	Moguća pojava ozbiljnih problema i propasti

⁴⁸ Belak, V.,(2014) Analiza poslovne uspješnosti, Zagreb, str. 300

⁴⁹ Belak, V.,(2014) Analiza poslovne uspješnosti, Zagreb, str. 301

BEX model nastao je 2007. godine kao plod istraživačkog rada prof. dr. sc. Vinka Belaka i dr. sc. Željane Aljinović Barać.⁵⁰ Temeljna ideja bila je stvoriti model za procjenu poslovne izvrsnosti na temelju dostupnih podataka iz financijskih izvještaja gospodarskih subjekata. Iz toga je proizišao ovaj model koji je ograničen na kompanije u Republici Hrvatskoj, testiran na uzorku kompanija koje primarno kotiraju na tržištu kapitala, no također je utvrđeno kako je, uz određene korekcije, primjenjiv i na poslovne subjekte koji ne kotiraju na tržištu kapitala. Osnovna formula modela je:

$$\text{BEX} = 0,388 \text{ ex1} + 0,579 \text{ ex2} + 0,153 \text{ ex3} + 0,316 \text{ ex4}$$

U formuli su obuhvaćena sljedeća područja procjene izvrsnosti s pokazateljima.⁵¹

Simbol	Pokazatelj	Formula
ex1	PROFITABILNOST	EBIT / UKUPNA AKTIVA
ex2	STVARANJE VRIJEDNOSTI	NETO POSL. DOBIT / (VL. KAPITAL * CIJENA)
ex3	LIKVIDNOST	RADNI KAPITAL / UKUPNA AKTIVA
ex4	FINANCIJSKA SNAGA	5(DOBIT + D + A) / UKUPNE OBVEZE

Profitabilnost je pokazatelj koji mjeri odnos zarade (koja se sastoji od kamata i dobiti prije poreza) i kapitala. Sami pokazatelj nema veliki utjecaj na konačnu visinu BEX indeksa, jer se radi o tzv. „tromom pokazatelju“, čija je temeljna svrha stabiliziranje modela. Njegova uloga je bitno veća kada se poslovna izvrsnost procjenjuje po segmentima.

Stvaranje vrijednosti pokazatelj je koji se bazira na ekonomskom profitu, odnosno dobiti koja prekoračuje cijenu vlastitog kapitala. Tu se u izračunu rabi kategorija poslovne dobiti kako bi se izbjegli utjecaji izvanrednih događaja na rezultat poslovanja. Cijena vlastitog kapitala je izračunata iz umnoška vlasničkoga kapitala i cijene kapitala koju bi vlasnici mogli ostvariti iz alternativnih, relativno nerizičnih ulaganja. Vlasnički kapital čine upisani kapital uvećan za eventualne dobitke i rezerve, dok je cijena kapitala aproksimirana stopom kamate na vezanu štednju u bankama (4%).

Likvidnost je pokazatelj koji se mjeri klasičnim odnosom radnog kapitala (razlike između tekuće aktive i tekućih obveza). Granična mjera likvidnosti iznosi 25% radnoga kapitala u odnosu prema aktivi.

⁵⁰ Belak, V., Aljinović-Barać, Ž., (2008) Tajne tržišta kapitala, Zagreb, str. 27

⁵¹ Belak, V., Aljinović-Barać, Ž., (2008) Tajne tržišta kapitala, Zagreb, str. 31

Financijska snaga mjeri se pomoću dobiti uvećane za amortizaciju i deprecijaciju i pokriva svih obveza tim novcem.⁵²

BUSINESS EXCELLENCE INDEX (BEX)	RANG POSLOVNE IZVRSNOSTI (BUSINESS EXCELLENCE RANG)	PROGNOZA ZA BUDUĆNOST
4 godine uzastopno veći od 6,01	svjetska klasa (world class)	Kompanija posluje s vrhunskim rezultatima što se može očekivati i u iduće 4 godine, ako menadžment nastavi s unaprjeđenjima.
veći od 6,01	kandidat za svjetsku klasu (world class candidate)	Kompanija posluje izvrsno što se može očekivati i u sljedeće 3 godine ako menadžment nastavi s unaprijeđenjima.
4,01 - 6,00	izvrsno	Kompanija posluje izvrsno što se može očekivati i u sljedeće 3 godine ako menadžment nastavi s unaprijeđenjima.
2,01 - 4,00	vrlo dobro	Kompanija posluje vrlo dobro što se može očekivati i u sljedeće 2 godine ako menadžment nastavi s unaprijeđenjima.
1,01 - 2,00	dobro	Kompanija posluje dobro, ali se poboljšanje može očekivati samo ako se pristupi unaprijeđenjima
0,00 - 1,00	granično područje između dobrog i lošeg	Poslovna izvrsnost je pozitivna, ali nije zadovoljavajuća. Potrebno je pristupiti ozbiljnim unaprijeđenjima.
manji od 0,00 (negativan)	loše	Ugrožena je egzistencija. Potrebno je žurno pristupiti restrukturiranju i unaprijeđenjima, inače će se loše poslovanje nastaviti pa postoji opasnost od propasti (vjerojatnost je preko 90%)

Nakon izračuna pojedinih pokazatelja i njihovog uvrštavanja u formulu, iz same formule modela dobije se vrijednost za koju se utvrđuje u koji rang spada u odnosu na prikaz rangiranja rezultata poslovne izvrsnosti koje je navedeno u tablici iznad⁵³.

Osnovni zaključak modela je kako su sve kompanije sa BEX rezultatom većim od 1 dobre kompanije, a za one između 0 i 1 potrebna su unaprijeđenja.⁵⁴

⁵² Belak, V., Aljinović-Barać, Ž., (2008) Tajne tržišta kapitala, Zagreb, str. 32-33

⁵³ Belak, V., Aljinović-Barać, Ž., (2008) Tajne tržišta kapitala, Zagreb, str. 34

⁵⁴ Belak, V., Aljinović-Barać, Ž., (2008) Tajne tržišta kapitala, Zagreb, str. 33

3.4. Kretanje insolventnosti u Republici Hrvatskoj

U praksi insolventnost, kao takva, kompaniju ne pogađa do trenutka kada vjerovnici aktiviraju svoja sredstva prisilne naplate. Tek tada se insolventnost na neki način razotkriva jer je kompanija u poziciji da ni kroz sredstva prisilne naplate ne može podmiriti svoja dugovanja te biva blokirana od strane Financijske agencije. Drugim riječima, blokada je potpuni dokaz insolventnosti, stoga se preko informacija o blokadama poslovnih subjekata mogu izvlačiti zaključci o insolventnosti. Slijedom toga, u nastavku su prikazani podatci o blokiranim poslovnim subjektima u razdoblju od 2007. do 2016. godine, čime se nastoji utvrditi način na koji se kreće broj blokiranih u odnosu na krizno razdoblje tih godina. U nastavku je fokus, ovisno o godini, stavljen na podatke iz rujna, listopada ili studenog svake promatrane godine. Razlog tome su podatci Financijske agencije, u kojima su službeni izvještaji za javnost dani upravo u tim mjesecima.

U Republici Hrvatskoj u 2007. godini već postoji veliki broj blokiranih poslovnih subjekata, što bi se moglo povezati sa teorijom tranzicijskog razdoblja gdje su kompanije u prethodnom razdoblju privatizirane od strane nedovoljno osposobljenih ili slabo kapitalno pokrivenih vlasnika (kompanija i fizičkih osoba), što je rezultiralo lošim upravljanjem i poslovnim problemima. Velike kompanije održavale su se državnim subvencijama i prolongiranim rokovima, no u konačnici to je rezultiralo strateškim krizama te dugotrajnim blokadama. U rujnu te godine broj blokiranih poslovnih subjekata iznosi 64.771, od čega je njih 16,1% blokirano kraće od godine dana, a ostalih 83,9% blokirano dulje od godine dana. Blokirani kraće od godine dana imaju 10,1% udjela u ukupnom iznosu neizvršenih osnova za plaćanje, a dulje blokirani imaju 89% udjela u neizvršenim osnovama za plaćanje (Tablica 5).

Tablica 5: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2007. godine

Ročnost	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 360 dana	10.415	16,07972704	2	10,8577633
više od 360 dana	54.356	83,92027296	16,42	89,1422367
UKUPNO	64.771	100	18,42	100

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podatcima od strane Financijske agencije

U rujnu 2008. godine ukupan broj blokiranih poslovnih subjekata je 49.522, od čega je 22% kratkotrajno blokirano, a 78% je blokirano dulje od 360 dana. Blokirani kraće od godine dana

imaju 16% udjela u ukupnom iznosu neizvršenih osnova za plaćanje, dok ostali dugotrajno blokirani zauzimaju 84% ukupnog udjela u neizvršenim osnovama za plaćanje (Tablica 6).

Tablica 6: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2008. godine

Ročnost	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 360 dana	11.086	22,38601026	2,73	16,05882353
više od 360 dana	38.436	77,61398974	14,27	83,94117647
UKUPNO	49.522	100	17	100

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podatcima od strane Financijske agencije

Unutar 2009. godine 59.460 poslovnih subjekata je blokirano, od čega ih je 75% blokirano u razdoblju duljem od godine dana, a ostalih 25% kraće od godine dana. Prema iznosu neizvršenih osnova za plaćanje, kratkotrajno blokirani zauzimaju udio od 22%, dok se na dugotrajno blokirane odnosi preostalih 78% (Tablica 7).

Tablica 7: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2009. godine

Ročnost	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 360 dana	14.941	25,12781702	5,2	21,61263508
više od 360 dana	44.519	74,87218298	18,86	78,38736492
UKUPNO	59.460	100	24,06	100

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podatcima od strane Financijske agencije

Prema podatcima iz rujna 2010. godine, ukupno je 72.081 blokiranih poslovnih subjekata, od čega 23% kratkotrajno, a 74% dugotrajno. Nadalje, 82% od ukupnih neizvršenih osnova za plaćanje odnosi se na dugotrajno blokirane, a preostalih 18% na kratkotrajno blokirane poslovne subjekte.

Tablica 8: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2010. godine

Ročnost	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 360 dana	16.881	23,41948641	5,9	17,60668457
više od 360 dana	55.200	76,58051359	27,61	82,39331543
UKUPNO	72.081	100	33,51	100

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podatcima od strane Financijske agencije

Od 2011. godine Financijska agencija javno objavljuje obrađene rezultate. Iz objava je vidljivo kako je te godine u listopadu 68.489 blokiranih poslovnih subjekata. Po trajanju blokade dominira broj poslovnih subjekata koji su blokirani duže od godine dana, kako po broju, tako i po iznosu blokade. Blokiranih do godine dana je 24,0%, sa udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 16,6%, dok broj blokiranih preko godine dana ima udio od 76,0% i udio u ukupnoj strukturi neizvršenih osnova za plaćanje od 83,4% (Tablica 9).

Tablica 9: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2011. godine

Ročnost	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Iznosi u tisućamakuna	
			Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 360 dana	16.410	24,0	6.685.438	16,6
više od 360 dana	52.079	76,0	33.501.780	83,4
UKUPNO	68.489	100,0	40.187.218	100,0

Izvor: Financijska agencija, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1485>

Od godine 2012. godine Financijska agencija izrađuje detaljnije izvještaje prema ročnosti, gdje je u osnovi vidljivo kako je ukupan broj blokiranih poslovnih subjekata 72.654. U razdoblju do godine dana blokade kumulativno je blokirano 22,4% poslovnih subjekata sa udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 17,8%, dok je u blokadi iznad godine dana 77,6% poslovnih subjekata sa udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 82,2% (Tablica 10).

Tablica 10: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2012. godine

Trajanje blokade	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Broj zaposlenih	Struktura u %	Iznosi u tisućamakuna	
					Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	2.436	3,3	9.788	16,0	522.934	1,2
31 – 60 dana	1.859	2,6	4.183	6,9	742.327	1,6
61 – 180 dana	4.934	6,8	7.244	11,9	2.541.574	5,7
181 – 360 dana	7.066	9,7	8.025	13,1	4.131.430	9,3
više od 360 dana	56.359	77,6	31.826	52,1	36.600.117	82,2
UKUPNO	72.654	100,0	61.066	100,0	44.538.382	100,0

Izvor: Financijska agencija, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1527>

U 2013. godini blokirano je 61.948 poslovnih subjekata. Do 360 dana u blokadi je ukupno 35,3% poslovnih subjekata sa udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 14,8%. Iznad godine dana blokirano je ostalih 64,7%, sa udjelom ukupnih neizvršenih osnova za plaćanje od 85,2% (Tablica 11).

Tablica 11: Broj blokiranih poslovnih subjekata u studenom 2013. godine

Iznosi u tisućama kuna

Trajanje blokade	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Broj zaposlenih	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	6.334	10,2	13.367	26,8	802.537	2,4
31 – 60 dana	4.359	7,0	5.606	11,2	359.881	1,1
61 – 180 dana	4.825	7,8	6.006	12,1	1.889.202	5,5
181 – 360 dana	6.364	10,3	5.721	11,5	1.992.371	5,8
više od 360 dana	40.066	64,7	19.158	38,4	28.971.319	85,2
UKUPNO	61.948	100,0	49.858	100,0	34.015.310	100,0

Izvor: Financijska agencija, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1562>

Za godinu 2014. ukupan broj blokiranih odnosi se na 52.079 poslovnih subjekata. Od toga je njih 27,1% blokirano kraće od jedne godine sa ukupnim neizvršenim osnovama za plaćanje od 11,9%, a ostalih 72,9% blokirano je dulje od jedne godine sa iznosom neizvršenih osnova za plaćanje u udjelu od 88,1% (Tablica 12).

Tablica 12: Broj blokiranih poslovnih subjekata u studenom 2014. godine

Iznosi u tisućama kuna

Trajanje blokade	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Broj zaposlenih	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	2.882	5,5	7.203	21,3	448.807	1,5
31 – 60 dana	1.914	3,7	2.919	8,6	225.412	0,8
61 – 180 dana	3.926	7,6	4.949	14,6	1.378.040	4,6
181 – 360 dana	5.382	10,3	3.792	11,2	1.489.415	5,0
više od 360 dana	37.975	72,9	14.974	44,3	26.316.242	88,1
UKUPNO	52.079	100,0	33.837	100,0	29.857.916	100,0

Izvor: Financijska agencija, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1688>

U 2015. godini blokirano je ukupno 42.706 poslovnih subjekata, od toga je njih 24,0% u blokadi kraćoj od godine dana sa udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 13,7%. Ostali su blokirani dulje od godine dana, njih je 76,0% sa preostalim udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 86,3% (Tablica 13).

Tablica 13: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2015. godine

Iznosi u tisućama kuna

Trajanje blokade	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Broj zaposlenih	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	1.885	4,4	5.158	19,1	274.161	1,1
31 – 60 dana	1.238	2,9	2.037	7,6	652.079	2,5
61 – 180 dana	2.807	6,6	3.230	12,0	1.057.908	4,1
181 – 360 dana	4.338	10,2	3.877	14,4	1.527.430	6,0
više od 360 dana	32.438	75,9	12.640	46,9	22.136.753	86,3
UKUPNO	42.706	100,0	26.942	100,0	25.648.331	100,0

Izvor: Financijska agencija, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1759>

Unutar 2016. godine blokirano je ukupno 31.252 poslovna subjekta, od čega je njih 32,6% blokirano kraće od godinu dana sa ukupnim udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 19,2%, dok je ostalih 67,4% blokirano preko godinu dana sa udjelom neizvršenih osnova za plaćanje od 80,8% (Tablica 14).

Tablica 14: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2016. godine

Trajanje blokade	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Broj zaposlenih	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	2.688	8,6	4.869	21,2	295.289	1,6
31 – 60 dana	1.476	4,7	2.140	9,3	546.213	3,0
61 – 180 dana	2.790	8,9	3.202	14,0	892.655	4,9
181 – 360 dana	3.235	10,4	2.912	12,7	1.749.720	9,7
više od 360 dana	21.063	67,4	9.819	42,8	14.678.142	80,8
Ukupno	31.252	100,0	22.942	100,0	18.162.019	100,0

Izvor: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1801>

Slijedom gore navedenog zatraženi su detaljniji podatci od Financijske agencije, a zatim su prema njima napravljeni sljedeći grafikoni kako bi se jednostavnije iščitalo kretanje unutar promatranog razdoblja.

Grafikon 3 pokazuje kako je od 2007. godine do sredine 2011. broj poslovnih subjekata u kratkotrajnoj blokadi rastao. Nakon toga slijedi lagani pad (uglavnom zbog stečaja i likvidacije) te broj blokiranih poslovnih subjekata unutar 360 dana održava oko istog broja do sredine 2013. godine, kada je zabilježen snažan rast blokiranih.

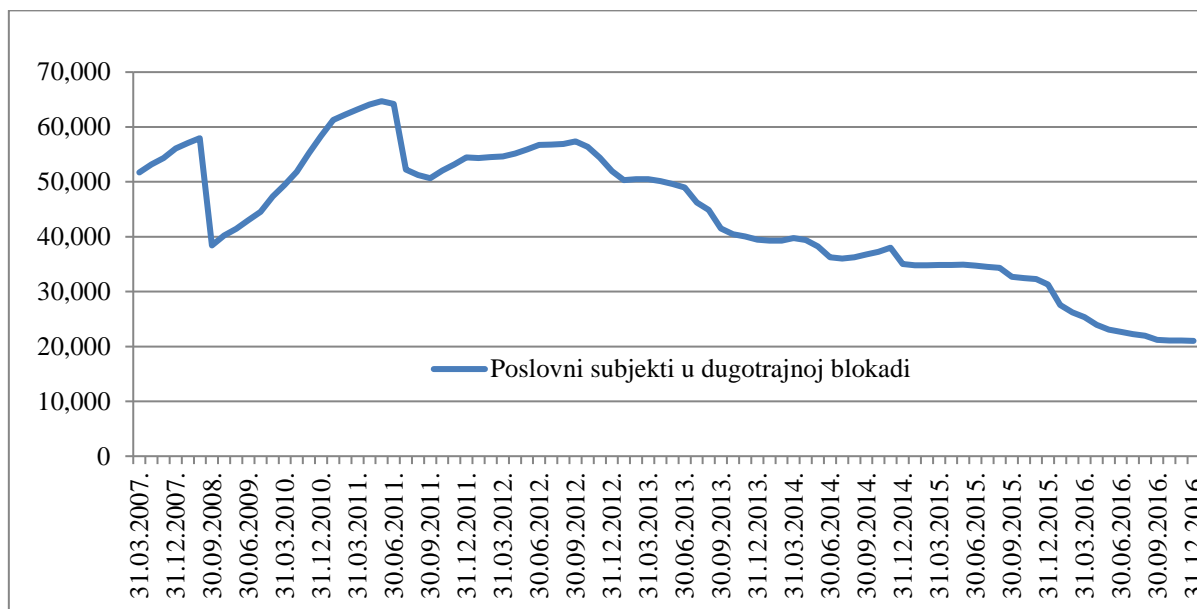

Grafikon 3: Poslovni subjekti u blokadi do 360 dana u trenutku promatranja iz svakog razdoblja

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podatcima od strane Financijske agencije

Za to su zaslužni poslovni subjekti koji su odolijevali gospodarskoj krizi, no zbog njenog dugog razdoblja ipak je nisu mogli prebroditi. Od 2014. vidljiv je pad broja blokiranih poslovnih subjekata iz godine u godinu.

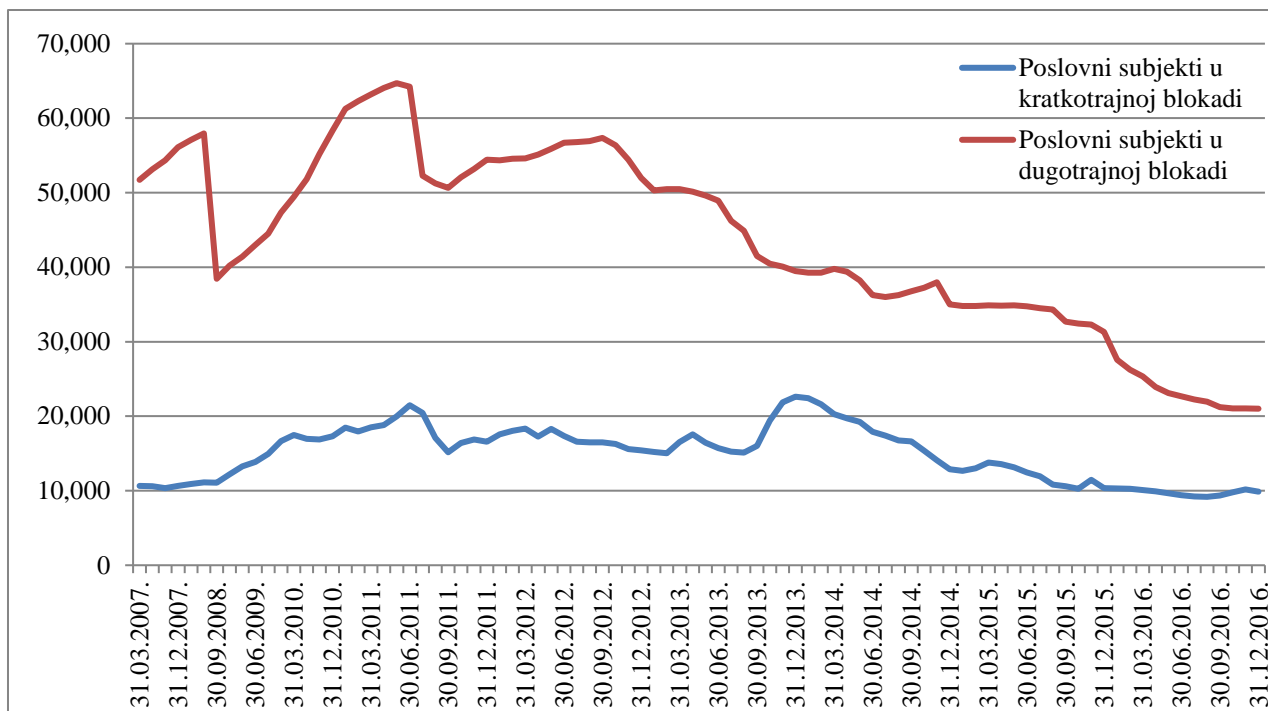
Kod poslovnih subjekata u blokadi više od 360 dana (Grafikon 4) vidljivo je da postoji opadanje do 2008. godine kada Republika Hrvatska počinje osjećati prve udare krize unutar svog gospodarstva. Nakon toga broj blokiranih iz ove skupine raste do 2011. godine, a zatim ponovno snažno opada (iz statistike izlaze ugašeni poslovni subjekti). U sljedećem razdoblju zabilježen je blagi rast broja blokiranih do rujna 2012. godine, a zatim imamo konstantno opadanje toga broja.

Grafikon 4: Poslovni subjekti u blokadi više od 360 dana u trenutku promatranja iz svakog razdoblja

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

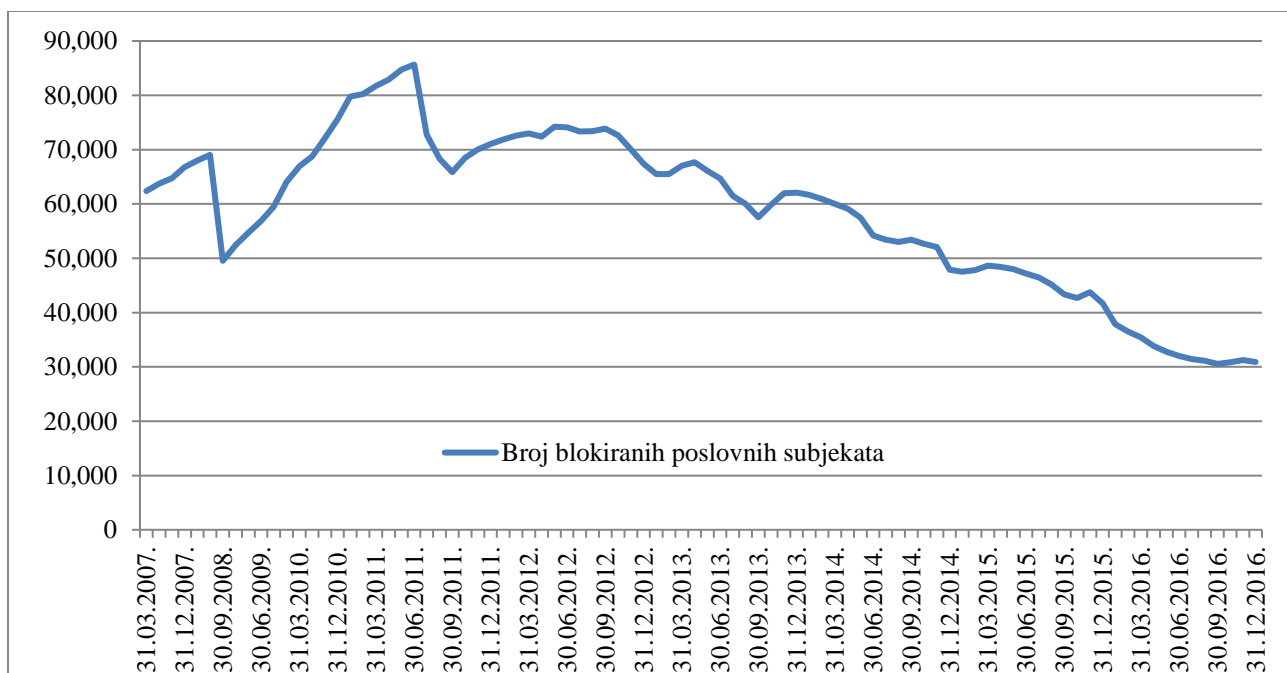
Slijedom gore navedenog, u nastavku je prikazan usporedni prikaz dugotrajno i kratkotrajno blokiranih poslovnih subjekata (Grafikon 5). Do 2011. godine vidljiva je veća volatilnost poslovnih subjekata blokiranih dulje od 360 dana, no nakon te godine, njihov udio u blokadama opada u odnosu na kratkotrajno blokirane poslovne subjekte. Zanimljiv je i nešto snažniji rast broja kratkotrajno blokiranih u 2013. godini.

Grafikon 5: Usporedni prikaz blokiranih poslovnih subjekata prema ročnosti

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

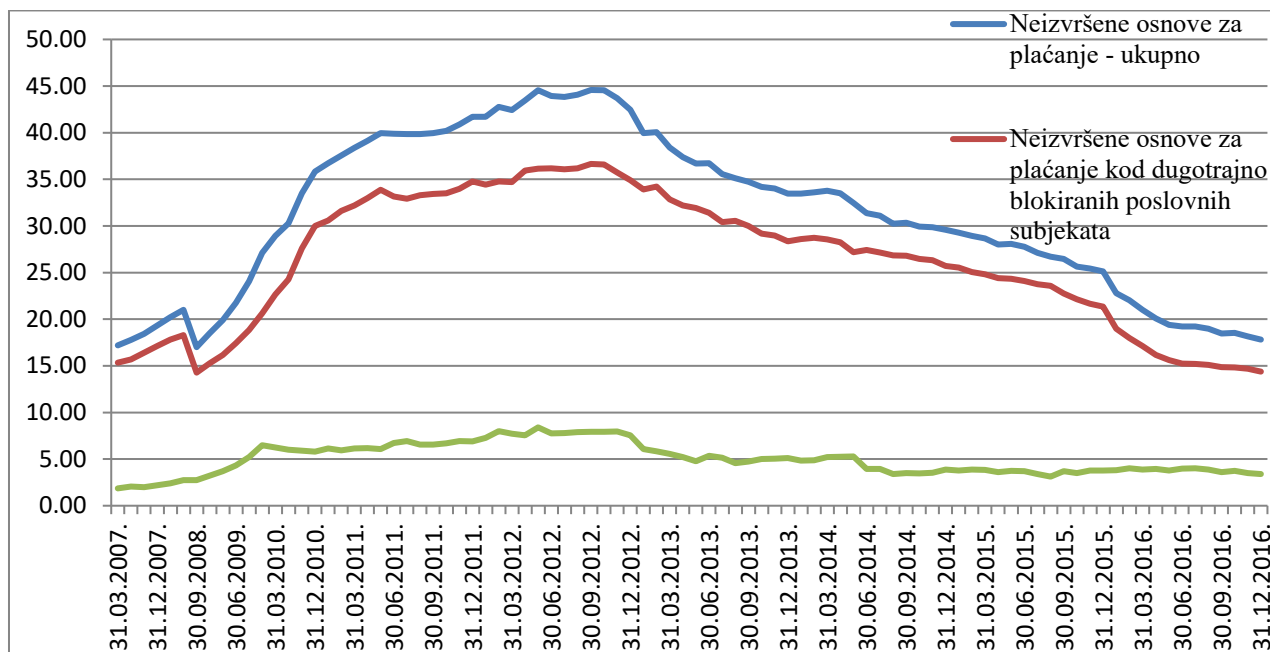
Uzevši u obzir kumulativno dugotrajno i kratkotrajno blokirane poslovne subjekte, vidljivo je da od 2008. godine broj blokiranih raste do rekordnog broja od 85.666 koji je zabilježen krajem lipnja 2011. godine. Nakon toga bilježi se konstantan pad ukupnog broja blokiranih poslovnih subjekata (Grafikon 6).

Grafikon 6: Ukupno blokirani poslovni subjekti unutar promatranog razdoblja

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

Nakon što je prikazan broj blokiranih poslovnih subjekata po ročnosti, važno je istaknuti vrijednosti njihovih neizvršenih osnova za plaćanje.

Grafikon 7: Usporedni prikaz blokiranih poslovnih subjekata prema ročnosti i iznosu neizvršenih osnova za plaćanje

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

Tako je vidljivo kako je početkom 2008. godine njihov kumulativni iznos najmanji, no s vremenom raste i vrhunac doseže u rujnu 2012. godine, nakon čega opada. Dugotrajno blokirani imaju podjednak udio u ukupnim neizvršenim osnovama za plaćanje gotovo u svakoj godini, te se promjene u iznosu od strane dugotrajno blokiranih gotovo paralelno pomiču i krivulju ukupnog iznosa (Grafikon 7).

U konačnici, kretanje insolventnosti je takvo da je ona u prvom dijelu kriznog razdoblja uzrokovala povećanje broja blokiranih poslovnih subjekata, a u drugoj polovici dolazi do postepenog opadanja toga broja. Slijedom navedenog, nastavku će se prikazati i ostali interesni subjekti u kriznom razdoblju, odnosno pristupa se analizi dohodaka i potrošnje građana.

4. DOHODAK I POTROŠNJA GRAĐANA

4.1. Pojam i vrste dohotka

Dohodak predstavlja sve vrste prihoda koji se postižu od osnovnih faktora proizvodnje, kao što su rad, kapital, zemlja, odnosno prirodni izvori i poduzetništvo.⁵⁵ Preciznije, u smislu dohotka građana, Zakon o porezu na dohodak (čl.5, st.1.) definirao je kako izvore dohotka čine: primici od nesamostalnog rada, primici od samostalne djelatnosti, primici od imovine i imovinskih prava, primici od kapitala, primici od osiguranja i drugi primici.⁵⁶

Sam dohodak dio je šireg pojma koji se naziva *osobne financije*. Upravljanje osobnim financijama zahtijeva financijsku pismenost, čije poznavanje povećava produktivnost građana na poslu (u smislu većeg preuzimanja odgovornosti, što dovodi do boljih poslovnih performansi kompanije, a samim time i potencijalnih nagrada za ostvarivanje rezultata), ali i bolje upravljanje osobnim financijama.⁵⁷ Građani upravljaju osobnim financijama tako što planiraju vlastite dohotke te njihovo potencijalno ostvarivanje koriste dalje za potrošnju na tržištu ili ostvarivanje prinosa kroz investiranje (Slika 5). Analizirajući ovako prikazani ciklus, zaključak je kako tek mali broj građana stigne do četvrte i pete faze, stoga je jasno kako većini građana ne ostaje dio dohotka nakon zadovoljenja potreba kroz fazu potrošnje. Dakle, nakon treće faze građani su primorani ponovno tražiti izvore dohotka kroz rad kako bi se vratili u procese unutar ovog ciklusa.⁵⁸

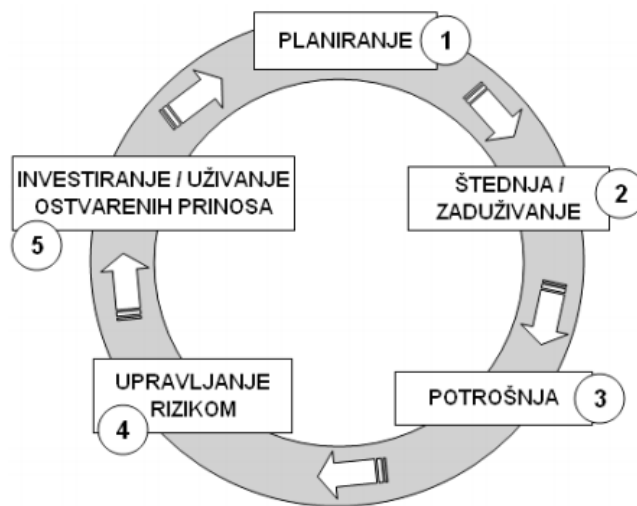
Razlozi zašto građani dohotke usmjeravaju direktno prema potrošnji mogu se tražiti u samoj hijerarhiji financijskih potreba. Naime, sa aspekta financijske evolucije građana, može se konstatirati kako građanin koji realizira samo svoje bazne potrebe koristi i samo bazne financijske instrumente.

⁵⁵ Jurković, P. i suradnici, (1995) Poslovni rječnik, Zagreb, str. 102

⁵⁶ <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>

⁵⁷ Senge, P., (2003) Ples promjene, Zagreb, str. 147

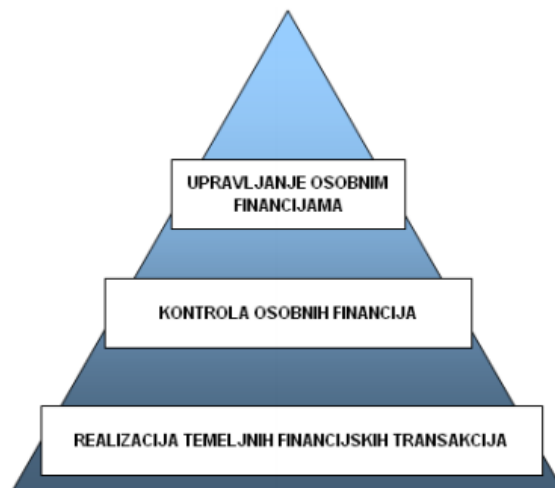
⁵⁸ https://moodle.oss.unist.hr/pluginfile.php/52027/mod_resource/content/1/Upravljanje%20osobnim%20financijama.pdf

Slika 5: Ciklus upravljanja osobnim financijama

Izvor: https://moodle.oss.unist.hr/pluginfile.php/52027/mod_resource/content/1/Upravljanje%20osobnim%20financijama.pdf , str.13

Iz takvih razmišljanja nastaje hijerarhija financijskih potreba (Slika 6) u kojoj su na prvoj razini piramide građani koji koriste instrumente kao što su: tekući račun, žiro račun, debitna kartica i djelomično kreditna kartica. Na drugoj razini piramide su građani koji su ponešto financijski evoluirali i imaju potrebu i mogućnost kontrole osobnih financija. Na ovoj razini su građani koji dominantno upotrebljavaju štedne i kreditne instrumente te na taj način utječu na vlastitu financijsku budućnost.⁵⁹

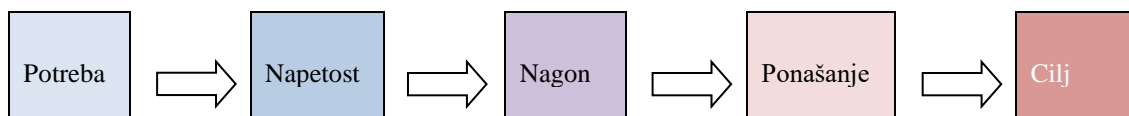
Slika 6: Hijerarhija financijskih potreba

Izvor: https://moodle.oss.unist.hr/pluginfile.php/52027/mod_resource/content/1/Upravljanje%20osobnim%20financijama.pdf , str. 27

⁵⁹https://moodle.oss.unist.hr/pluginfile.php/52027/mod_resource/content/1/Upravljanje%20osobnim%20financijama.pdf , str. 27

4.2. Usluge sa odgođenim plaćanjem

Činjenica je da pojedine djelatnosti imaju trajno povoljniji, a druge trajno nepovoljniji ekonomski položaj.⁶⁰ Budući da građani vrše aktivnosti na tržištu na temelju ostvarenog dohotka, važno objasniti i ponašanje građana koji vlastiti dohodak iz različitih razloga ne ostvaruju, no unatoč manjku novčanih sredstava, nagon za satisfakcijama potreba na tržištu ne prestaje i oni dalje traže način kako da ih zadovolje. Takvo ponašanje građana na tržištu proizlazi iz unutarnjih nagona koji su objašnjeni sljedećom slikom:

Slika 7: Model procesa motivacije

Izvor: Obrada autora prema: Schiffman, L.G., Kanuk, L.L., (2004) Ponašanje potrošača, Zagreb, str. 64

Iz navedenog je vidljivo kako potreba dovodi do unutarnje napetosti, napetost potiče nagone što dovodi do akcije i određenog ponašanja u svrhu ostvarivanja cilja.⁶¹

U današnja vremena građani su bombardirani reklamama, mogućnostima uzimanja brzih kredita, plaćanja karticama, kupnjama preko interneta i sl. Mogućnosti dnevne potrošnje su bezgranične.⁶² Kako bi se zadovoljile faze unutar procesa osobne motivacije za kupnju, građani se zadužuju, a zatim često postaju žrtve prezaduženosti. Nisu u mogućnosti vraćati svoje obveze na vrijeme, postaju insolventni te to dovodi do aktivnosti Financijske agencije koja, na temelju zaprimljene osnove za plaćanje, pokreće postupak ovrhe na novčanim sredstvima građana. Rješenje o ovrsi donosi javni bilježnik na temelju vjerodostojne ili ovršne isprave, ili rješenje donosi nadležno tijelo (sud, porezna uprava, HZZO, MZMO). Ako osnova za plaćanje nije izvršena u cijelosti, Fina daje nalog bankama da blokiraju sve ovršenikove račune i zabrane mu raspolaganje oročenim novčanim sredstvima te u Jedinstveni registar računa stavlja oznaku blokade ovršenikovih računa i oznaku zabrane raspolaganja oročenim novčanim sredstvima. Zatim banke kontinuirano izvještavaju Financijsku agenciju o svim priljevima novčanih sredstava na ovršenikov račun. Nakon izvršenja osnove za plaćanje u cijelosti, Fina obavještava banku o deblokadi računa ovršenika i ukida oznaku zabrane raspolaganja računima u Jedinstvenom registru računa. Ukoliko osnova za plaćanje nije

⁶⁰ Figurić, M., i suradnici (1986) Dohodak i raspodjela osobnih dohodaka, Zagreb, str. 16

⁶¹ Schiffman, L.G., Kanuk, L.L., (2004) Ponašanje potrošača, Zagreb, str. 64

⁶² Vrbošić, A., Princi-Grgat, D., (2014) Osobne financije, Zagreb, str. 25

izvršena unutar šezdeset dana od dana kada je dostavljeno pravomoćno rješenje o ovrsi, nalaže se prijenos zapljenjenog iznosa na račun naveden u rješenju o ovrsi.⁶³

Takve akcije Financijske agencije osobno pogađaju građane, ne samo u vidu zapljenjenih sredstava, već imaju negativan utjecaj na njihovo zdravlje. Istraživanjima je dokazano kako postoji značajna pozitivna korelacija između nemogućnosti vraćanja dugova i nepovoljnih posljedica na psihičku stabilnost dužnika. U većem broju međusobno nepovezanih studija utvrđeno je kako prezaduženost pojedinca dovodi do, ne samo tjelesnih oboljenja, već i povećanja obiteljskog nasilja, frustracija, mentalnih poteškoća te sklonosti samoubojstvima.⁶⁴

Iz tog razloga važno je pridati pozornost takvim slučajevima, što dovodi do povećanja opsega literature namjenjene prezaduženim građanima, pa tako pojedini autori navode određena načela kako bi se dugovima kvalitetnije upravljalo:

Osvijestiti vlastite poteškoće u vraćanju dugova gdje se usmjerava građane da ne ignoriraju problem već da idu u smjeru njegovog rješenja.

Procijeniti trenutnu financijsku situaciju na način da se napravi popis dugova, vjerovnika, kamatne stope i iznosa koji se vraća.

Napraviti prioritete dugova te usmjeriti pozornost na dugove sa većom kamatnom stopom.

Napraviti ostvarivi plan mjesečnih rashoda odnosno voditi spisak rashoda i na kraju razdoblja ukinuti rashode koji nisu nužni.

Stopirati nova zaduživanja jer će novi dugovi samo pogoršati problem.

Porazgovarati sa vjerovnicima i nastojati prolongirati rokove dospeljeća ili smanjenje kamate.

Potražiti pomoć stručne osobe u vidu banaka, ali i u nevladinim udrugama koje se bave prezaduženošću građana.⁶⁵

4.3. Insolventnost građana u Republici Hrvatskoj

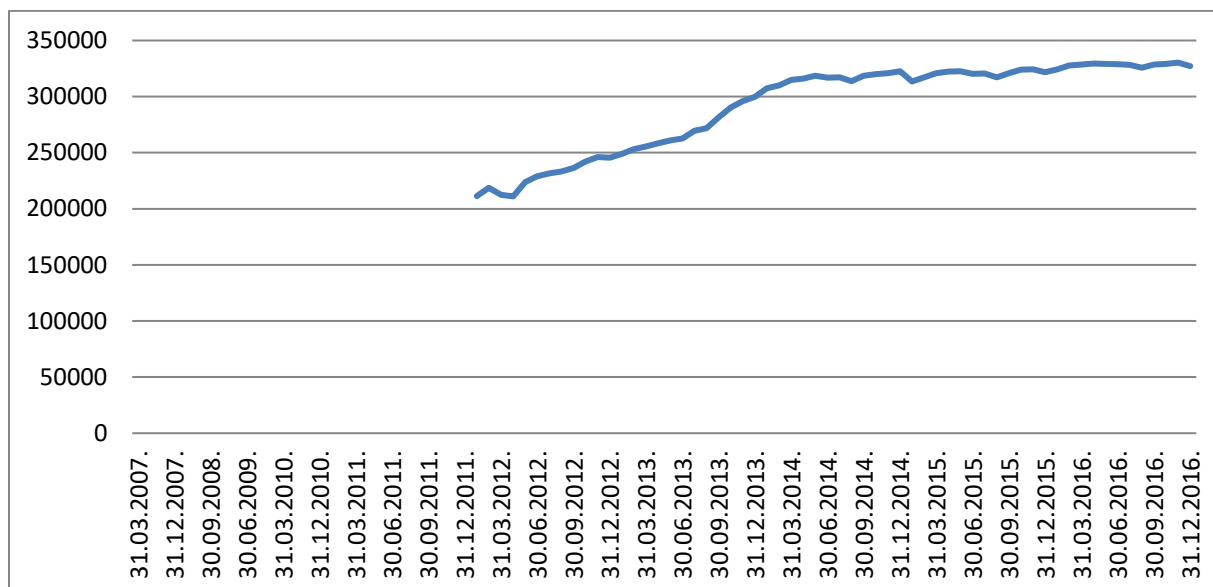
Kod istraživanja insolventnosti građana u Republici Hrvatskoj unutar razdoblja gospodarske krize, izvori podataka su se također tražili u Financijskoj agenciji, no došlo se do saznanja kako oni takve podatke vode tek od siječnja 2012. godine. Vodeći se takvim činjenicama, u nastavku će se prikazati rast broja blokiranih od te godine pa do kraja 2016. kako bi se grafikonom što bolje utvrdila stopa rasta. Imajući u vidu kako su takvi podatci u konačnici

⁶³ <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1490>

⁶⁴ <http://www.ijf.hr/upload/files/file/knjige/BEJAKOVIC-prezaduzenost.pdf> , str. 17-18

⁶⁵ <http://www.ijf.hr/upload/files/file/knjige/BEJAKOVIC-prezaduzenost.pdf> , str. 65-66

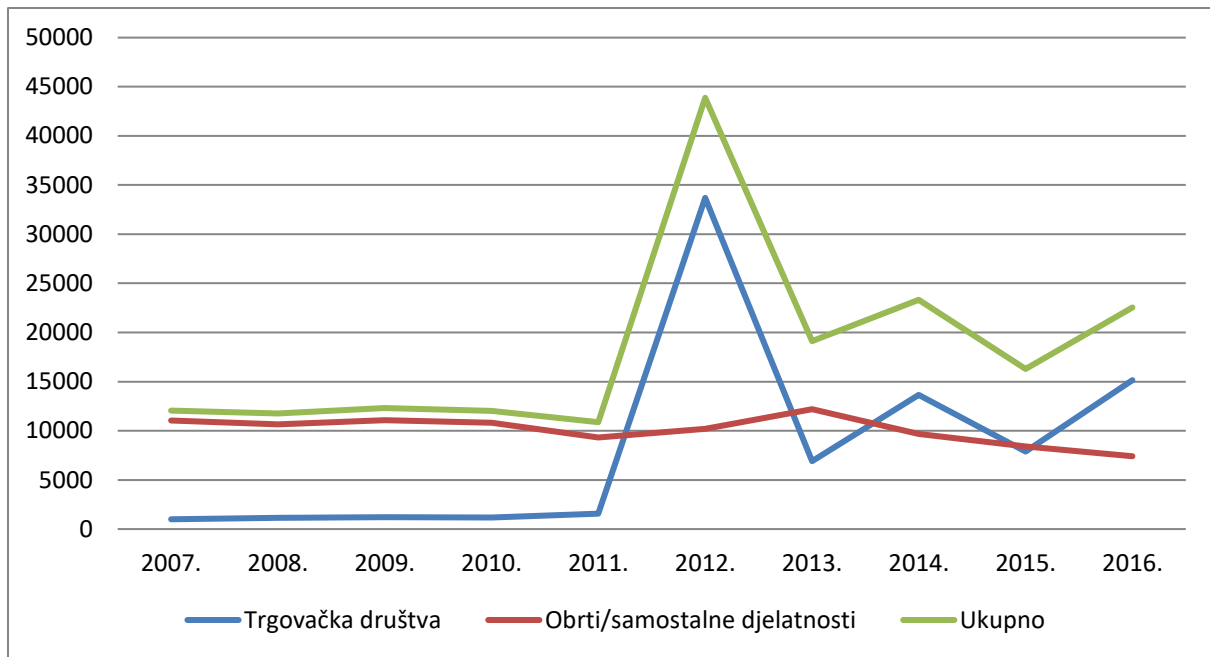
ipak nepotpuni za testiranje hipoteza, odnos između insolventnosti kompanija i insolventnosti građana testirati će se metodom ankete gdje će se uzeti određeni uzorak građana te će se prema njihovim odgovorima donijeti određeni zaključci.

Grafikon 8: Prikaz blokiranih građana od 2012. do 2016. godine

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

Iz prikazanog je vidljivo kako je u prvim službenim statistikama broj blokiranih građana 2012. godine bio 211.234 te se iz mjeseca u mjesec povećavao, a početkom 2014. se stabilizira i održava se na jednakim razinama od oko 320.000 blokiranih do kraja promatranog razdoblja. Važno je u obzir uzeti razdoblje koje prolazi od samog uzroka do posljedice. Tako je kod prve hipoteze vidljivo kako je efekt rasta stope blokiranih poslovnih subjekata vidljiv tek više od jedne godine nakon pada BDP-a, što ukazuje na određeno vrijeme koje je potrebno da se posljedice kriznog razdoblja u praksi i prikažu. Na isti način i građani bivaju blokirani tek određeno razdoblje nakon blokade poslovnih subjekata. Uspoređujući isključivo krivulje blokiranih poslovnih subjekata sa krivuljama broja blokiranih građana, može se doći do pogrešnog zaključka. Razlog tome je činjenica kako ugašeni poslovni subjekti izlaze iz statistike blokiranih, pa tako broj blokiranih može opadati iz razloga što se subjekti gase, a jasno je da su posljedice na građane u slučaju blokade ili gašenja poslovnog subjekta jednake – gubitak stalnog izvora prihoda i početak osobne insolventnosti. Iz tog razloga važno je prikazati i krivulju ugašenih poslovnih subjekata (Grafikon 9) kako bi se pravilno mogla promatrati krivulja rasta blokiranih građana.

Grafikon 9: Broj ugašenih poslovnih subjekata u razdoblju od 2007. do 2016. godine

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od tvrtke Bisnode d.o.o.

Iz grafikona o ugašenim poslovnim subjektima vidljivo je kako njihov broj snažno raste od 2011. godine do 2012. godine. Nakon toga slijedi nagli pad do 2013. godine, no još uvijek je u najnižoj točki viši od broja ugašenih iz 2011. godine. U 2014. raste pa opet pada u 2015. godini, nakon čega ponovno raste.

Iz svega vidljivoga može se razaznati utjecaj broja blokiranih poslovnih subjekata i broja ugašenih poslovnih subjekata na broj blokiranih građana. Taj utjecaj će se detaljnije razraditi i testirati u sljedećim poglavljima, no ovdje je važno još jednom istaknuti već rečeno, kako u nedostatku podataka o broju blokiranih građana, matematički izračun utjecajnih faktora ne može biti kvalitetno napravljen. Također, gledajući problem iz perspektive gospodarstva u cjelini, za dostupne podatke vidljivo je kako u usporedbi sa BDP-om rast BDP-a stabilizira krivulju rasta broja blokiranih građana, no s druge strane može se smatrati kako je broj blokiranih građana na maksimalnim razinama pa više i nije toliko elastičan na promjene stopa BDP-a.

Nakon svega navedenog, u nastavku će se pristupiti empirijskoj analizi utjecaja kriznog razdoblja na insolventnost poslovnih subjekata i građana.

5. EMPIRIJSKA ANALIZA UTJECAJA KRIZNOG RAZDOBLJA NA INSOLVENTNOST POSLOVNIH SUBJEKATA I GRAĐANA

5.1. Metode istraživanja podataka

U istraživanju su korištene različite metode prikupljanja informacija i povijesnih podataka, od kojih je najveći dio dobiven od strane Financijske agencije. Također se metodom ankete došlo do određenih zaključaka na temelju obrađenih rezultata. Metode koje su korištene u istraživanju su sljedeće:

- Metoda analize (raščlamba složenijih podataka na jednostavnije dijelove),
- Metoda sinteze (prikupljanje dijelova podataka i njihovo sažimanje u cijelinu)
- Deduktivna metoda (zaključivanje od općeg prema posebnom),
- Komparativna metoda (utvrđivanje postojanja sličnosti i različitosti),
- Metoda deskripcije (postupci opisivanja činjenica i testiranje njihovih odnosa),
- Deskriptivna statistika (izračuni aritmetičkih sredina i stopa rasta),
- Grafičko i tablično prikazivanje,
- Pearsonov test korelacije,
- Metoda ankete.

5.2. Doprinos istraživanja

Istraživanje daje doprinos u vidu definiranja posljedica gospodarske krize na poslovne subjekte i građane. Istraženo je kako kriza utječe na insolventnost poslovnih subjekata, kakvi su koeficijenti korelacije stopa insolventnosti u odnosu na makroekonomske stope. Također je dan određeni doprinos u pretpostavci kako gospodarske krize imaju lančani efekt koji pogađa i građane te su istražene ovisnosti građana o plaćama te rezultati promjene u njihovim osobnim financijama tijekom kriznog razdoblja.

5.3. Obilježja promatranih nizova podataka

U vidu prve istraživane hipoteze, uspoređuje se odnos broja blokiranih poslovnih subjekata sa BDP-om u tom razdoblju. Kako bi se usporedile dane veličine, svedene su na iste jedinice mjere. Naime, broj blokiranih iz pojedinih kvartala u svakoj godini sveden je na godišnji

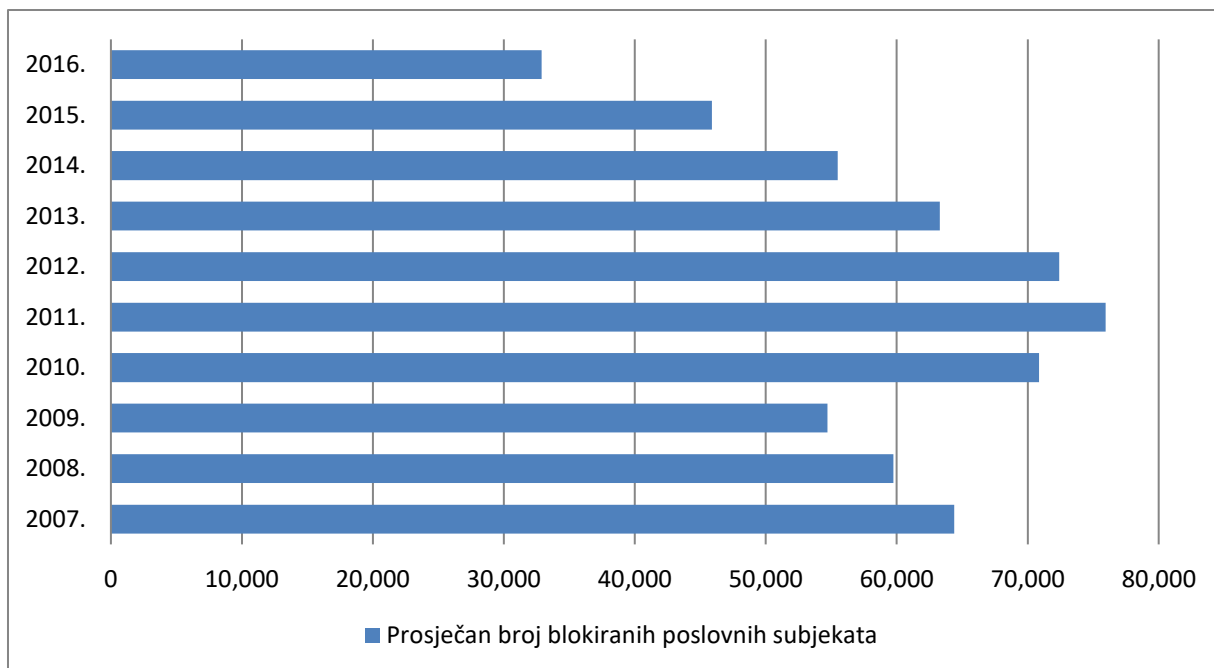
prosjeck kako bi se usporedio sa BDP-om Republike Hrvatske u promatranim godinama. Budući da je BDP prikazan po stopama rasta, nadalje je broj blokiranih iz prethodne raščlambe sveden također na stope rasta. Prikazi aritmetičke sredine ukupnog broja blokiranih poslovnih subjekata, njihove stope rasta i stope rasta BDP-a u promatranim godinama dani su u tablici 15.

Tablica 15: Prosječan broj blokiranih, stope promjene i stope rasta BDP-a u razdoblju od 2007. do 2016. godine

Godina	Prosječan broj blokiranih poslovnih subjekata	Stopa rasta blokiranih poslovnih subjekata	Stopa rasta BDP-a
2007.	64.396	/	5,6
2008.	59.735	-7,2	2,1
2009.	54.711	-8,4	-7,4
2010.	70.857	29,5	-1,7
2011.	75.952	7,2	-0,3
2012.	72.396	-4,7	-2,2
2013.	63.280	-12,6	-1,1
2014.	55.485	-12,3	-0,4
2015.	45.889	-17,3	1,6
2016.	32.880	-28,3	2,3

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije i podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na <https://www.hnb.hr/documents/20182/872724/hbilt226-informacija.pdf/98cf469c-9368-4c90-8dd4-e3fc296a126a>

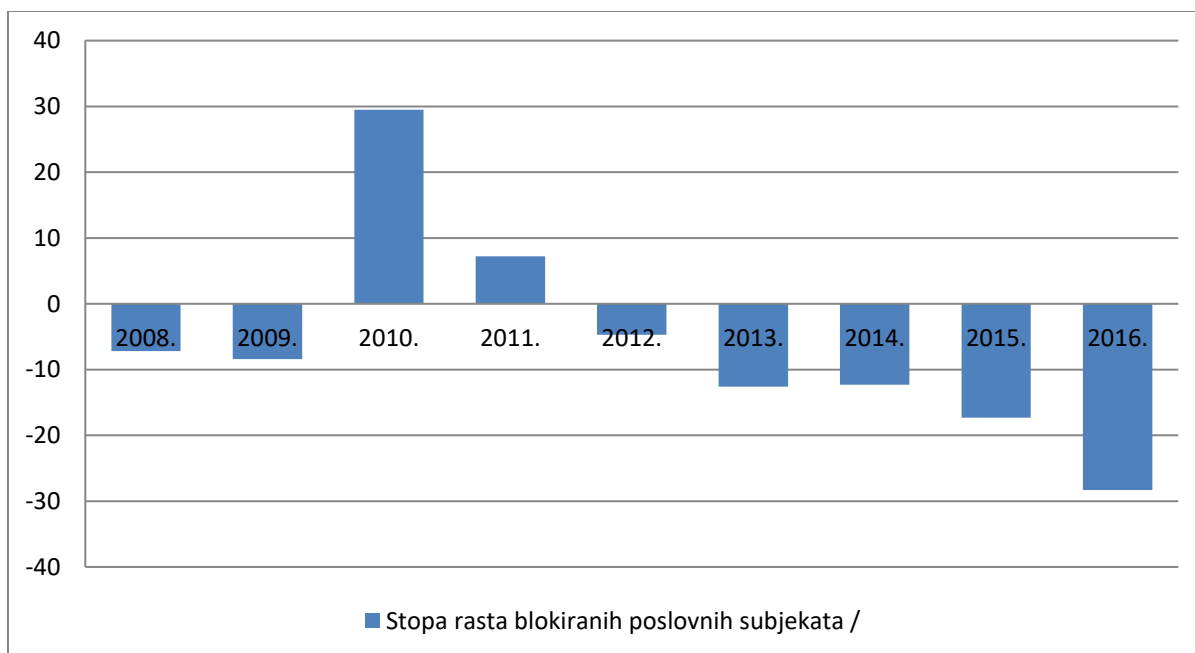
Izračunati prosječni broj blokiranih poslovnih subjekata po godinama prikazan je u nastavku (Grafikon 10). Vidljivo je kako je do 2009. godine broj blokiranih u padu, a nakon toga raste do 2011. godine kada doseže vrh, nakon čega ponovno konstantno pada do kraja promatranog razdoblja.

Grafikon 10: Prosječan broj blokiranih poslovnih subjekata po godinama

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

Preračunato u stope rasta (Grafikon 11), vidljivo je kako snažno raste broj blokiranih poslovnih subjekata u 2010. godini kada doseže najvišu stopu, zatim ta stopa opada do 2013. godine, nakon čega kratko ostaje na istoj razini, no do kraja razdoblja ponovno opada.

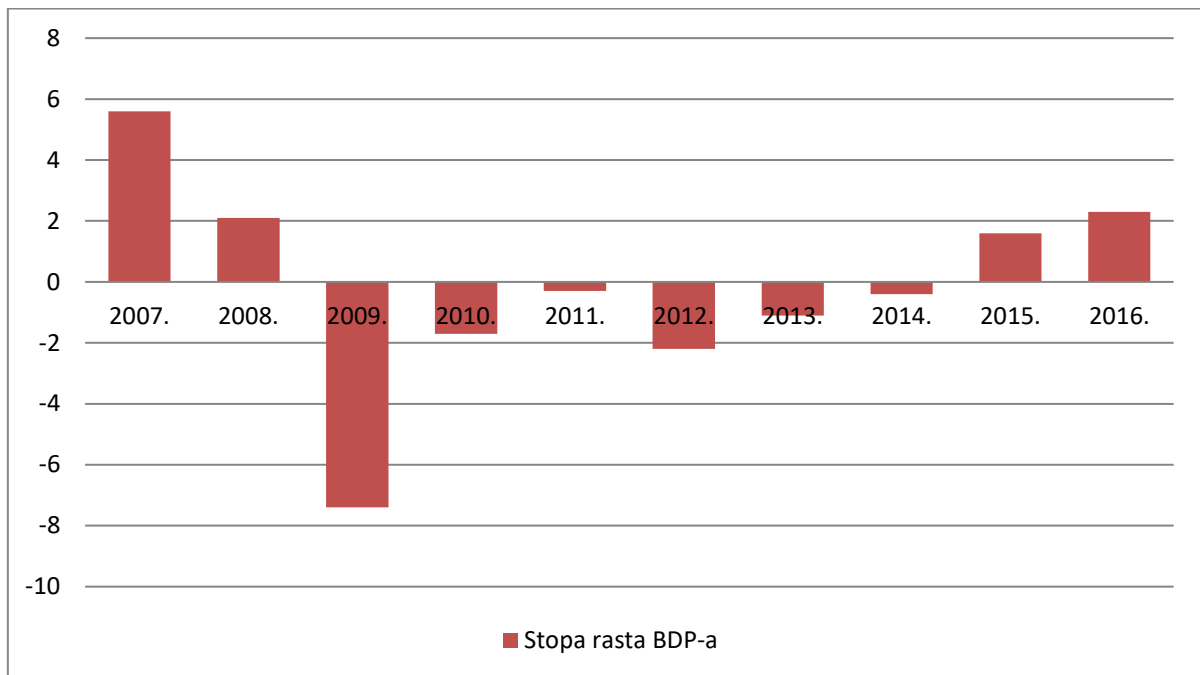

Grafikon 11: Stope rasta blokiranih poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

Stope rasta BDP-a su takve da je vidljivo (Grafikon 12) kako je do 2009. godine BDP u Republici Hrvatskoj snažno pao, a nakon toga je polagano rastao te je u 2014. godini, nakon nekoliko godina negativnih stopa rasta, ostvaren pozitivan rast.

Prikaz kretanja stope BDP-a važan je za ovo istraživanje u recesijskom razdoblju (2008.-2015.) kada je konstantno ostvarivana negativna stopa rasta što se ujedno smatra i kriznim razdobljem.

Grafikon 12: Stope rasta BDP-a Republike Hrvatske iz svake od promatranih godina

Izvor: Obrada autora prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na

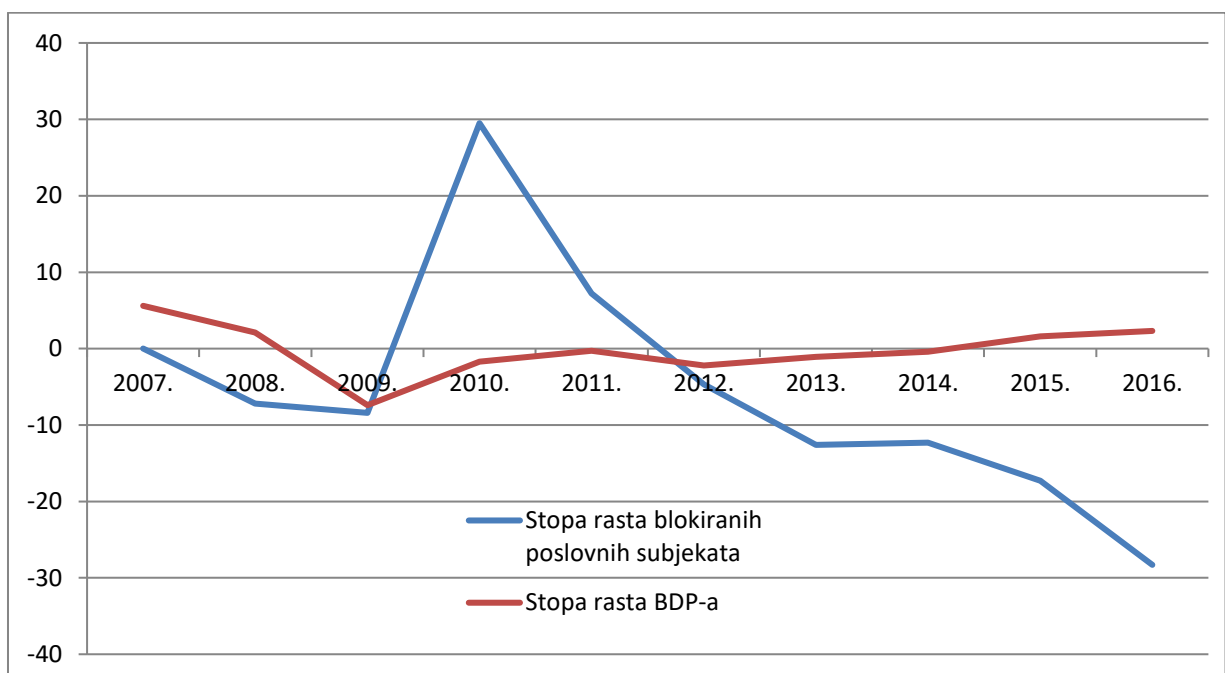
<https://www.hnb.hr/documents/20182/872724/hbilt226-informacija.pdf/98cf469c-9368-4c90-8dd4-e3fc296a126a>

U okviru istraživanja druge hipoteze pristupilo se metodi ankete, gdje se testirala hipoteza na uzorku od 43 građana kojima je postavljeno 20 pitanja relevantnih za promatani problem. Anketa je išla u smjeru povezivanja svakodnevnog života građana sa njihovim kompenzacijama na poslu, tj. plaćama. Da bi se hipoteza testirala, nastojao se utvrditi utjecaj primljenih plaća na njihov svakodnevni život, odnosno određena ovisnost životnih potreba građana o zarađenoj plaći na poslu. U obzir su uzeti fiksni troškovi i ugovorene obveze pojedinaca kako bi se pokazala ovisnost građana o plaći i u trenutku kada imaju minimalne tekuće životne potrebe. Na taj se način nastojala objasniti nužnost sigurnog primanja radnih kompenzacija, ponajprije zbog pritiska dospjelih troškova iz prethodnog razdoblja na naplatu.

5.4. Testiranje hipoteza

Prva hipoteza dokazuje se, osim teorijskim objašnjenjem, i Pearsonovim koeficijentom korelacije, stavljajući u odnos stope rasta broja blokiranih poslovnih subjekata sa stopama rasta bruto domaćeg proizvoda. U svim prikazima uzimano je dulje razdoblje radi širine pogleda na problem, no hipoteza će se dokazivati u razdoblju (2008.-2015.) koje se smatra razdobljem krize u Republici Hrvatskoj.

Prema grafikonu 13, u odnos su stavljene stope rasta blokiranih poslovnih subjekata i stope rasta BDP-a.

Grafikon 13: Usporedni prikaz stopa rasta blokiranih poslovnih subjekata sa stopama rasta BDP-a

Izvor: Obrada autora prema usmeno dobivenim podacima od strane Financijske agencije

Iz prikazanog je vidljivo kako su stope rasta BDP-a praktički „potonule“ između godina 2008. i 2015. u odnosu na razdoblje prije krize. S druge strane, stopa rasta broja blokiranih kasni za stopama BDP-a, no ujedno je i volatilnija na promjene u odnosu na stope BDP-a. Ovo je ujedno i logičan nalaz vezan uz tzv. „time lag“, odnosno vremensko zakašnjenje rasta blokiranih poslovnih subjekata u odnosu na promjene BDP-a. Nakon 2009. godine vidljiv je snažan rast stope blokiranih poslovnih subjekata, kao posljedica pada stope rasta BDP-a iz prethodne godine. Nakon toga stopa blokiranih poslovnih subjekata opada iz različitih razloga dok se BDP održava na negativnim, no gotovo ujednačenim stopama rasta. Poslije 2012.

godine BDP raste prema pozitivnoj stopi, a to prati i trend pada stope blokiranih poslovnih subjekata. Kada BDP ostvaruje pozitivne stope rasta, tada broj blokiranih poslovnih subjekata opada po najvišim stopama. Da bi se statistički prikazao ovaj odnos u nastavku je korišten model Pearsonova koeficijenta korelacije (Tablica 16) kojim se utvrđuju i matematički odnosi između varijabli.

Tablica 16: Pearsonov koeficijent korelacije

Vrijednost r	Jačina korelacije
-1	Potpuna negativna korelacija
$-1 < r < -0,7$	Snažna negativna korelacija
$-0,7 < r < -0,3$	Umjerena negativna korelacija
$-0,3 < r < +0,3$	Slaba korelacija negativna ili pozitivna korelacija (ili bez korelacije kad je $r=0$)
$+0,3 < r < +0,7$	Umjerena pozitivna korelacija
$+0,7 < r < +1$	Snažna pozitivna korelacija
+1	Potpuna pozitivna korelacija

Izvor: Obrada autora prema: Horvat, J., Mijoč, J., (2014): Osnove statistike, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb, str. 485

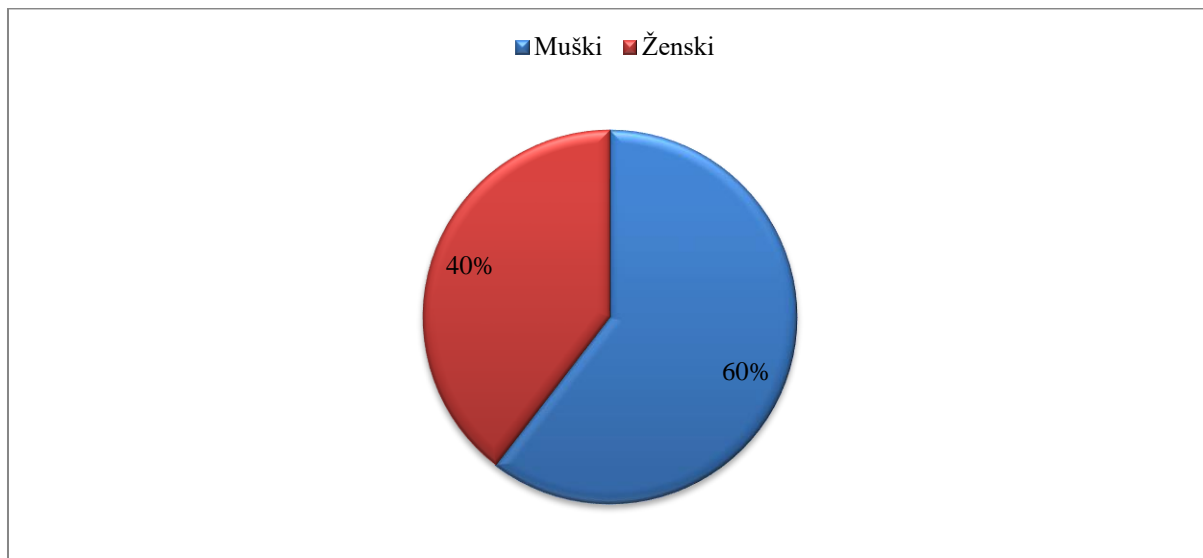
Izračunom Pearsonova koeficijenta korelacije u razdoblju 2008.-2015. dobivena je sljedeća vrijednost:

Pearsonov koeficijent	Objašnjenje korelacije
-0,110569493	Postoji slaba <i>negativna</i> korelacija između varijabli

Prema dobivenom koeficijentu, zaključuje se kako postoji slaba negativna korelacija između varijabli. Drugim riječima, Pearsonov koeficijent korelacije govori kako povećanje stope rasta BDP-a rezultira opadanjem stope rasta blokiranih poslovnih subjekata, odnosno opadanje stope rasta BDP-a rezultira povećanjem stope rasta blokiranih poslovnih subjekata. Slijedom toga, prihvaća se prva hipoteza kako u razdoblju krize (opadajućih stopa rasta BDP-a) insolventnost poslovnih subjekata, odnosno kompanija, raste.

Druga hipoteza testirala se, kako je rečeno, metodom ankete. Svako anketno pitanje u nastavku je zasebno analizirano, a u konačnici je donesen zaključak o postavljenoj hipotezi da insolventnost kompanija utječe i na insolventnost građana.

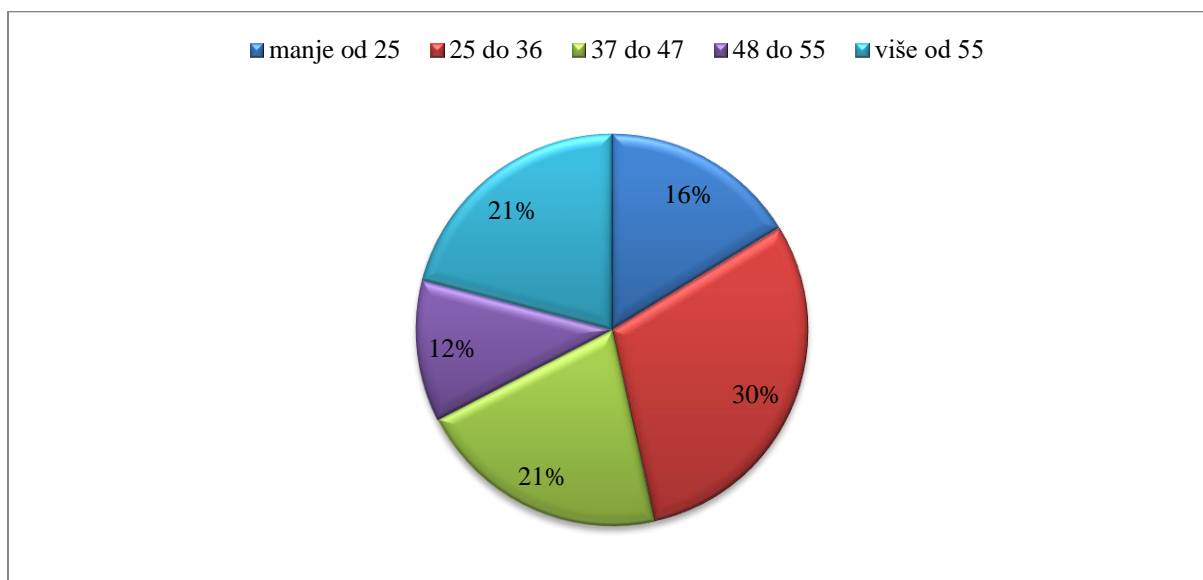
U anketi su sudjelovala 43 ispitanika, od čega je 26 muškog spola, a 17 ženskog. Relativno prikazano, radilo se o 60% muškaraca i 40% žena (Grafikon 14).

Grafikon 14: Ispitanici prema spolu

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

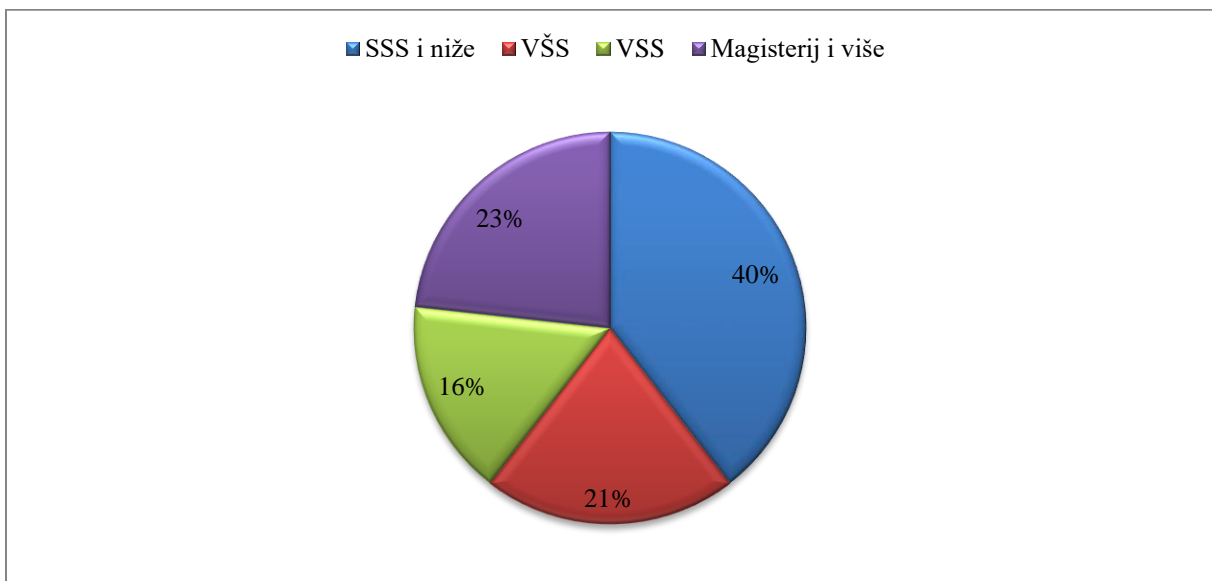
Kod pitanja o starosnoj dobi, 30% ispitanih dobi je od 25 do 36 godina, što je ujedno činilo i najbrojniju kategoriju ispitanika. Slijede kategorije osoba iz treće životne dobi sa udjelom od 21% i srednje dobi od također 21%, dok se najmanji udio ispitanih odnosi na mlađe od 25 godina (16%) i 48-55 (12%) godina (Grafikon 15). Iz dobne strukture vidljivo je da su ispitanici lijepo diverzificirani po dobi, što ide u prilog jačini testirane hipoteze.

Grafikon 15: Ispitanici prema dobi

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

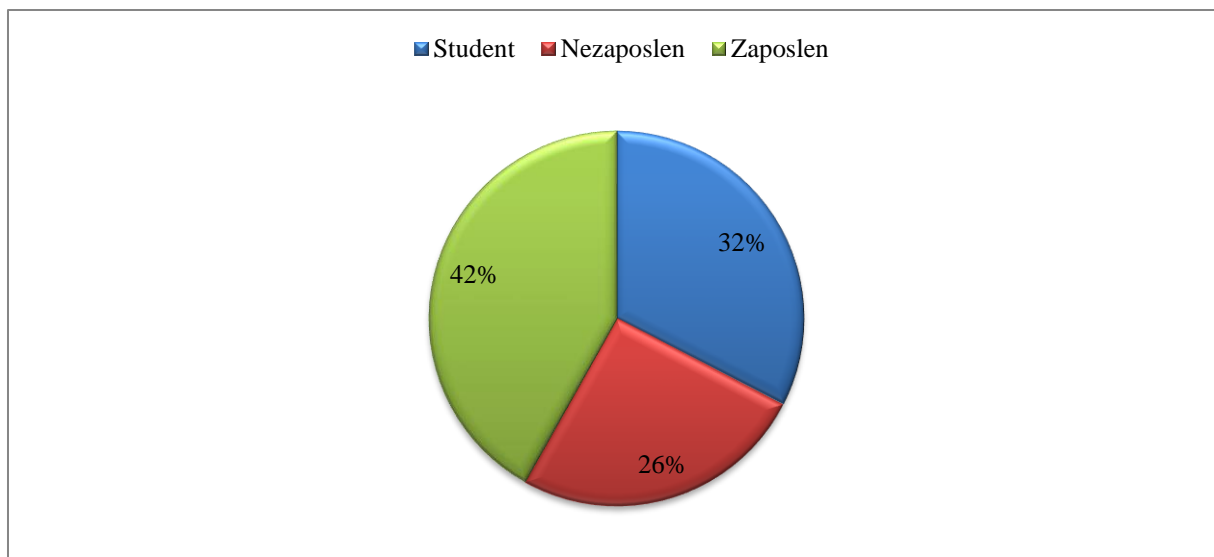
Ispitivanjem stupnja obrazovanja nastojala se utvrditi kompetencija građana prema razini zvanja. Pretpostavka je kako u situaciji nezaposlenosti građanin ima mogućnost na kratki rok prihvatiti posao koji zahtjeva niži stupanj obrazovanja od njegovog vlastitog i tako zadržati osobnu solventnost, dok se niže obrazovani građani teže mogu kretati u suprotnom smjeru, odnosno dolaziti u prilike za dobivanje poslova koji traže višu razinu obrazovanja od njegovog vlastitog. Iz grafikona 16 vidljivo je kako 40% ispitanih ima obrazovanje na razini SSS ili niže, 16% je završilo VŠS, dok ostalih 37% ima diplome iznad razine VŠS.

Grafikon 16: Ispitanici prema stupnju obrazovanja

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

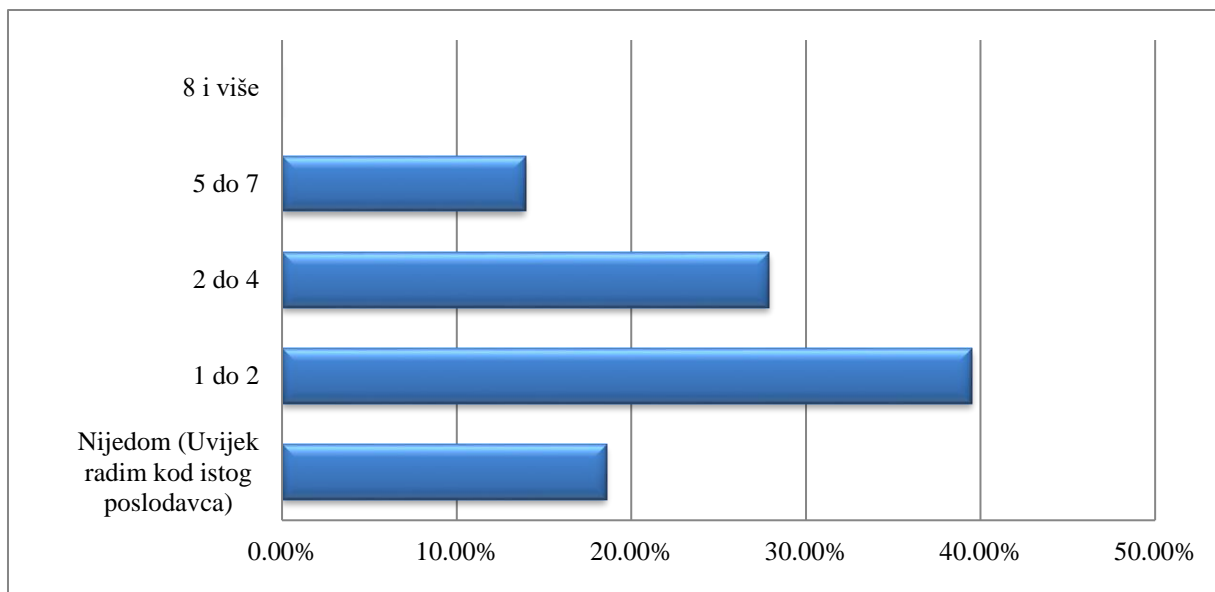
Ispitivajući strukturu zaposlenosti (Grafikon 17), došlo se do rezultata kako je 42% ispitanih zaposleno, 32% je studenata, a 26% ispitanika činili su studenti. Činjenica kako je najveća individualna skupina ona koja pripada zaposlenim ispitanicima, također je poslije imala značajan utjecaj u relevantnosti obrađenih rezultata.

Grafikon 17: Ispitanici prema trenutnom radnom statusu

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

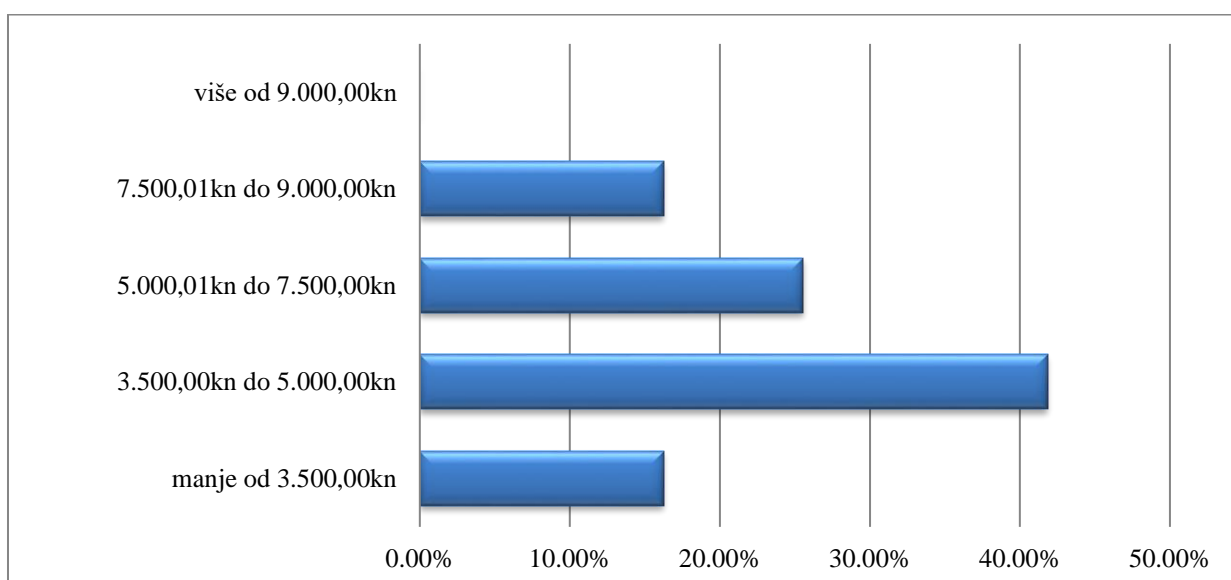
Nakon općih uvodnih pitanja sa prve stranice ankete, pristupilo se meritumu te su se u nastavku ispitivale specifičnosti vezane uz ponašanje građana. Na grafikonu 18 prikazano je kako 39,54% ispitanih čini dominantnu skupinu koja je tek 1 do 2 puta promijenila poslodavca unutar svog radnog života. Iz takve informacije naslućuje se kako su građani lojalni svojim poslodavcima i nastoje se izboriti za svoj status unutar okruženja u kojem su se našli. S druge strane, primjećuje se kako postoji strah od novog, nespремnost preuzimanja rizika promjene radnog okruženja, ali i nedovoljno razvijene specifične vještine zbog kojih ne postoji „vrbovanje“ zaposlenih od strane drugih kompanija, odnosno tržište nije dovoljno zainteresirano za njihove usluge. Zaposlenici sa slabim iskustvom promjene poslodavca postaju pogodni za iznjedravanje fahidiota te se u situacijama kriza teže mogu prilagoditi novonastalim uvjetima na tržištu.

Grafikon 18: Koliko puta ste tokom radnog života promijenili poslodavca

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

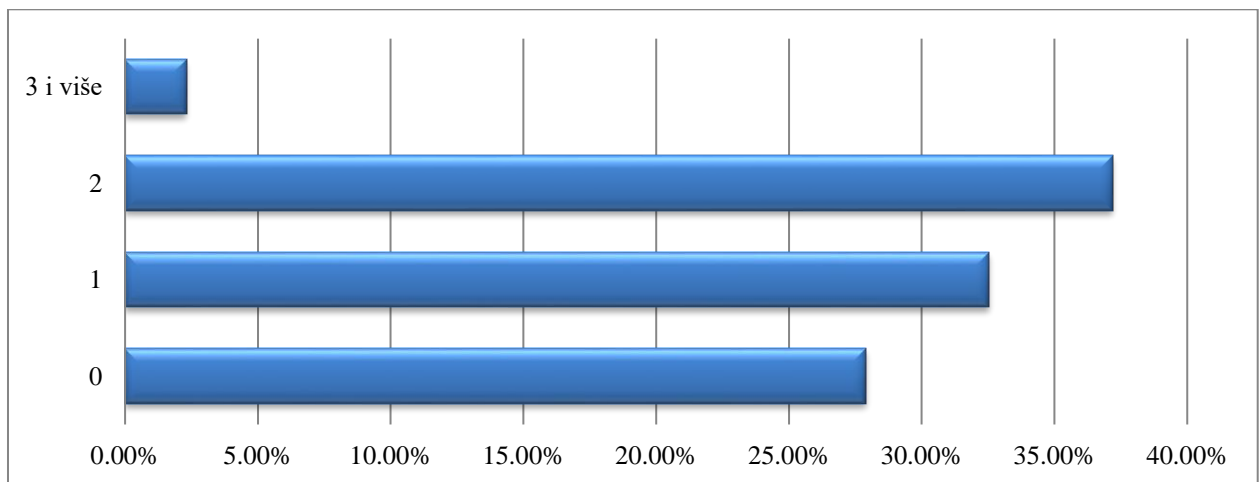
Većina ispitanih ima manju plaću od prosjeka u Republici Hrvatskoj (Grafikon 19). 41,86% nalazi se u kategoriji plaće između 3.500,00kn i 5.000,00kn čime zadovoljavaju svoje životne potrebe. Ostali ispitanici uglavnom čine skupine iznad te kategorije, tek njih 16,28% ima plaću manju od 3.500,00kn. Ovakvi rezultati pokazuju kako veći broj građana ima nisko ograničeni budžet za zadovoljavanje svojih životnih potreba.

Grafikon 19: Kolika mjesečna primanja ostvarujete na ime plaće

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

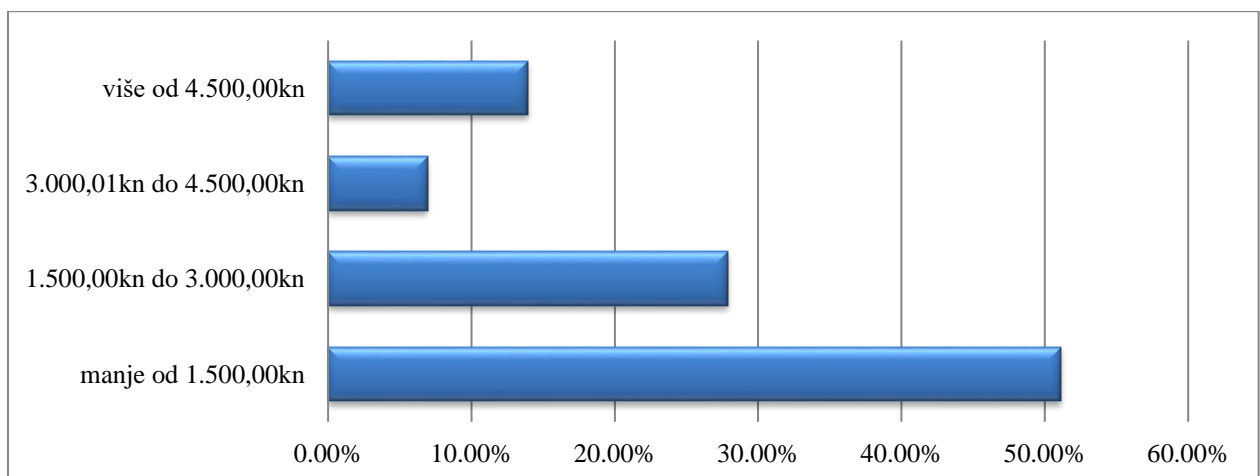
Iako postoji nezanemariv broj građana koji cjelokupnu plaću troše samo na sebe, postoje i građani koji u pravilu imaju 1-2 osobe koje uzdržavaju od svoje plaće. To su ponajprije njihova djeca. Čest je primjer samohranih roditelja koji ovise o plaći koju zarade i na taj način podmiruju troškove stanovanja i preživljavanja, ne samo sebe, već i djece koju uzdržavaju. Osim djece, građani uzdržavaju i svoje roditelje u podmakloj dobi (Grafikon 20).

Grafikon 20: Koliko osoba, osim sebe, uzdržavate od svoje plaće

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

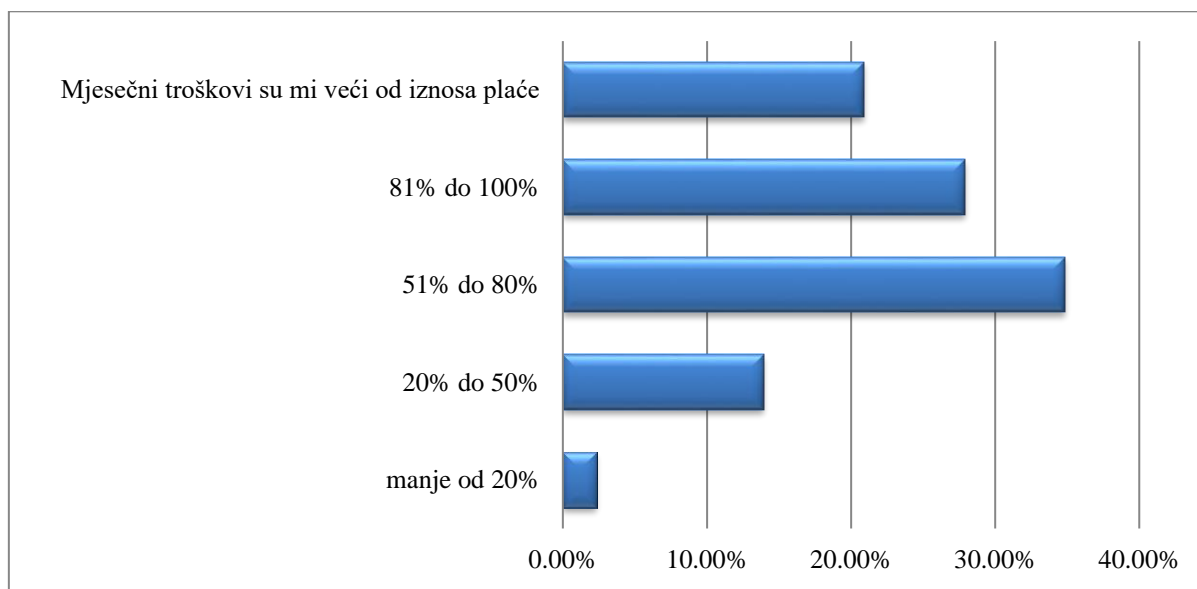
Kod pitanja o mjesečnim primanjima građana izvan prihoda od plaće (Grafikon 21), njih 51,16% ima takve prihode na razinama manjima od 1.500,00kn, zatim 27,91% ih ima takve prihode do 3.000,00kn, a tek manjina iznad toga iznosa. Takvi rezultati govore o velikoj ovisnosti građana o prihodima iz plaće.

Grafikon 21: Kolika mjesečna primanja ostvarujete izvan prihoda od plaće

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

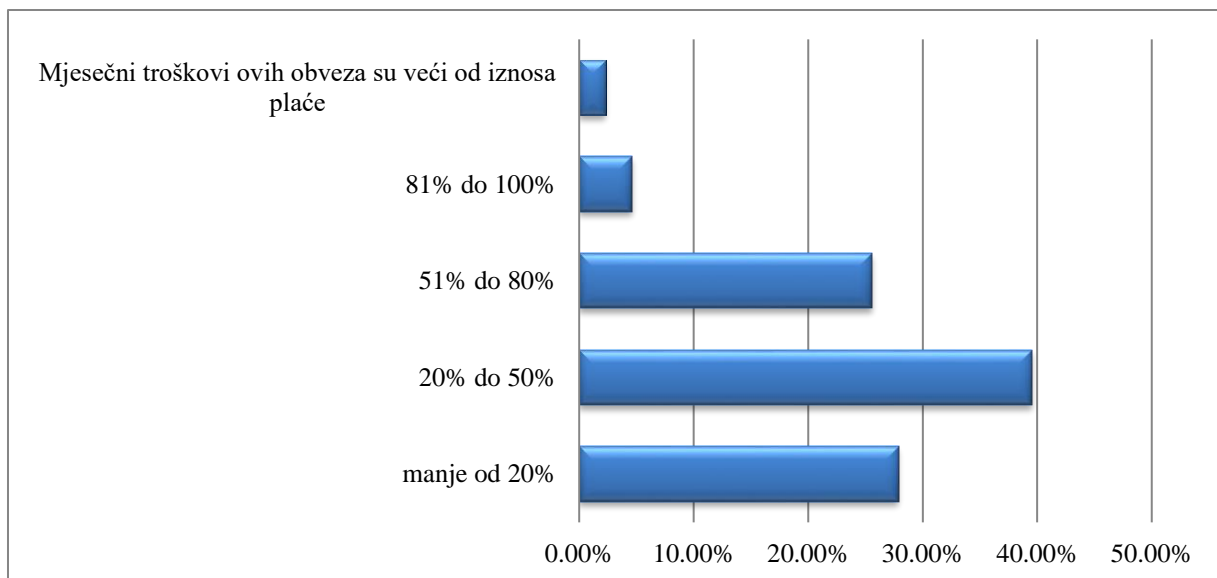
Građani kupuju proizvode i usluge te ih plaćaju mjesečno (Grafikon 22) na razini od 51%-80% svoje plaće. Takav broj ispitanika je najdominantniji, njih 34,88% dalo je takav odgovor, primjećuje se da je velik udio građana koji izdvajaju i više od tog udjela do razine potpune potrošnje plaće (27,91%). Visok je i udio građana čiji su troškovi veći od razine plaće, no pretpostavka je da većinu ispitanika iz te kategorije „pokrivaju“ ostale plaće unutar obitelji.

Grafikon 22: Koliki udio plaće mjesečno izdvajate na zadovoljenje životnih potreba čiju cijenu plaćate u gotovini

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

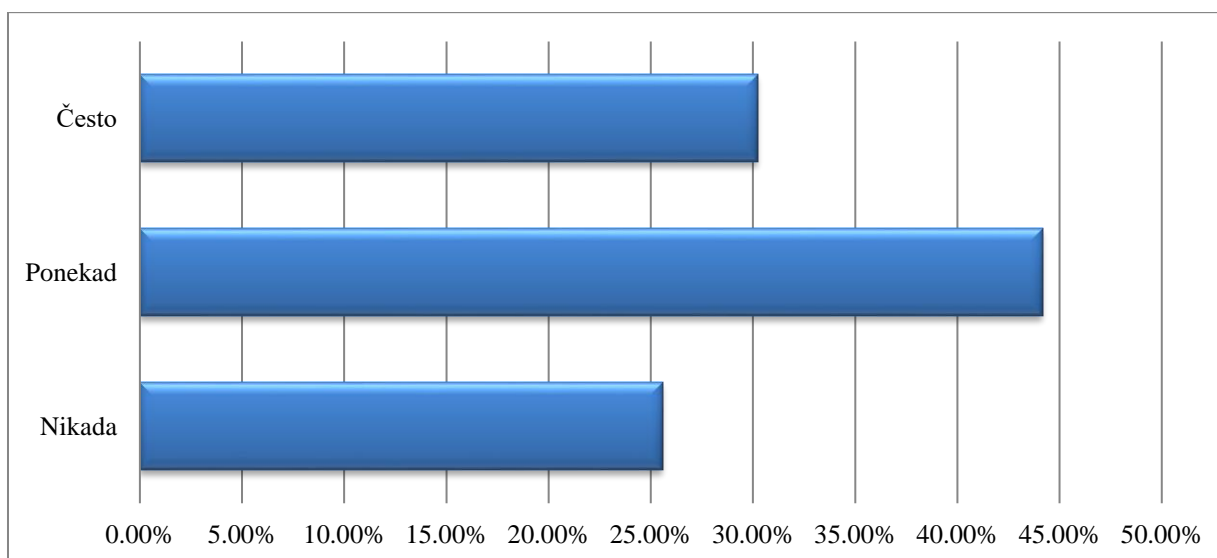
Istraživanje pokazuje kako 39,54% ispitanika mjesečno odvaja 20%-50% svoje plaće na zatvaranje dospjelih obveza koje su nastale u prethodnom razdoblju (Grafikon 23). Takva saznanja govore da su građani spremni preuzimati rizik kupovina na rate u trenucima kada imaju sigurna primanja. Također se može zaključiti kako su skloni financijskom obvezivanju te ne vide veliku opasnost u možebitnim turbulencijama na tržištu rada. 27,91% ispitanika ima odvajanja na dospjele obveze manja od 20% iz primljene plaće, dok njih 25,58% odvaja čak 51%-80% primanja na obveze nastale u prethodnom razdoblju.

Grafikon 23: Koliki udio plaće mjesečno izdvajate na plaćanje proizvoda i usluga koje ste kupili sredstvima plaćanja na odgodu (rate za kredite, pretplate i sl.)

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

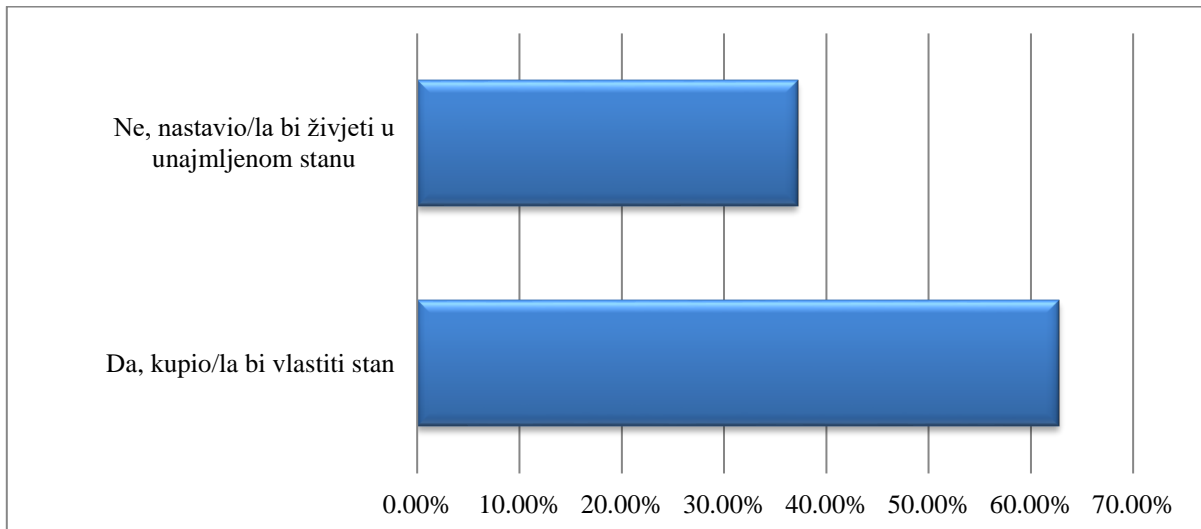
Većina ispitanika je ponekad sklona iskoristiti mogućnost ulaska u minus na tekućim računima (Grafikon 24). 30,23% ispitanih često ulazi u minus, dok njih 25,58% nikada takvu mogućnost nije iskoristilo. Prema tome, zaključuje se kako su građani u većini spremni koristiti kreditna sredstva, zaduživati se i tako financirati svoju kratkoročnu potrošnju.

Grafikon 24: Koristite li mogućnost ulaska u minus na tekućim računima

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

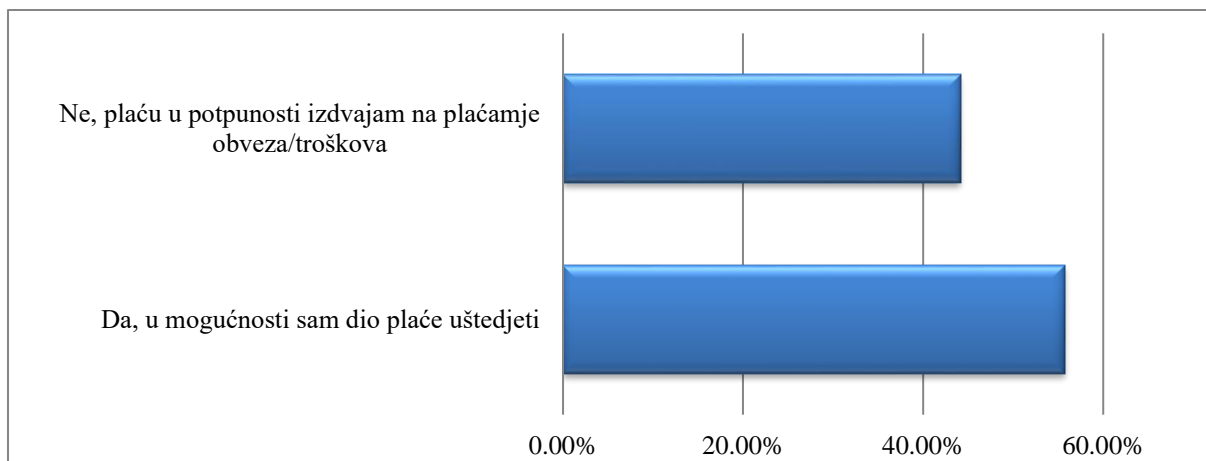
Na sljedećem grafikonu (Grafikon 25), vidljivo je kako bi ispitanici u omjeru preko 60% bili voljni kupiti vlastiti stan na kredit kada bi za to imali priliku. Iz toga se zaključuje kako se građani žele svjesno zadužiti na dugi rok (uz atraktivnu ponudu za zaduživanje) da bi osigurali stambeno pitanje, što pak povlači pitanja sigurnosti dohodaka i mogućnosti otplate takvih modela kreditiranja. Uz probleme sa isplatom plaća na poslu, građani će praktički ostati bez krova nad glavom u ovom slučaju, ako brzo ne pronađu nove izvore dohodaka.

Grafikon 25: U slučaju da nemate vlastitu nekretninu, a temeljem uvida u Vaše platne liste banka Vam pruža mogućnost podizanja stambenog kredita, biste li podignuli kredit i kupili stan

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

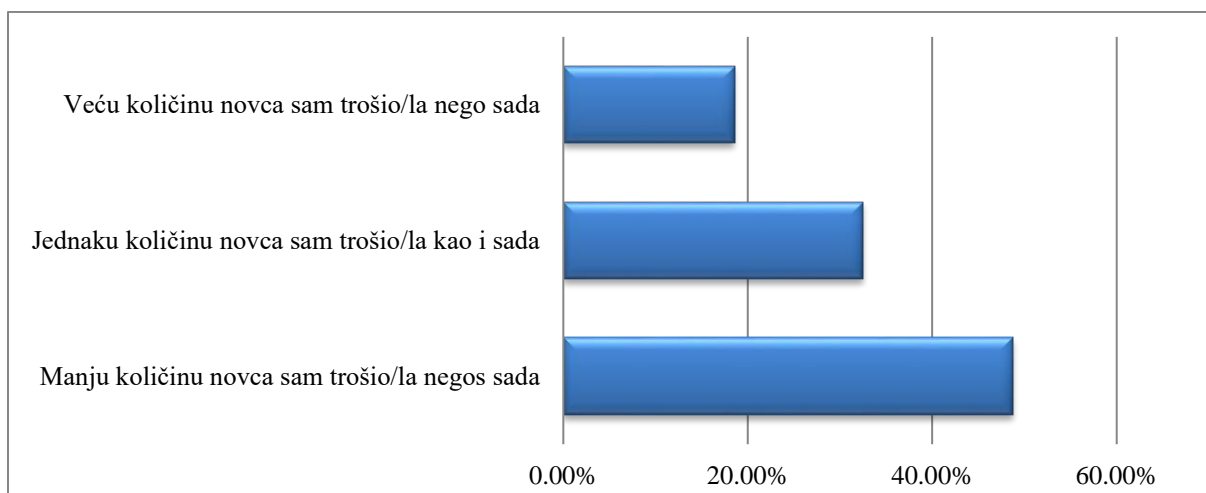
Grafikon 26 pokazuje kako je većina od 55,81% građana u mogućnosti uštedjeti dio plaće. Ostatak od 44,19% to nije u mogućnosti. Budući da su različite kategorije primanja kod ispitanika (kao što je zaključeno prema prijašnjim pitanjima), ovakav rezultat naslućuje kako ušteđevinu ostvaruju bolje plaćeni ispitanici, dok oni slabije plaćeni to ne uspijevaju.

Grafikon 26: Da li ste u mogućnosti uštedjeti dio novca kojeg svaki mjesec ostvarite na ime plaće

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

Želeći dobiti uvid u povijesne aktivnosti ispitanika, postavilo im se pitanje o ponašanju na tržištu u prijašnjim godinama (Grafikon 27). 48,84% ih je trošilo manje nego sada, dok je najmanji broj odgovora dan za kategoriju u kojoj se ispitanik izjašnjava da je više u tom razdoblju trošio (18,61%). Rezultati pokazuju kako gospodarski ciklusi izravno pogađaju građane i imaju posljedice na njihovu aktivnost na tržištu.

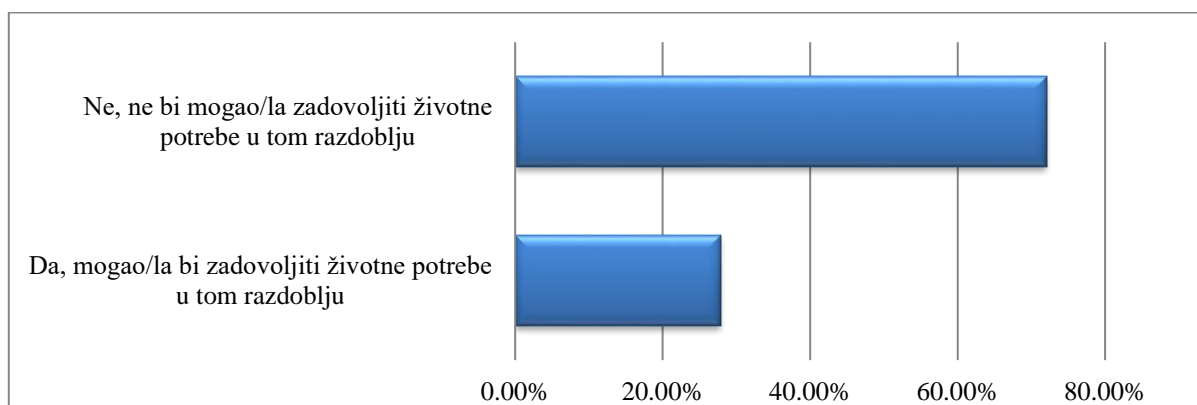

Grafikon 27: U razdoblju posljednje gospodarske krize u RH, kakve su bile Vaše kupovne mogućnosti u odnosu na sadašnju situaciju

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

Ispitanici su u velikoj većini (72,09%) složni kako ne bi mogli zadovoljiti vlastite životne potrebe u razdoblju u kojem ne bi primili plaću (Grafikon 28). Povezujući ove rezultate sa utvrđenim činjenicama kako građani imaju određene fiksne troškove svaki mjesec na ime

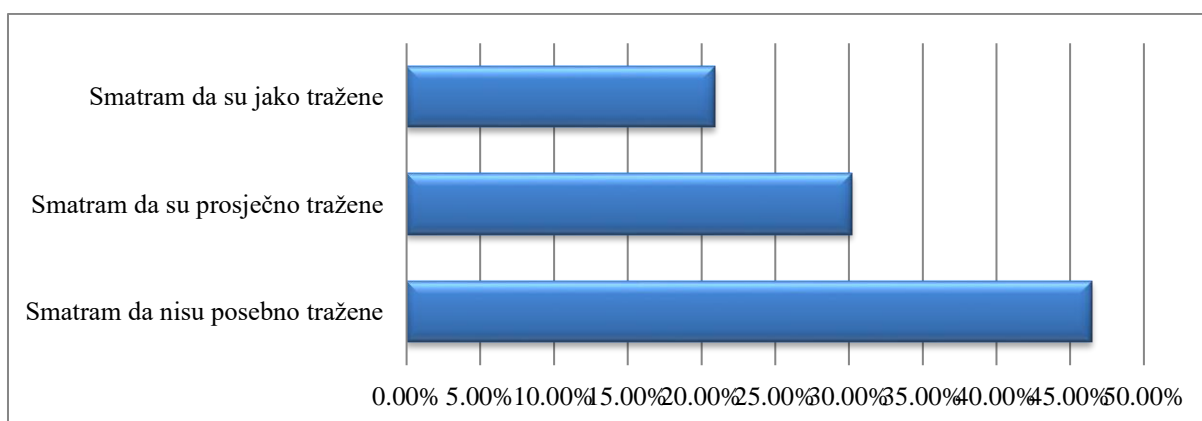
podignutih kredita, pretplata i sl., zaključuje se da su lako podložni upadanju u stanje insolventnosti ukoliko im plaća postane upitna.

Grafikon 28: Prema Vašem mišljenju, kada ne bi dobili plaću za sljedeći mjesec biste li mogli zadovoljiti svoje životne potrebe i obveze u tom razdoblju

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

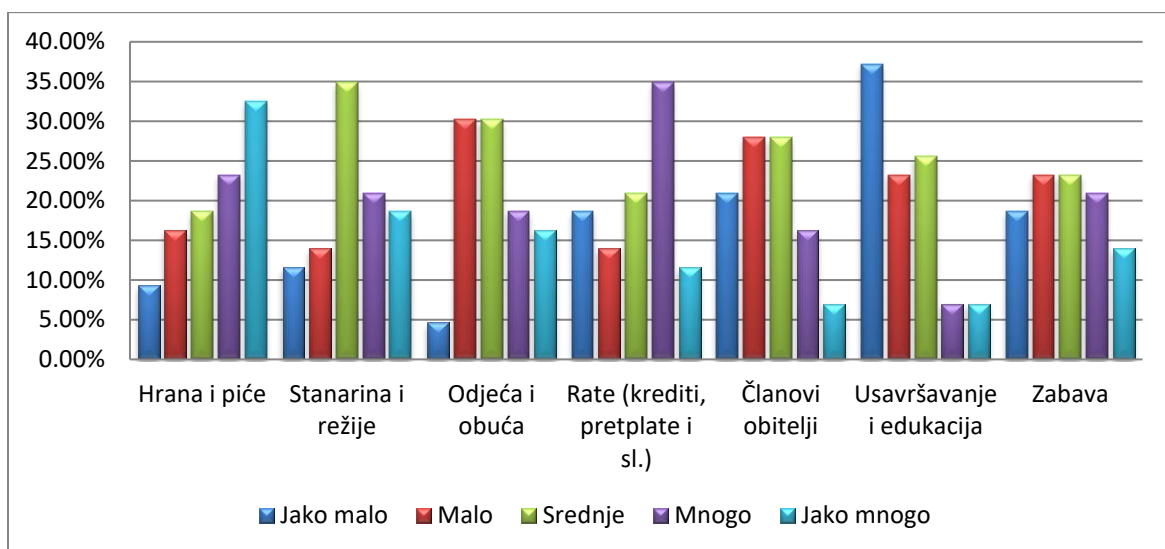
Sljedeće pitanje pokazuje kako su ispitanici mišljenja da njihove profesionalne vještine trenutno nisu posebno tražene na tržištu rada (Grafikon 29). Njih 46,51% je takvog mišljenja, 30,23% misli da su prosječno tražene, dok njih tek 20,93% misli da su visoko tražene. Iz ovoga se zaključuje određeni pesimizam zaposlenika, a u slučaju da je on opravdan zabrinjavajuće je što građani u situaciji napuštanja insolventnih kompanija ne bi pronašli zamjenski posao u struci u kratkom roku. Takvo stanje će tada i njih osobno povući u insolventne subjekte.

Grafikon 29: U kojoj mjeri smatrate da su vaše profesionalne vještine trenutno tražene na tržištu rada

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

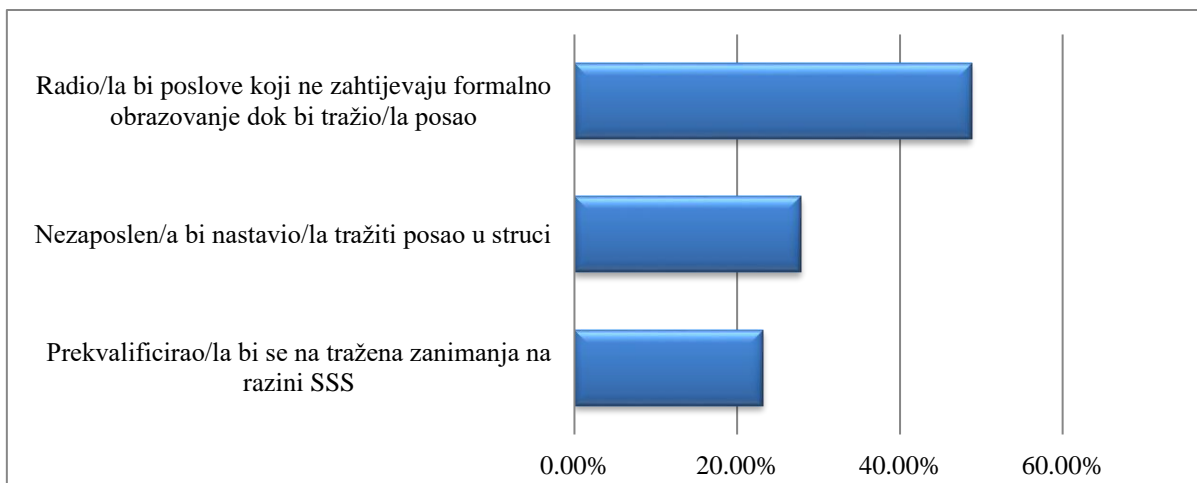
Prema strukturi potrošnje 32,56% ispitanika je odgovorilo kako prema svojoj procjeni jako mnogo troši na hranu i piće (Grafikon 30). Mnogo troše na rate za različite ugovorene obveze (34,88%) te na fiksne troškove poput stanarine i režija (20,93%). Iz ovih rezultata vidljivo je kako su građani opterećeni fiksnim troškovima i troškovima nastalim u prethodnom razdoblju, stoga izuzetno ovise o budućim primanjima koja dominantno ostvaruju na ime plaće. Građani srednje ili malo troše na modu, članove obitelji i zabavu, dok je zabrinjavajuće što dominantno jako malo ulažu u vlastito usavršavanje i edukaciju (37,21%). Na taj način kumulativno su manje spremni na posljedice krize, odnosno nakon gubitka poslova u insolventnim kompanijama teže mogu pronaći nove poslodavce.

Grafikon 30: Koliki udio plaće izdvajate na svaku pojedinu stavku

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

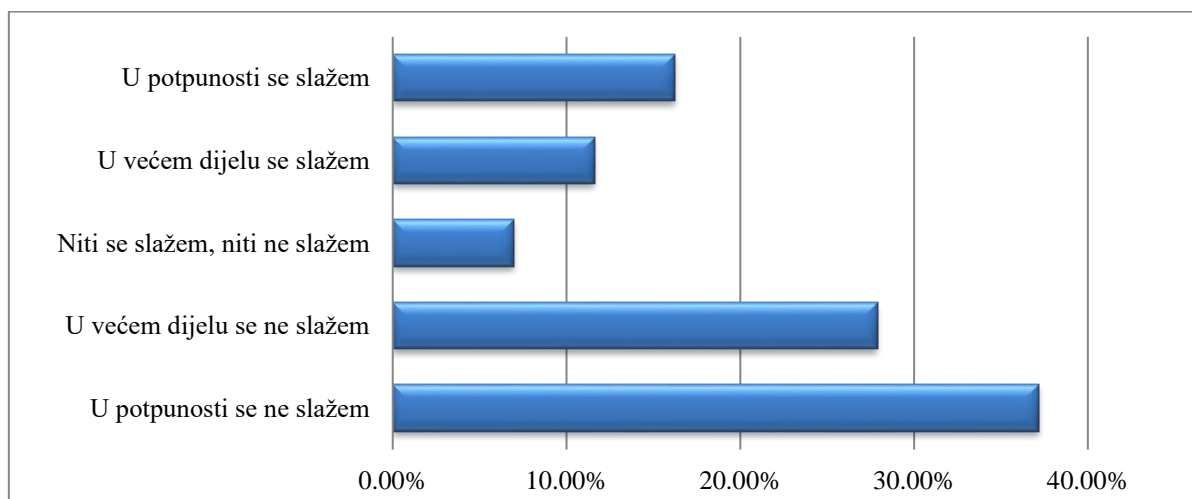
U slučaju da ne može pronaći posao u struci unutar razdoblja od godine dana (Grafikon 31), 48,84% ispitanika bi radilo poslove kojima bi kratkoročno osigurali egzistenciju do pronalaska posla u struci. 27,91% ispitanika bi nastavilo tražiti posao u struci i ne bi prihvaćalo mogućnosti rada na nižim razinama od svojih kvalifikacija, dok bi tek 23,26% ispitanika aktivno radilo na formalnoj prekvalifikaciji i osiguralo si na taj način posao u visoko traženim zanimanjima. Ovakva struktura odgovora govori o tome kako građani nisu spremni oslušivati potrebe tržišta, već se nadaju individualnom uspjehu, odnosno pronalasku posla nudeći vještine kojima je tržište rada već zasićeno. U kriznim vremenima takvi građani će imati otežanu mogućnost pronalaska zamjenskog posla i osiguravanja osobne solventnosti.

Grafikon 31: Ukoliko kao nezaposlena osoba ne bi pronašli posao u struci unutar razdoblja od godine dana, koju opciju biste izabrali

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

U slučaju smanjenja plaće ispitanici misle kako ne bi zadržali jednaku kvalitetu života (grafikon 32). U tome se u potpunosti slaže 37,21% ispitanih. U većem dijelu se sa tom tvrdnjom slaže 27,91% ispitanih, dok se njih 6,98% niti slaže niti ne slaže. Ostali ispitanici imaju drukčije odgovore i čine manjinu kod ovog pitanja. Iz strukture odgovora zaključuje se kako je kvaliteta života izravno povezana sa razinom plaće na poslu.

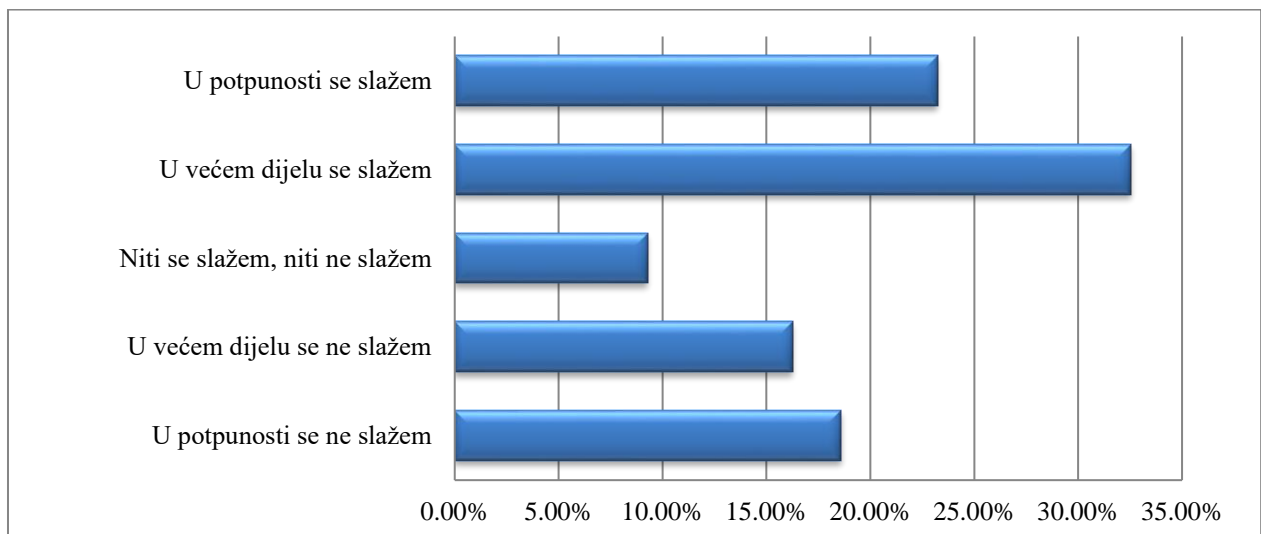

Grafikon 32: Ukoliko bi mi se smanjila plaća na poslu, zadržao/la bi jednaku kvalitetu života

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

Sa tvrdnjom da što češće treba iskoristivati mogućnosti kupovine na rate u većem dijelu se slaže 32,56% ispitanika (Grafikon 33). U potpunosti se sa tim slaže 23,26% ispitanih, 9,30%

nema određeno mišljenje, 16,28% ih se u većem dijelu ne slaže, dok ih se 18,61% u potpunosti ne slaže. Iz rezultata se zaključuje kako su građani ovisni o kupovinama na rate, smatraju da je to dio svakodnevnice te se prilagođavaju načinu života koje nameće društvo u cjelini. Ovakve aktivnosti predstavljaju određenu opasnost za građane, jer u situacijama kada ostanu bez posla u insolventnim kompanijama (a ne ulažu dovoljno u vlastito usavršavanje kako je utvrđeno u prijašnjim rezultatima), postoji realna mogućnost da zbog dospjelih obveza i sami postaju insolventni.

Grafikon 33: Život na dug je dio svakodnevnice modernog društva, stoga sam mišljenja kako mogućnosti kupovine na rate treba što češće iskoristavati

Izvor: Obrada autora prema rezultatima istraživanja

5.5. Kritički osvrt

Osvrtom na prvu hipotezu gdje je utvrđena slaba negativna korelacija između stope rasta BDP-a i stope blokiranih poslovnih subjekata, može se zaključiti kako su rezultati za autora očekivani. Stopa blokiranih nešto kasni za stopom rasta BDP-a no korelacija zaista postoji i lijepo je vidljiva iz samog grafikona. Razlozi što koeficijent korelacije nije snažnije negativan ili pak pozitivan leže u aktivnostima države (uvođenje mogućnosti predstečajnih nagodbi, što je rezultiralo bržom eliminacijom nekih kompanija iz statistike blokiranih), ali i kriterijima ispadanja iz ovih pokazatelja. Naime, istraživanjem nisu obuhvaćeni ugašeni poslovni subjekti, njihova pozicija u izvještajima Financijske agencije zamjenjena novim insolventnim kompanijama te je u pozadini ovog istraživanja važno na umu imati i činjenicu da je u krizi

„obrtaj“ veći – više poslovnih subjekata izlazi sa popisa i gasi se⁶⁶, i više ih upada u stanje insolventnosti.

Kod istraživanja druge hipoteze ograničenje je vidljivo u nevelikom broju od 43 ispitanika. Pristupilo se metodi ankete gdje se nastojala utvrditi veza između insolventnih kompanija i insolventnosti građana. Nastojalo se potaknuti ispitanike da odgovaraju iskreno i sa povećanom pažnjom, objašnjeno im se da ne postoje točni ili poželjni odgovori te da je istraživanje važno za donošenje određenih zaključaka, a ne kritički osvrt na stavove pojedinog ispitanika. Iz perspektive autora, mišljenje je kako se traženi pristup od ispitanika u konačnici i dobio.

Prema dominantnim odgovorima ispitanika zaključeno je kako većina ispitanika nema mnogo iskustva u promjeni poslodavca i radnog mjesta te ima ispodprosječnu plaću od koje uzdržava još dvije osobe. Također, izvan prihoda od plaće ostvaruju manje od 1.500,00kn, više od polovice plaće odvajaju na gotovinska plaćanja, dok gotovo cijelu ostalu polovicu troše na obveze iz prijašnjih razdoblja (kupovine sa odgođenim plaćanjima) što predstavlja obveze i u budućnosti. Ponekad koriste mogućnosti ulaska u minus po tekućim računima, kupili bi stan na kredit kada bi za to imali ponudu banke, u mogućnosti su nešto uštedjeti, a u kriznom razdoblju su osjetno manje trošili. Kada ne bi dobili plaću onda ne bi mogli zadovoljiti životne potrebe u tom razdoblju, smatraju da njihove vještine nisu posebno tražene na tržištu rada, nisu se spremni prekvalificirati, kvaliteta života im izravno ovisi o plaći, a mišljenja su da mogućnosti kupovanja na rate treba što češće iskoristavati. Kod strukture potrošnje dominantno troše na zadovoljavanje primarnih životnih potreba, dok veliki udio odvajaju i na plaćanje obveza iz prijašnjih razdoblja. Jako malo ulažu u vlastito usavršavanje i po tom pitanju nisu spremni za situaciju u kojoj bi zbog insolventnosti poslodavaca ostali bez posla.

⁶⁶ <http://www.poslovni.hr/hrvatska/od-pocetka-recesije-u-hrvatskoj-propalo-1490-tvrtki-142706>

6. ZAKLJUČAK

Krize imaju razarajući utjecaj na kompanije i živote građana. Njihov utjecaj ostavlja posljedice na financijsko zdravlje kompanija, a posljedično i na svakodnevne živote građana. Iako države promjenama i prilagodbama zakona pokušavaju ublažiti efekte krize, broj insolventnih poslovnih subjekata i građana u razdoblju krize nedvojbeno raste. Takav zaključak donesen je nakon obavljenog istraživanja u ovom radu.

Nakon obrađenih rezultata istraživanja, prihvaća se prva hipoteza da u uvjetima krize insolventnost kompanija raste. Naime, utvrđena je negativna korelacija između stopa rasta BDP-a i stopa rasta insolventnih kompanija. I iz teorijskog objašnjenja postavljenih grafikona vidljivo je da raste stopa blokiranih poslovnih subjekata kada opada stopa rasta BDP-a, odnosno da kod rastuće stope rasta BDP-a opada stopa blokiranih poslovnih subjekata. Stopa promjene blokiranih poslovnih subjekata bitno kasni za stopom promjene BDP-a, no stope blokiranih poslovnih subjekata elastičnije su na utjecaje tržišta od samog BDP-a. Kod same strukture blokiranih poslovnih subjekata, udio kratkoročno blokiranih gotovo je zanemariv, no u 2013. godini on naglo raste što se može objasniti aktivnostima Vlade Republike Hrvatske u godini prije toga. Naime, usvojen je zakon o osnivanju jednostavnih društava sa ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.), što su građani mahom prihvatili, no godinu dana nakon toga povećava se broj kratkotrajno blokiranih što navodi na zaključak kako takvi poslovni subjekti nisu u potpunosti naišli na ozbiljnost i dužnu odgovornost poduzetnika.

Nadalje, obradom rezultata prihvaća se druga hipoteza kako insolventnost kompanija utječe i na insolventnost građana. Metodom ankete utvrđeno je kako su građani visoko zaduženi i snažno ovise o plaći koju primaju u kompanijama za koje rade. Toga su i sami svjesni, no s druge strane nisu se spremni usavršavati niti dodatno educirati kako ne bi ovisili o kriznim razdobljima, već čekaju moguće posljedice i nadaju se da će se njima prilagoditi. Ako uzmemo u obzir kako insolventne kompanije najčešće ne mogu isplaćivati plaće vlastitim zaposlenicima, nedvojbeno je kako to njih ostavlja bez primanja, a njihove osobne dospelje obveze se gomilaju i ne uspijevaju biti podmirene. Istraživanjem je zaključeno kako su građani Republike Hrvatske visoko skloni životu na dug, a takvo stanje je održivo samo ako su plaće ujednačene i redovite. Iz toga se jasno zaključuje kako insolventne kompanije direktno stvaraju i insolventne građane.

LITERATURA

Knjige:

1. Bahtijarević-Šiber, F., Sikavica, P., (2001): Leksikon menedžmenta, Masmedia, Zagreb
2. Baran, N. i suradnici, (2015): Novi stečajni zakon, Novi informator, Zagreb
3. Belak, V.,(2014): Analiza poslovne uspješnosti, RriF-plus, Zagreb
4. Bergauer, A.(2003): Führen aus der Unternehmenskrise, Berlin
5. Buble, M.(2009): Menadžment, Ekonomski fakultet, Split
6. Figurić, M., i suradnici (1986): Dohodak i raspodjela osobnih dohodaka, Centar za informacije i publicitet, Zagreb
7. Horvat, J., Mijoč, J., (2014): Osnove statistike, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb
8. Jokić, B., (1994): Poduzeće u promjeni, Alinea, Zagreb
9. Jurković, P. i suradnici, (1995): Poslovni rječnik, Masmedia, Zagreb
10. Lasić, V. i suradnici, (2010): Osnove procjene ekonomske vrijednosti, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb
11. Orsag, S., (2015): Poslovne financije, Avantis, Zagreb
12. Osmanagić-Bedenik, N. (2007): Kriza kao šansa: Kroz poslovnu krizu do poslovnog uspjeha, 2. dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb
13. Robbins, S.P., (1992) Bitni elementi organizacijskog ponašanja, Mate, Zagreb
14. Schiffman, L.G., Kanuk, L.L., (2004): Ponašanje potrošača, Mate, Zagreb
15. Schimke, E., Töpfer A. (1985): Krisenmanagement und Sanierungsstrategien, Augsburg
16. Senge, P., (2003): Ples promjene, Mozaik knjiga, Zagreb
17. Slatter, S., Lovett, D., (2011): Kako svaku tvrtku izvući iz krize, Mozaik knjiga, Zagreb
18. Sučević, D., (2016): Krizni menadžment, Visoko učilište Effectus, Zagreb
19. Tipurić, D., Kružić, D., Lovrinčević, M.: Strateški menadžment - Strategije u kriznim uvjetima – predavanja Kružić D. (2017)
20. Verčić-Tkalac, A. i suradnice (2011): Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima, M.E.P. d.o.o., Zagreb
21. Vrbošić, A., Princi-Grgat, D., (2014): Osobne financije, Školska knjiga, Zagreb
22. Zelenika, R., (2014): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela - Znanstvene kvantitativne metode, IQ plus – Kastav, Rijeka

23. Zelenika, R., (2014): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela - Znanstvene kvalitativne metode, IQ plus – Kastav, Rijeka
24. Žager, L., (2017): Analiza financijskih izvještaja, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb

Izvori sa interneta:

1. Bejaković, P. (2010): Osobna prezaduženost, raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/knjige/BEJAKOVIC-prezaduzenost.pdf> (03.08.2017.)
2. Bisnode d.o.o., raspoloživo na: <http://www.bisnode.hr/> (10.08.2017.)
3. Buljan-Barbača, D. (2014): Upravljanje osobnim financijama, raspoloživo na: https://moodle.oss.unist.hr/pluginfile.php/52027/mod_resource/content/1/Upravljanje%20osobnim%20financijama.pdf (01.07.2017.)
4. Drljača, M., Bešker, M.: Održivi uspjeh i upravljanje rizicima poslovanja, raspoloživo na: https://bib.irb.hr/datoteka/520678.9._Odrivi_uspjeh_i_upravljanje_rizicima_poslovanja.pdf (27.07.2017.)
5. Državni zavod za statistiku, raspoloživo na: <https://www.dzs.hr/> (01.08.2017.)
6. Financijska agencija, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx>
7. Financijska agencija: Informacije o bonitetu, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1278> (25.07.-2017.)
8. Financijska agencija: O nama, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=896>
9. Financijska agencija: Ovršni postupak, raspoloživo na: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1490> (01.08.2017.)
10. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika (2016): Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, raspoloživo na: <http://www.rif.hr/Uploads/MSFI%20MULTI.pdf> (30.07.2017.)
11. Kružić, D. (2016): Krizni menadžment – Predstečajni postupak, nastavni materijali iz kolegija Krizni menadžment, raspoloživo upitom na stranici: <http://www.efst.unist.hr/>
12. Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta: Vodič kroz stečajni postupak, raspoloživo na: <http://www.mingo.hr/public/Vksp15.pdf> (15.07.2017.)

13. Mlikotić, S.: Globalna financijska kriza – uzroci, tijek i posljedice, raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/98006> (02.07.2017)
14. Narodne novine (2017): Zakon o postupku izvanredne uprave u trgovačkim društvima od sistemskog značaja za Republiku Hrvatsku, raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_04_32_707.html (20.07.2017.)
15. Pew Research Center (2014): For most workers real wages have barely budged for decades, raspoloživo na: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/10/09/for-most-workers-real-wages-have-barely-budged-for-decades/> (04.07.2017.)
16. Poslovni dnevnik (2010): Od početka recesije u Hrvatskoj propalo 1490 tvrtki, raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/od-pocetka-recesije-u-hrvatskoj-propalo-1490-tvrtki-142706> (08.08.2017.)
17. Sajter, D. (2008): Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja stečaja, Ekonomski fakultet Osijek, raspoloživo na: https://bib.irb.hr/datoteka/377526.Sajter_Disertacija.pdf (02.07.2017.)
18. Stečajni zakon (2015), raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/160/Ste%C4%8Dajni-zakon>
19. The 10 worst corporate accounting scandals, raspoloživo na: <http://www.accounting-degree.org/scandals/> (04.07.2017.)
20. Wall Street online (2017): W. P. Carey Provides €67 Million in Sale-leaseback Financing to Agrokor through Retail Portfolio Acquisition, raspoloživo na: <https://www.wallstreet-online.de/nachricht/6476018-w-p-carey-provides-67-million-sale-leaseback-financing-to-agrokor-through-retail-portfolio-acquisition> (11.07.2017.)
21. Zagrebačka burza, raspoloživo na: <http://zse.hr/default.aspx?id=121> (01.07.2017.)
22. Zakon o porezu na dohodak (2017), raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak> (02.08.2017.)
23. Zakon o postupku izvanredne uprave u trgovačkim društvima od sistemskog značaja za Republiku Hrvatsku (2017), raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/905/Zakon-o-postupku-izvanredne-uprave-u-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima-od-sistemskog-zna%C4%8Daja-za-Republiku-Hrvatsku> (16.07.2017)
24. Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/346/Zakon-o-provedbi-ovrhe-na-nov%C4%8Danim-sredstvima> (12.07.2017.)

POPIS TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA

Popis tablica:

Tablica 1: Vrste kriznih menadžera prema načinu izbora.....	9
Tablica 2: Temeljni financijski izvještaji.....	22
Tablica 3: Struktura bilance.....	23
Tablica 4: Neto dobit.....	25
Tablica 5: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2007. godine.....	32
Tablica 6: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2008. godine.....	33
Tablica 7: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2009. godine.....	33
Tablica 8: Broj blokiranih poslovnih subjekata u rujnu 2010. godine.....	33
Tablica 9: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2011. godine.....	34
Tablica 10: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2012. godine.....	34
Tablica 11: Broj blokiranih poslovnih subjekata u studenom 2013. godine.....	35
Tablica 12: Broj blokiranih poslovnih subjekata u studenom 2014. godine.....	35
Tablica 13: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2015. godine.....	35
Tablica 14: Broj blokiranih poslovnih subjekata u listopadu 2016. godine.....	36
Tablica 15: Prosječan broj blokiranih, stope promjene i stope rasta BDP-a u razdoblju od 2007. do 2016. godine.....	47
Tablica 16: Pearsonov koeficijent korelacije.....	51

Popis slika:

Slika 1: Strategije kompanija u kriznim uvjetima.....	10
Slika 2: Izbor kombinirane strategije.....	12
Slika 3: Obrazac zahtjeva za izdavanje informacija o bonitetu.....	27
Slika 4: Vrste rizika.....	28
Slika 5: Ciklus upravljanja osobnim financijama.....	41
Slika 6: Hijerarhija financijskih potreba.....	41
Slika 7: Model procesa motivacije.....	42

Popis grafikona:

Grafikon 1: Razlozi nazadovanja kompanija.....	7
Grafikon 2: Životni ciklus proizvoda.....	8

Grafikon 3: Poslovni subjekti u blokadi do 360 dana u trenutku promatranja iz svakog razdoblja.....	36
Grafikon 4: Poslovni subjekti u blokadi više od 360 dana u trenutku promatranja iz svakog razdoblja.....	37
Grafikon 5: Usporedni prikaz blokiranih poslovnih subjekata prema ročnosti.....	38
Grafikon 6: Ukupan broj blokiranih poslovnih subjekata unutar promatranog razdoblja.....	38
Grafikon 7: Usporedni prikaz blokiranih poslovnih subjekata prema ročnosti i iznosu neizvršenih osnova za plaćanje.....	39
Grafikon 8: Prikaz blokiranih građana od 2012. do 2016. godine.....	44
Grafikon 9: Broj ugašenih poslovnih subjekata od 2007. do 2016. godine.....	45
Grafikon 10: Prosječan broj blokiranih poslovnih subjekata po godinama.....	48
Grafikon 11: Stope rasta blokiranih poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj.....	48
Grafikon 12: Stope rasta BDP-a Republike Hrvatske iz svake od promatranih godina.....	49
Grafikon 13: Usporedni prikaz stopa rasta blokiranih poslovnih subjekata sa stopama rasta BDP-a.....	50
Grafikon 14: Ispitanici prema spolu.....	52
Grafikon 15: Ispitanici prema dobi.....	52
Grafikon 16: Ispitanici prema stupnju obrazovanja.....	53
Grafikon 17: Ispitanici prema trenutnom radnom statusu.....	54
Grafikon 18: Koliko puta ste tokom radnog života promijenili poslodavca.....	55
Grafikon 19: Kolika mjesečna primanja ostvarujete na ime plaće.....	55
Grafikon 20: Koliko osoba, osim sebe, uzdržavate od svoje plaće.....	56
Grafikon 21: Kolika mjesečna primanja ostvarujete izvan prihoda od plaće.....	56
Grafikon 22: Koliki udio plaće mjesečno izdvajate na zadovoljenje životnih potreba čiju cijenu plaćate u gotovini.....	57
Grafikon 23: Koliki udio plaće mjesečno izdvajate na plaćanje proizvoda i usluga koje ste kupili sredstvima plaćanja na odgodu (rate za kredite, pretplate i sl.).....	58
Grafikon 24: Koristite li mogućnost ulaska u minus na tekućim računima.....	58
Grafikon 25: U slučaju da nemate vlastitu nekretninu, a temeljem uvida u Vaše platne liste banka Vam pruža mogućnost podizanja stambenog kredita, biste li podignuli kredit i kupili stan.....	59
Grafikon 26: Da li ste u mogućnosti uštedjeti dio novca kojeg svaki mjesec ostvarite na ime plaće.....	60

Grafikon 27: U razdoblju posljednje gospodarske krize u RH, kakve su bile Vaše kupovne mogućnosti u odnosu na sadašnju situaciju.....	60
Grafikon 28: Prema Vašem mišljenju, kada ne bi dobili plaću za sljedeći mjesec biste li mogli zadovoljiti svoje životne potrebe i obveze u tom razdoblju.....	61
Grafikon 29: U kojoj mjeri smatrate da su Vaše profesionalne vještine trenutno tražene na tržištu rada.....	61
Grafikon 30: Koliki udio plaće izdvajate na svaku pojedinu stavku.....	62
Grafikon 31: Ukoliko kao nezaposlena osoba ne bi pronašli posao u struci unutar razdoblja od godine dana, koju opciju biste izabrali.....	63
Grafikon 32: Ukoliko bi mi se smanjila plaća na poslu, zadržao/la bi jednaku kvalitetu života.....	63
Grafikon 33: Život na dug je dio svakodnevnice modernog društva, stoga sam mišljenja kako mogućnosti kupovine na rate treba što češće iskoristavati.....	64

PRILOZI

Anketni upitnik:

Utjecaj insolventnosti kompanija na insolventnost građana

Poštovani sudionici,

ova anketa provodi se u svrhu pisanja diplomskog rada. Anketa je u potpunosti anonimna, ne postoje točni ili netočni odgovori, već se traži od sudionika da odgovaraju iskreno i sa punom pažnjom kako bi istraživanje polučilo bolje rezultate i na taj način stvorilo pravilan okvir za donošenje daljnjih zaključaka.

Zahvaljujem na uloženom vremenu i sudjelovanju!

1. Spol

Odaberite sve točne odgovore.

- Muški
- Ženski

2. Dob

Odaberite sve točne odgovore.

- manje od 25
- 25 - 36
- 37 - 47
- 48 - 55
- više od 55

3. Stupanj obrazovanja

Odaberite sve točne odgovore.

- SSS i niže
- VŠS
- VSS
- Magisterij i više

4. Trenutni radni status

Odaberite sve točne odgovore.

- Student
- Nezaposlen
- Zaposlen

5. Koliko puta ste tokom radnog života promijenili poslodavca?

Odaberite sve točne odgovore.

- Nijednom (Uvijek radim kod istog poslodavca)
- 1-2
- 2-4
- 5-7
- 8 i više

6. Kolika mjesečna primanja ostvarujete na ime plaće?

Odaberite sve točne odgovore.

- manje od 3.500,00kn
- 3.500,00kn - 5.000,00kn
- 5.000,01kn - 7.500,00kn
- 7.500,01kn - 9.000,00kn
- više od 9.000,00kn

7. Koliko osoba, osim sebe, uzdržavate od svoje plaće?

Odaberite sve točne odgovore.

- 0
- 1
- 2
- 3 i više

8. Kolika mjesečna primanja ostvarujete izvan prihoda od plaće?

Odaberite sve točne odgovore.

- manje od 1.500,00kn
- 1.500,00kn - 3.000,00kn
- 3.000,01kn - 4.500,00kn
- više od 4.500,00kn

9. Koliki udio plaće mjesečno izdvajate na zadovoljenje životnih potreba čiju cijenu plaćate u gotovini?

Odaberite sve točne odgovore.

- manje od 20%
- 20% - 50%
- 51% - 80%
- 81% - 100%
- Mjesečni troškovi su mi veći od iznosa plaće

10. Koliki udio plaće mjesečno izdvajate na plaćanje proizvoda i usluga koje ste kupili sredstvima plaćanja na odgodu (rate za kredite, pretplate i sl.)?

Odaberite sve točne odgovore.

- manje od 20%
- 20% - 50%
- 51% - 80%
- 81% - 100%
- Mjesečni troškovi ovih obveza veći su od iznosa plaće

11. Koristite li mogućnost ulaska u minus na tekućim računima?

Odaberite sve točne odgovore.

- Nikada
- Ponekad
- Često

12. U slučaju da nemate vlastitu nekretninu, a temeljem uvida u Vaše platne liste banka Vam pruža mogućnost podizanja stambenog kredita, biste li podigli kredit i kupili stan?

Odaberite sve točne odgovore.

- Da, kupio/la bi vlastiti stan
- Ne, nastavio/la bi živjeti u unajmljenom stanu

13. Da li ste u mogućnosti uštedjeti dio novca kojeg svaki mjesec ostvarite na ime plaće?

Odaberite sve točne odgovore.

- Da, u mogućnosti sam dio plaće uštedjeti
- Ne, plaću u potpunosti izdvajam na plaćanje obveza/troškova

14. U razdoblju posljednje gospodarske krize u RH, kakve su bile Vaše kupovne mogućnosti u odnosu na sadašnju situaciju?

Označite samo jedan oval.

- Manju količinu novca sam trošio/la nego sada
- Jednaku količinu novca sam trošio/la kao i sada
- Veću količinu novca sam trošio/la nego sada

15. Prema Vašem mišljenju, kada ne bi dobili plaću za sljedeći mjesec biste li mogli zadovoljiti svoje životne potrebe i obveze u tom razdoblju?

Odaberite sve točne odgovore.

- Da, mogao/la bi zadovoljiti životne potrebe u tom razdoblju
- Ne, ne bi mogao/la zadovoljiti životne potrebe u tom razdoblju

16. U kojoj mjeri smatrate da su Vaše profesionalne vještine trenutno tražene na tržištu rada?

Odaberite sve točne odgovore.

- Smatram da nisu posebno tražene
- Smatram da su prosječno tražene
- Smatram da su jako tražene

17. Koliki udio plaće izdvajate na svaku pojedinu stavku?

Označite samo jedan oval po retku.

	Jako malo	Malo	Srednje	Mnogo	Jako mnogo
Hrana i piće	☐	☐	☐	☐	☐
Stanarina i režije	☐	☐	☐	☐	☐
Odjeća i obuća	☐	☐	☐	☐	☐
Rate (kredit, pretplate i sl.)	☐	☐	☐	☐	☐
Članovi obitelji	☐	☐	☐	☐	☐
Usavršavanja i edukacije	☐	☐	☐	☐	☐
Zabava	☐	☐	☐	☐	☐

18. Ukoliko kao nezaposlena osoba ne bi pronašli posao u struci unutar razdoblja od godine dana, koju opciju biste izabrali?

Odaberite sve točne odgovore.

- Prekvalificirao/la bi se na tražena zanimanja na razini SSS
- Nezaposlen/a bi i dalje nastavio/la tražiti posao u struci
- Radio/la bi poslove koji ne zahtijevaju formalno obrazovanje dok bi tražio/la posao u struci

19. Ukoliko bi mi se smanjila plaća na poslu, zadržao/la bi jednaku kvalitetu života.

Odaberite sve točne odgovore.

- U potpunosti se ne slažem
- U većem dijelu se ne slažem
- Niti se slažem, niti ne slažem
- U većem dijelu se slažem
- U potpunosti se slažem

20. Život na dug je dio svakodnevnice modernog društva, stoga sam mišljenja kako mogućnosti kupovine na rate treba što češće iskoristavati.

Odaberite sve točne odgovore.

- U potpunosti se ne slažem
- U većem dijelu se ne slažem
- Niti se slažem, niti ne slažem
- U većem dijelu se slažem
- U potpunosti se slažem

Omogućuje

 Google Forms

SAŽETAK

Gospodarske krize imaju snažne efekte na kompanije i građane. One uzrokuju krize u poslovanju kompanija te dovode do problema insolventnosti u kojima kompanije nisu u mogućnosti zatvoriti dospjele obveze, bivaju blokirane od strane Financijske agencije i posljedično završavaju u stečaju te se gase.

Da bi se poslovne krize ublažile ili izbjegle, postoje instrumenti izvan kompanije koji se preventivno brinu o njenom poslovanju te svojim djelovanjem naslućuju krizna stanja ili se bave rješenjima nastale krize. U tom kontekstu može se spomenuti uloga Financijske agencije koja daje informacije o bonitetu poslovnih subjekata, ali i uloga Vlade Republike Hrvatske čijim je djelovanjem definiran zakon o predstečajnoj nagodbi i stečajnom postupku. S druge strane, kompanije su dužne i same izrađivati financijske izvještaje pomoću kojih mogu planirati svoje poslovanje i tako se pripremiti za dolazak turbulentnih razdoblja.

Krizna stanja unutar kompanija odražavaju se i na njihove zaposlenike, odnosno građane. Građani su visoko zaduženi i ovise o dijelu dohotka koji im je najviši, a to su plaće. Plaćama podmiruju tekuće obveze i obveze iz prošlosti, ali i obveze koje nastaju u budućnosti. Iz tog razloga insolventnost kompanija utječe i na insolventnost građana te se i oni aktivnijim nastupom na tržištu mogu pripremati za krizna vremena i tako ih učinkovitije prebroditi.

Ključne riječi: poslovna kriza, insolventnost kompanija, insolventnost građana

SUMMARY

Economic crises have strong impacts on companies and citizens. They cause crises in the business and lead to insolvency problems in which companies are unable to close their debts, then they are blocked by the Financial Agency and consequently they end up in bankruptcy.

In order to alleviate or avoid a business crisis, there are instruments outside of a company that preventively take care of its business, and with its action they are talking about crisis situations or dealing with crisis-solving solutions. In this context, the role of the Financial Agency, which provides information on the creditworthiness of business entities, as well as on the role of the Government of the Republic of Croatia, which has defined the law on pre-bankruptcy and bankruptcy proceedings, can be mentioned. On the other hand, companies are

obliged to produce financial statements themselves to plan their business and prepare for the coming of turbulent periods.

Crisis situations within the company also reflect on their employees or citizens. Citizens are heavily indebted and they depend on the share of their highest income, which are wages. With their wages they are paying current liabilities and obligations from the past, but also the obligations that arise in the future. For this reason, the insolvency of the company also affects the insolvency of the citizens, and they can also prepare themselves better for crisis times in the market and thus more efficiently overcome them.

Key words: business crisis, insolvency of the corporation, insolvency of citizens